ETICA ÎN AFACERI

O ABORDARE PROSPECTIVĂ

NELU BURCEA

II 78.145

EDITURA UNIVERSITARĂ

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAȘI
II 78.145

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Etica în afaceri

O abordare prospectivă

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NELU BURCEA

643176

Etica în afaceri

O abordare prospectivă

ALE

495916
BCU IASI

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2010
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul Nicolae Bălcescu 27-33,
sect. 1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro.
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BURCEA, NELU
Etica în afaceri : o abordare prospectivă / Burcea Nelu. - București : Editura Universitară, 2010
Bibliogr.
ISBN 978-973-749-974-5

174.4

28 SEP 2012

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-974-5

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Materialul prezentat în această carte face parte din teza de doctorat susţinută în anul 2010, în cadrul ASE Bucureşti, avându-l coordonator ştiinţific pe domnul Profesor Universitar Doctor Victor Radu.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins:

Introducere 9
1. Etica. Origini 13
2. Etică. Definiţii 15
3. Etică şi moralitate. Tipuri de moralitate 18
4. Moralitate. Definiţii. 20
5. Etica în afaceri. Definiţii 23
6. Concluzii 26
7. Realitatea economică românească. Economia subterană 27
7.1. Economia subterană. 27
7.1.1. Definirea termenilor 28
7.1.2. Economia subterană. Istoric 30
7.2. Evaziunea fiscală 33
7.3. Frauda fiscală 39
7.4. Munca la negru 41
7.4.1. Dezavantajele muncii „la negru" 43
7.5. Activităţile criminale 46
7.6. Perspective pozitive. Propuneri de reducere a economiei subterane ... 49
8. Etica afacerilor în Uniunea Europeană. Principii şi tendinţe 52
8.1. Uniunea Europeană şi etica afacerilor 52
8.2. Principiile Uniunii Europene privitoare la sărăcie 58
8.3. Principiul egalităţii de şanse în Uniunea Europeană 62
8.4. Domenii prioritare ale reformei economice 65
8.5. Etica Afacerilor în UE: Principii şi tendinţe 67
9. Profilul etic al omului de afaceri român în contextul integrării UE 71
9.1. Sondaj realizat pentru cunoaşterea nivelului de percepere a eticii în afaceri de către managerii români 72
9.1.2. Evaluarea sondajului. Observaţii. Perspective 110
9.1.3. Dreptatea. Aspecte teoretice 111
9.1.3.1. Definiţia termenului 112
9.1.3.2. Evaluarea studiului cu privire la dreptate 115
9.2. Respectul. O abordare teoretică 116
9.3. Evaluarea existenţei şi funcţionabilităţii codului etic 118
9.4. Aspecte motivaţionale pentru implementarea etică 119
9.5. Concluzii 124
10. Propuneri pentru corelarea gândirii etice româneşti cu gândirea etică occidentală. 127
10.1. Propuneri privind îmbunătăţirea eticii pentru managerii români 130
10.2. Sugestii pentru alcătuirea codului etic 132
10.3. Propuneri de reducere a corupţiei şi activităţilor neetice 137
10.4. Concluzie 141
11. Concluzii 143
12. Bibliografie 147

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Introducere

Într-o lume obosită de a căuta binele, avem şansa de a fi informaţi de către mass-media cu privire la câte un eveniment în lupta contra corupţiei. Suntem expuşi în mod obsesiv la informaţii multiple prin apariţiile mai accentuate, sau nu, ale unor personalităţi marcante aparţinând unui partid sau altuia, sau unor grupuri de interese, de cele mai multe ori cu motivaţii economice subtile.

Subliniind astfel de situaţii, nu doresc decât să aduc în atenţie câteva dintre problemele stringente ale României. Realitatea este că, atunci când mass-media surprind o acţiune neetică, opinia publică este cea care recunoaşte cât de gravă este corupţia, întrucât aceasta este sensibilă la informarea sau dezinformarea mass-mediei. Însă nu mass-media ar trebui să stabilească ce este bine sau rău sau când să dezvăluie şi când nu un adevăr, ci valorile morale stocate prin educaţie şi exerciţiu. Principiile etice trebuie să fie promovate proactiv, în aşa fel încât să plecăm de la valori descoperite deja spre implementarea lor.

O altă realitate sumbră este aceea că omul e preocupat mai mult să găsească strategii complexe pentru a-şi justifica acţiunile neetice decât să folosească metode creative prin care să elaboreze un produs, o mentalitate, o manieră de lucru etc. respectând valorile etice şi morale. Poate părea că prezint un model ideal, greu de atins. Dar, gândindu-mă la beneficii pe termen lung şi la formarea unei generaţii interesate mai mult de valori etice decât de profit, mai mult de binele general decât de interesul meschin de sine, mai mult de responsabilitatea socială decât de progresul sinelui, cred că este mai simplu de abordat metoda constructivă, pozitivă, corectă şi mai eficient să investeşti în ea.

O altă situaţie, destul de greu de înţeles şi de acceptat, este votul de acceptare şi încredere pe care populaţia îl poate da unei persoane a cărei imagine publică a avut de suferit din

B.C.U "M. EMINESCU" IASI

cauza unei situaţii jenante, de corupţie sau incriminată de alte fapte de imoralitate. De ce se întâmplă acest lucru? Nu este populaţia suficient de informată despre aceste realităţi nu doar jenante, ci de-a dreptul penibile? Am putea pune aceasta pe seama prea marii flexibilităţi de gândire a populaţiei? Putem vorbi aici şi de manipularea mass-mediei? Cine are interes să distorsioneze adevărul? Cine mai are interes să se creadă ceva sau să se mai încreadă în cineva? Nu cumva producţiile cinematografice ale Hollywoodului ne schimbă percepţia şi ne diminuează sensibilitatea faţă de valorile morale şi etice? În felul acesta este mai uşor pentru americani sa-l revoteze pe Bill Clinton, pentru francezi să-l ţină pe prima pagina pe Nicolas Sarkozy, iar pentru italieni să-l simpatizeze totuşi pe Silvio Berlusconi şi lista ar putea continua şi pe plaiul mioritic din 1989 încoace, fără a intra în detalii picante şi fără a risca să fim acuzaţi de simpatie sau antipatie faţă de o culoare politică sau alta. În acest sens, remarcabilă este afirmaţia lui Andrei Pleşu: „Trăim într-o inflaţie barocă a competenţei morale, într-o lume a cărei principală dezordine riscă să fie faptul că toţi membrii ei se simt moralmente în ordine sau că toţi resimt dezordinea proprie drept neglijabilă."[1]

Dincolo de sumara evaluare a situaţiei globale pe care am amintit-o, concluzia poate fi simplă: „La aşa sac, aşa petic." Dar dacă ne-am opri asupra unei astfel de concluzii, nu cred că situaţia s-ar îmbunătăţi cu ceva, iar concluzia n-ar fi decât o simplă vorbă spusă într-un vânt năprasnic. Pentru a ieşi dintr-o eventuală criză morală, este nevoie de o tranziţie. Şi prima treaptă în schimbarea unei mentalităţi este conştientizarea situaţiei. Pentru a putea face o schimbare în bine, trebuie mai întâi să ajungi la concluzia existenţei unei erori şi apoi să analizezi ce trebuie schimbat şi ce se poate schimba. În acest stadiu se poate remarca intervenţia eticii în a stabili ce este eroare şi ce nu.

---

[1] Andrei Pleşu, *Minima Moralia, elemente pentru o etică a intervalului*, pg. 6

Însăşi conştientizarea problemei poate deveni un prim pas spre rezolvarea ei. Etica în afaceri prinde contur într-o perioadă în plină criză economică. De fapt realitatea existenţei eticii în afaceri îşi are originea în preocupări umane mai îndepărtate. Dorinţa de moralitate, pornită fie dintr-o conştientizare a rolului, fie dintr-o dezamăgire a absenţei ei, se regăseşte după jumătatea secolului XX şi este accelerată după anii '80 '90[2] atât în interiorul marilor corporaţii, cât şi în mediul academic. Dacă am privi obiectiv momentele apariţiei anumitor concepţii etice, am putea observa că în spatele iniţiativei etice au fost probleme destul de grave cu care s-au confruntat societatea şi lumea afacerilor. Spre exemplu, după anul 1960 a crescut preocuparea pentru problemele de mediu, cele de drept civil, de asemenea au crescut şi tensiunile dintre angajaţi şi angajatori, ceea ce a dus la schimbarea eticii muncii şi a perceperii eticii în general şi devine din ce în ce mai evidentă creşterea consumatorilor de droguri. După anul 1970 au început mişcările prin care se milita pentru angajaţi, dar şi pentru drepturile omului în general. Anii 1980-1990 se caracterizează prin nenumărate scandaluri financiare, prin începerea detestării mitei şi a contractelor ilegale şi de asemenea condiţiile de muncă din lumea a treia încep să devină subiecte de interes pentru ţările civilizate şi creşte responsabilitatea corporatistă. După anul 2000 lumea afacerilor se confruntă şi cu alte probleme, cum ar fi criminalitatea cibernetică, furturile de proprietate intelectuală.[3]

Etica în afaceri a fost marcată şi de frământările perioadelor în care s-a dezvoltat, după cum afacerile au fost marcate, la rândul lor, de perioadele istorice în care s-au derulat, de la perioada colonianismului la cea a Războiului Rece, trecând prin istoria sclaviei, iar mai târziu în ţările

---

[2] www.wikipedia.ro

[3] Sursa: „Business Ethics Timeline, *Ethics Resourse Center*", citat de O.C. Ferrell, John Fraedrich, Linda Ferrell, în cartea *Business Ethics, Ethical Decision Making and Cases.*

Europei de Est, prin perioada comunismului. Dezvoltarea ei ulterioară începe în domenii stringente de interes local sau chiar la nivel internaţional, ţinând cont de tendinţa de internaţionalizare a afacerilor, începând cu resursele umane, domeniul producţiei şi mai târziu al serviciilor, apoi culminând cu interesul pentru mediu şi pentru comunitatea locală sau internaţională, sub forma responsabilităţii sociale.

În acest moment, etica în afaceri se bucură de un interes deosebit şi în România, după eforturi de a o încadra ca un obiect de studiu în cadrul academic. Etica în afaceri începe să fie extinsă şi la nivel de corporaţie, începând cu multinaţionalele care reproduc şi în România filosofia companiei „mamă" şi terminând cu companiile româneşti dornice să se alinieze standardelor internaţionale şi prin abordarea etică. Contribuţia în acest domeniu este un lucru lăudabil, ţinând cont de impedimentele aplicabilităţii valorilor morale în contextul românesc. Atât influenţa perioadei comuniste, cât şi alte interferenţe culturale sau pur şi simplu lipsa de interes faţă de subiect au creat o mentalitate imună la aspectele etice, considerând că a face afaceri nu necesită decât posesia unor abilităţi extraordinare de a face profit din orice, oricum. Din fericire valul de schimbare în domeniu cuprinde şi România, mai întâi ca raportare la occident şi, de ce nu, cel puţin sper, să devină o mişcare alimentată intern, din dorinţa de a dezvolta binele, moralitatea în general, pentru că aşa este corect. Totuşi, privind printr-o prismă mai realistă, ar trebui să ne mulţumim cu influenţa externă, care ar putea să dezvolte generaţiile prezente, dar în special cele viitoare, într-o gândire etică.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1. Etica. Origini

Pentru a înţelege mai bine şi pentru a putea discuta despre autoritatea eticii, trebuie să ne punem întrebarea provenienţei ei. De asemenea, ca să putem înţelege necesitatea acestui concept şi însemnătatea acestei întrebări, ar trebui să ne imaginăm o societate fără reguli, ceea ce ar fi aproape imposibil. Un răspuns interesant ar fi cel de origine creştină, care explică morala ca pe „o încercare umană necesară de a alinia natura noastră imperfectă la natura divină".[4] Însă această posibilă aliniere nu poate fi făcută fară conştientizarea şi aprofundarea celor două dimensiuni amintite: „natura noastră imperfectă" şi „natura divină". Aici ne sunt transmise mai mult decât două concepte antagonice. Consider că, pentru a vorbi despre natura umană decăzută, trebuie să plecăm de la un concept teologic numit „păcat". Indiferent dacă luăm sau nu în calcul noţiunea teologică descrisă mai sus, rămâne accentuată ideea de natura imperfectă, adică lipsită de conceptul etic şi moral, ca fiind ceva greşit, reprobabil. Dacă comparăm însă termenul realistic al naturii umane, lipsite de perfecţiune, cu natura divină, atunci putem vorbi de un punct final la care ar trebui să ajungem. Prin aceste două concepte, punctul de plecare al naturii umane şi punctul de final al naturii divine, putem discuta de un proces de reformare etică, un proces posibil, care transformă individul nu doar la nivel ideatic, ci şi faptic.

Cu siguranţă întrebarea despre originea etică poate găsi mult mai multe răspunsuri, însă acesta mi se pare relevant cu privire la tendinţa omului de a atinge un standard moral preexistent, deci într-un fel universal valabil. Pot fi puse multe întrebări despre eficienţa exemplului, însă cred că, la acest nivel al discuţiei, aspectul teoretic este suficient, însă

[4] Singer Peter, editor, *Tratat de etică*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, pag. 30.

în decursul lucrării voi prezenta şi alte argumente pentru a face viabilă această pledoarie.

Dacă privim o altă realitate legată de origini, putem descoperi începuturile preocupării etice în lumea filosofică greacă, mai sigur în învăţăturile lui Aristotel. Încă de atunci sunt evidenţiate tendinţe de a crea etica, ca o disciplină filosofică, prin care se denumea ansamblul de obiceiuri şi tradiţii omeneşti. Este important de reţinut faptul că etica fusese deja mutată în centrul discuţiilor filosofice odată cu apariţia lui Socrate[5].

Mergând într-o zonă practică, putem vorbi despre uniformitatea gândirii etice indiferent de aria de acţiune? Este posibil ca o multinaţională să aplice acelaşi cod etic în fiecare context cultural şi naţional? Contextul naţional, regional sau cultural, nu diminuează cu nimic importanţa eticii, în special în afaceri, ci oferă o imagine mult mai amplă asupra subiectului, necesitând luarea în considerare a demersului etic printr-o prismă ştiinţifică. O astfel de abordare amplifică atât cercetarea, cât şi aplicarea principiilor etice, pe de o parte confirmându-le, pe de alta dezvoltând şi aliniind conceptele la o gândire universală, încât eficienţa să primeze.

[5] www.wikipedia.org

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Etica. Definiţii

Înainte de a intra în miezul problemei, este nevoie de definirea termenilor ce urmează a fi folosiţi. O înţelegere a eticii este extrem de importantă pentru noi ca indivizi, pentru că o etică sănătoasă reprezintă însăşi esenţa unei societăţi civilizate. Etica este baza pe care trebuie să se clădească toate relaţiile noastre. Ea înseamnă modul nostru de a ne raporta la patroni, angajaţi, subordonaţi, clienţi, colegi, furnizori, la comunitatea în care ne aflăm şi unii faţă de alţii. Etica se referă la calitatea acestor legături. Relevante în acest sens sunt definiţiile pe care le dau diverse autorităţi în domeniu.

Conform *Dicţionarului explicativ al limbii române* (DEX), cuvântul „etică" vine din fr. *éthique*, dar şi din lat. *ethicus* şi poate fi definit ca „ştiinţa care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor şi condiţiei umane din perspectiva principiilor morale şi cu rolul lor în viaţa socială; totalitatea normelor de conduită morală corespunzătoare; morală".[6]

Aş dori să fac câteva aprecieri faţă de această definiţie. Este de remarcat complexitatea tratării definiţiei de către DEX. Vreau să evidenţiez trei dintre elementele destul de sensibile apărute în definiţie. Primul – etica tratată ca o ştiinţă, al doilea – rolul principiilor morale în viaţa socială, iar al treilea aspect – cel al normelor de conduită. Este greu de făcut o clasificare a importanţei acestor elemente, totuşi tind să apreciez elementul al doilea, cel al rolului principiilor morale în viaţa socială. Acest lucru nu este uşor de realizat dacă plecăm de la ideea că rolul eticii este preponderent filosofic. Cred că etica trebuie să-şi depăşească nivelul teoretic şi ştiinţific şi să devină o ştiinţă mai mult aplicativă, practică, decât teoretică, doar filosofică.

---

[6] DEX, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Univers encyclopedic, Bucureşti, 1998, pg. 350

Dicţionarul de neologisme defineşte acest concept ca pe „o disciplină filosofică ce studiază principiile morale, originea, dezvoltarea şi conţinutul lor”[7].

Dan Crăciun surprinde trei semnificaţii ale termenului „etică”. În primul rând, *etica* se referă la aşa-numitele moravuri, cutume şi obiceiuri tradiţionale specifice diferitelor culturi.[8] Aşa se pot explica influenţele din lumea religioasă şi anumite comportamente economice care diferenţiază o naţiune de alta, un sistem de gândire de altul.

Prin a doua semnificaţie dată termenului *etică* se înţelege „ansamblul de valori care definesc, într-o anumită societate, omul de caracter şi regulile de comportare justă, demnă şi vrednică de respect, a căror încălcare este blamată şi vrednică de dispreţ”.[9]

A treia semnificaţie a termenului de *etică* se află în „interpretarea teoretică a *ethosului* şi a fenomenelor morale”.[10]

Profesorul Dan Crăciun, o personalitate proeminentă a gândirii etice româneşti, în special cea a afacerilor, apreciază în mod just aspectul multiculturalităţii. Este de apreciat complexitatea definiţiei şi evaluarea termenilor din diverse puncte de vedere şi cercetare. A aborda acest subiect nu mi se pare atât de uşor, ţinând cont de universalitatea ariei de aplicare. Totuşi, dincolo de teama de complex, termenul rămâne expus riscurilor neaplicabilităţii într-un mod uniform, vorbesc de uniformitate etică, rămânând totuşi de apreciat aspectul diversificării aplicaţiei.

Dacă vorbim despre universalitatea aplicării etice, este totuşi de apreciat în mod special faptul că etica încearcă să ofere răspunsuri cu valoare universal valabilă la întrebări despre posibilitatea de a fi morali şi despre în care se realizează acest lucru, încercând să definească binele şi răul.

---

[7] Dicţionarul de neologisme,
[8] Crăciun Dan, *Etica în afaceri: o scurtă introducere*, Editura ASE, Bucureşti, 2005, pag. 26
[9] Idem, pag. 27
[10] ibidem

Potrivit enciclopediei Wikipedia, *etica*, termen care provine din grecescul *ēthos*, însemnând „datină, obicei", este una dintre principalele ramuri ale filosofiei şi poate fi numită *ştiinţa realităţii morale*. Ea se ocupă cu cercetarea problemelor de ordin moral, încercând să livreze răspunsuri la întrebări precum: *Ce este binele/răul? Cum trebuie să ne comportăm?*[11]

Surprind aici o abordare interesantă, pe care aş dori să o punctez. Este vorba despre provenienţa eticii din termenul grecesc tradus prin „datină, obicei". Această realitate schimbă câtuşi de puţin capacitatea de implementare a gândirii etice în activitatea individului, formând o posibilă rutină în respectarea cerinţelor etice. Acest lucru poate fi bun sau rău, în funcţie de cum este privită acţiunea. Spre exemplu, poate fi bun atâta vreme cât apreciem faptul că este aplicabil, deci posibil, şi că poate deveni un obicei şi, ca toate obiceiurile, el poate deveni automat, în natura fiinţei. Pe de altă parte, o aplicare automată poate reduce atât intensitatea trăirii etice, cât şi posibilitatea dezvoltării conceptului şi aplicabilităţii lui. Cert este că definiţia dicţionarului oferă o imagine favorabilă, deci şi posibilă a unei realităţi etice inclusiv în domeniul afacerilor.

[11] www.wikipedia.org

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. Etică şi moralitate. Tipuri de moralitate

Putem pleca în discuţia despre etică şi moralitate de la exemplificarea importanţei perceperii morale din punctul de vedere al grupurilor sociale. Există grupuri care pot fi identificate ca apreciind un tip anume de moralitate care are baza în anumite anale istorice. Un rol important îl are şi profilul religios al grupului ce este caracterizat ca fiind moral într-un context anume.

După cum spune *Enciclopedia de filosofie şi ştiinţe umane*[12], moralitatea este dezvoltată sau limitată şi în funcţie de influenţa religioasă. Astfel avem „morala budistă", fiind definită ca doctrina sau preceptele despre bine care provin din învăţăturile lui Buddha. O altă abordare a moralei este şi „morala confucianistă", reprezentând „ansamblul doctrinelor etice conţinute în gândirea lui Confucius". O altă perspectivă a moralităţii este şi „morala islamică", având baza în „tradiţia derivată din Coran şi tradiţiile profetului Mahomed, care a constituit baza civilizaţiei islamice şi a fost obiectul unor sistematizări şi reflecţii critice în filosofia arabă medievală". Ultima abordare pusă în discuţie este „morala ebraică şi creştină". Ea reprezintă „gândirea morală legată de tradiţia religioasă ebraică şi creştină întemeiată pe revelaţia divină şi care are ca obiect, în primul rând, mântuirea şi pactul dintre Dumnezeu şi poporul Său şi numai apoi conţine prescripţii morale"[13].

Personal, consider că fiecare dintre aceste tipuri de moralitate influenţează sau sunt influenţate atât de contextul religios, cât şi de sursa de inspiraţie. Nivelul de autenticitate este greu de stabilit, cel puţin la unele abordări care pleacă de la nivelul de înţelegere al liderului care influenţează aspectele

[12] *Enciclopedia de filosofie şi ştiinţe umane*, Editura All Educational, Bucureşti, 2004, pg.710-714

morale. Acestea pot fi considerate relative sau importante doar într-un context istoric, religios, social sau politic. Aceste tipuri de moralitate creează de-a lungul timpului atât concepţii ale unor grupuri şi prin acestea anumite identităţi religioase şi morale, cât şi comportamente la nivelul individului, exclusiviste sau nu, în funcţie de concept, care poate căpăta valenţe de mucenic. Consider că, dintre toate cele patru abordări morale, perspectiva creştină, care o include pe cea ebraică, este cea mai de apreciat, dacă plecăm de la ideea de „sursă de inspiraţie". Acest tip de moralitate este de apreciat şi datorită atemporalităţii ei şi de asemenea de capacitatea ei practică şi profundă.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Moralitate. Definiţii.

Ca să putem înţelege mai bine importanţa conceptului etic şi în special cel moral, cred că este important să plecăm de la realitatea că viaţa omului nu este doar biologică, ci şi morală şi spirituală. Aspectul moral joacă un rol definitoriu în definirea unei persoane. Dan Crăciun defineşte moralitatea ca fiind „condiţia omului care aspiră să trăiască potrivit unor idealuri şi principii cât mai înalte"[14]. Îmi place această abordare. Ideea de aspiraţie oferă o frumuseţe deosebită fiinţei umane. Atâta vreme cât aspiră, omul trăieşte fizic şi poate gândi că-şi poate împlini visurile. Însă atâta vreme cât aspiră să trăiască potrivit unor idealuri etice şi morale, el este mult mai aproape de a trăi etic şi moral.

Atunci când ignoră drepturile şi obligaţiile familiale, spirituale sau morale ori sfidează responsabilităţile comunitare şi sociale, omul devine copleşit de hedonism şi egoism. Un om egoist este mai mult decât unul care-şi urmăreşte propriile interese, ci poate fi considerat şi unul care este nefericit chiar şi de realizările celuilalt. Însă atunci când îşi înţelege rostul în lume, când devine conştient de nevoia de dependenţă faţă de comunitatea în care trăieşte şi de necesitatea conservării resurselor materiale şi spirituale, putem spune că omul a început să parcurgă drumul valorilor morale. Este greu de aplicat principiile morale şi de apreciat corectitudinea aplicării lor când individul trăieşte în singurătate. Şansa lui este că-şi poate exersa abilităţile etice într-un context uman cu plusurile şi minusurile lui.

Dacă ne întoarcem la ideea de moralitate, vom putea să descoperim faptul că moralitatea reprezintă standardele pe care le are o persoană sau un grup de persoane în privinţa a

---

[14] Crăciun Dan, *Etica în afaceri: o scurtă introducere*, Editura ASE, Bucureşti, 2005, pg. 27

BCU "IOAN SLAVICI" LIBRARY

ceea ce este corect sau greşit, bun sau rău.[15] Ideea de standarde este corect interpretată dacă ţinem cont de sursa de inspiraţie a standardelor. Atunci când vorbim despre bine şi rău, despre adevăr şi minciună, nu putem fi compleţi dacă nu introducem ideea de for legislativ, scris sau nescris. Aceasta trebuie să fie o bază de plecare prentru a ajunge la o concluzie de bază.

Pe de altă parte, etica este disciplina care examinează standardele morale personale sau ale societăţii.[16] Ea răspunde la întrebarea cum pot fi aplicate aceste standarde morale în viaţă. Dar ce sunt standardele morale? Standardele morale, în viziunea lui Manuel G. Velasquez, sunt standarde ce se ocupă cu chestiuni care au consecinţe grave, consecinţe ce pot fi asociate cu sentimente de ruşine şi teamă. Standardele au o motivaţie bună, nu se bazează pe autoritate şi nu sunt reduse la nivelul propriului interes sau nu pot fi acuzate de parţialitate.[17] Această definiţie este destul de amplă şi creează posibilităţi multiple de a face o evaluare corectă pentru ideea de standarde. Însă implicarea sentimentelor de „ruşine" şi „teamă" poate aduce în discuţie relativizarea terminologiei dacă se pleacă de la multitudinea aplicării. Cu alte cuvinte, ceea ce produce ruşine într-o societate orientală poate fi apreciat într-o societate europeană şi invers. Cred totuşi că aceste posibile confuzii creează interesul pentru a descoperi aspecte ale importanţei diversităţii, ce ar putea rămâne altfel nedescoperite. Departe de a diminua importanţa principiilor, această diversitate oferă valoare şi dezvoltă strategii de aplicare în condiţii diverse.

Dacă ne limităm la standarde sau norme morale, şi nu la modalităţile de aplicare, trebuie să stabilim însă nişte coordonate pentru a nu dilua importanţa lor. De aceea standardele, sau normele morale, sunt enunţuri cu caracter imperativ, prin care se indică ce trebuie să facă sau să nu facă

---

[15] Velasquez G. Manuel, *Business Ethics – concepts and cases*, Pearson Education Inc., New Jersey, 2006, pag. 8
[16] Idem, pag. 10
[17] ibidem

un individ conştient, pentru ca felul comportamentului său să fie apreciat ca bun de către semeni sau comunitate.[18] O abordare similară o putem observa şi în definiţia făcută de Crane Endrew şi Matten Dirk. În opinia lor, moralitatea se preocupă cu valorile, normele şi credinţele incorporate în procesele sociale, care definesc ceea ce este bine sau rău pentru un individ sau o comunitate.[19] Personal, cred că abordarea este interesantă, dar are şi o limită. Raportarea totuşi cred că trebuie extinsă de la semeni sau comunitate, deci de la sfera umană, la Dumnezeu, care rămâne sursa moralităţii.

În opinia Gabrielei Ţigu, morala desemnează un anume cod social, un ansamblu de reguli cărora fiecare individ trebuie să li se conformeze pentru a fi acceptat în societate. Morala reprezintă totalitatea convingerilor, atitudinilor, deprinderilor, sentimentelor reflectate în principii, normelor, regulilor determinate istoric şi social, care reglementează comportamentul şi rapoartele, precum şi dintre aceştia şi colectivitate, în funcţie de categoriile bine – rău, dreptate – nedreptate şi a căror respectare se întemeiază pe conştiinţă şi pe opinia publică.[20] Este de apreciat ordinea logică şi funcţională a termenilor pe care autoare îi foloseşte. Nu se poate vorbi despre o acţiune autentică dacă nu plecăm de la ideea de convingeri. Convingerile însă nu au niciun rol dacă nu încep să fie materializate. De cele mai multe ori, convingerile se concretizează totuşi în atitudini, deprinderi, acţiuni etc. În felul acesta putem spune că este o corelaţie între gândire şi acţiune, între fapte şi vorbe. În privinţa corelării dintre conştiinţă şi opinia publică, cred că prima trebuie să primeze şi să fie dezvoltată permanent prin exerciţii morale de aliniere la un nivel moral absolut.

---

[18] Ţigu Gabriela, *Etica afacerilor în turism*, Editura Uranus, Bucureşti, 2003, pag. 18

[19] Crane Endrew, Matten Dirk, *Business Ethics*, Oxford University Press, New York, 2007, pag. 8

[20] Ţigu Gabriela, *Etica afacerilor în turism*, Editura Uranus, Bucureşti, 2003, pg. 11

5. Etica în afaceri. Definiţii

Etica în afaceri reprezintă o disciplină de studiu care face parte din etica aplicată. Ea reprezintă aspectul particular, cel economic şi financiar, plecând de la studiul aplicabilităţii valorilor şi principiilor morale. Pot fi observate mai multe definiţii ce completează sensul eticii în afaceri, începând cu studiul necesităţii aplicării morale şi continuând cu studiul aplicării lor în diferite contexte.

În definiţia următoare a eticii în afaceri, pot fi surprinse diferite aspecte neatinse până acum în acest studiu. Etica este privită ca un sistem de credinţe care susţine un punct de vedere al moralităţii.[21] Această idee a sistemului de crez aduce o noutate în privinţa accentuării crezului. Este interesantă varianta definirii aspectului moral bazat pe convingeri. Cred că acest lucru este ceea ce lipseşte poporului român, convingerea că ceva este bine. Dacă merită făcut un efort, acesta trebuie să fie un efort intelectual de conştientizare şi de dezvoltare a convingerilor bazate pe principii morale.

Manuel G. Velasquez completează acest puzzle al definirii terminologiilor. În opinia lui, etica în afaceri este un studiu specializat pe ceea ce este corect sau greşit din punct de vedere moral. Se concentrează pe standardele morale care se aplică instituţiilor, dar şi comportamentului individual.[22] Această aplicabilitate atât instituţională, cât şi individuală are un rol important. Cred că o persoană căreia i se impun anumite standarde într-o instituţie poate fi dezinteresată de ele în viaţa particulară. Acest lucru poate creea o dualitate de gândire şi acţiune defavorabilă. Pe de altă parte, o persoană care în mod individual are convigeri morale va fi interesată să

---

[21] Ilgu Gabriela, *Etica afacerilor în turism*, Editura Uranus, Bucureşti, 2003, pg. 12

[22] Velasquez G. Manuel, *Business Ethics – concepts and cases*, Pearson Education Inc., New Jersey, 2006, pg. 12

le trăiască permanent atât în cadrul instituţiei, care poate să-i impună sau nu aceste standarde, cât şi în viaţa privată.

O definiţie de apreciat este şi cea pe care o dă *The American Heritage Dictionary* definind *etica în afaceri* ca fiind „studierea aspectului general al naturii morale şi al alegerilor morale specifice; filosofia morală; şi regulile şi standardele care conduc persoanele spre profesionalism".[23] Rămân cel puţin doi termeni de apreciat în această abordare. Primul este cel cu referire la natura morală, ceea ce mă duce cu gândul mult mai aproape de aspectul real al termenului. Atâta vreme cât ţine de o natură diferită de cea umană, pe care o consider imorală, moralitatea este mai aproape de cea divină sau, mai bine zis, este de origine divină cu mult mai mult decât este de origine umană. Al doilea termen este cel al alegerilor morale. Este remarcabil acest proces al alegerii morale. Implică atât convingerile individului, cât şi raţiunea individului prin asumarea urmărilor unor decizii. Aparent, cele două aspecte nu par a avea multe în comun, însă cred că aici este frumuseţea acestor doi termeni. Omul poate atinge natura morală plecând de la alegeri morale.

Aş dori să mă opresc la ultima definiţie, nu din cauza epuizării subiectului, ci din dorinţa de concret. Apreciez ceea ce Ferrell O.C., Fraedrich John şi Ferrell Linda spun în a şaptea ediţie a cărţii *Business Ethics-Ethical Decision Making and Cases* – faptul că etica afacerilor cuprinde principiile şi standardele care creează un ghid de comportament în lumea afacerilor.[24] A avea un ghid, aceasta este ideea care trebuie accentuată în cadrul studiului, deoarece consider că o idee, indiferent cât pare de frumoasă, se va ofili în curând dacă nu îşi va găsi materializarea. Un ghid presupune un studiu, deci o cercetare, dar implică şi ideea de materializare prin recomandări concrete la situaţii inedite.

---

[23] *The American Heritage Dictionary of the English Language*, 4th ed., Houhton Mifflin Company, 2002.

[24] Ferrell O.C., Fraedrich John, Ferrell Linda, *Business Ethics-Ethical Decision Making and Cases*, 7th edition, Houghton Miffin Company, Boston, 2008, pg. 6

După ce am prezentat mai multe definiţii ale eticii şi moralităţii, rămâne de stabilit unul dintre punctele centrale ale studiului etic în afaceri: Cum pot să fie aplicate standardele morale într-o societate în plină dezvoltare economică şi interesată de profit? Ce este de făcut din partea organizaţiilor, dar din partea angajaţilor astfel încât etica în afaceri să nu rămână doar o teorie frumoasă, dar neaplicabilă, ci să devină o necesitate izvorâtă din dorinţa de a face ceea ce este corect pentru că este corect? Ideea de corectitudine intrinsecă poate crea atât o imagine bună instituţiei, cât şi un profil corect al angajatului interesat mai degrabă de binele pe termen lung decât de rezultatul imediat, bun sau rău.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6. Concluzii

O înţelegere corectă a terminologiei devine importantă pe fondul confuziei morale existente. Etica rămâne acea ştiinţă care se ocupă de un domeniu aproape inepuizabil, acela al cercetării valorilor şi principiilor morale şi al rolului acestora în viaţa socială. Dacă facem o evaluare cât de cât realistă, vom ajunge la concluzia că aspectul teoretic este foarte important, dar nu este totul. Fără aspectul teoretic, nu am putea începe demersul ştiinţific al eticii. Fără aspectul practic însă nu am putea să finalizăm aplicaţia. În acelaşi timp, o unire între cele două elemente, cel teoretic şi cel practic, este greu de realizat, ţinând cont că asimilarea de informaţii devine un fapt simplu în comparaţie cu aspect destul de dificil al aplicării. Plecând de la această idee, aş dori să spun că specialistul în etică poate avea o competenţă teoretică, dar nu automat şi autoritate morală. Acest ultim aspect oferă valoare studiului etic, dar şi credibilitate. Competenţele practice şi teoretice ar trebui să-i ofere individului o imagine holistică a domeniului eticii în general şi al eticii în afaceri în special.

Dacă ar trebui să mă refer la aspectul originii etice, consider că, indiferent dacă etica poate fi stabilită ca având origini aristoteliene sau ceva mai îndepărtate, în simţământul profund al omului decăzut din punct de vedere moral, este de apreciat încercarea umană de raportare la „bine", ca o cerinţă indispensabilă sau chiar imperativă. Această necesitate oferă forţă demersului ştiinţific al eticii şi speranţă de realizare a schimbării unei societăţi într-o continuă degradare morală.

BCU IASI

7. Realitatea economică românească.

7.1. Economia subterană. Introducere

În ultimele luni, pe fondul crizei economice, necesităţii împrumuturilor României, restructurărilor bugetare şi reducerilor salariale, se discută din ce în ce mai mult despre economia subterană. Chiar guvernul face declaraţii şocante despre eradicarea economiei subterane. Populaţia de rând pare din ce în ce mai interesată de subiect, apreciind sugestiile prim-ministrului de a cere bon fiscal pentru orice fel de cumpărături, doar-doar acest mecanism al economiei subterane va fi stopat, iar toţi vom putea duce o viaţă paradisiacă într-o Românie de vis. Lăsând ironia la o parte, trebuie să recunoaştem că dimensiunea luptei împotriva corupţiei a evazioniştilor este una care depăşeşte imaginaţia, intrând în competenţa guvernelor şi instituţiilor specializate. Este posibil ca economia subterană să dispară? Cu siguranţă că nu, atâta vreme cât există dorinţa exacerbată de profit şi nu există reguli morale clare sau dorinţa de a le asimila. Chiar dacă nu poate fi eradicată, economia subterană poate fi diminuată.

Pentru a estompa economia subterană, sau măcar pentru a o diminua, trebuie mai întâi să o înţelegem. Pentru a o înţelege însă, trebuie să o studiem. Ce este economia subterană? Care este cauza? De când apare? Cine este responsabil de apariţia acesteia, dar de dezvoltarea ei? Cât de mult ne afectează ca ţară, dar ca individ? Care este rolul guvernului? Care este rolul populaţiei? Cât adevăr este în concepţia conform căreia economia subterană este controlată de politic pentru sponsorizarea campaniilor electorale? Dacă aceasta ar fi o declaraţie corectă, ce speranţe mai sunt ca guvernul să lupte susţinut împotriva economiei subterane?

Cum ar arăta România fără abordarea stradală şi destul de vioaie a unor indivizi dornici să-ţi vândă un pachet de ţigări sau un tricou, o şapcă, un telefon mobil etc.? Toate acestea fac parte dintr-un décor, care de multe ori ne lasă neutri, devenind imuni, trecând dezinteresaţi printre ele, bucurându-ne de frumoasa şi neînţeleasa noastră Românie. Există vreo fărâmă de adevăr în premisa că, dacă economia subterană ar fi eradicată, România ar putea trăi din banii din buget fără să mai fie nevoie să apeleze la împrumuturi? Dacă toate acestea s-ar putea realiza doar prin eliminarea economiei subterane, de ce nu izbucneşte o revoluţie a moralităţii care să determine o schimbare istorică de proporţii? Cine ar putea produce o asemenea posibilă revoluţie? Guvernul? Biserica? Universitatea? Este greu de stabilit cine. Cel mai probabil cei ce vor nu au puterea necesară, iar cei care au puterea nu au motivaţia necesară. Dacă este un domeniu unde consider că ar trebui să se concentreze eforturile de implementare etică, cred că acesta ar trebui să fie în motivarea indivizilor implicaţi mai mult sau mai puţin în procesul economiei subterane şi în oferirea de stimulente celor care sunt deja motivaţi să acţioneze etic.

7.1.1. Definirea termenilor

Pierre Pestieau consideră că economia subterană reprezintă „ansamblul activităţilor economice ce se realizează în afara legilor penale, sociale sau fiscale sau care scapă inventarierii conturilor naţionale".[25] Această definiţie surprinde cel puţin două aspecte care merită evidenţiate. Primul, cel al neîncadrării acestor activităţi în contextul legilor penale. Acest aspect cuprinde atât insuficienţa legislaţiei, cât şi efortul concentrat al firmelor şi indivizilor de a găsi noi metode de interpretare legislativă şi noi metode de eludare a legilor existente. Cel de-al doilea aspect luat în discuţie în cadrul definiţiei este cel neluat în evidenţă, care de

[25] Pestieau Pierre, 1989, *L'Economie Soutterraine*, Hachette, Paris.

BCU "Ion Creangă" LIBRARY

fapt scapă inventarierii. Motivul scăpării nu este evident aici, el fiind pe de o parte efortul firmei de a nu declara corect activitatea economică şi financiară, iar pe de altă parte modul discutabil al inventarierii, care poate fi intenţionat sau nu.

Conform Institutului Naţional de Statistică, economia subterană „reprezintă activităţile produse legal sau ilegal, dar ascunse intenţionat de autorităţile publice pentru motive cum ar fi: plata impozitelor pe venit, a taxei pe valoarea adăugată sau alte impozite, neplata contribuţiilor la asigurările sociale, evitarea procedurilor administrative, cum ar fi completarea chestionarelor statistice sau a altor documente administrative".[26] Această definiţie devine mai concretă decât precedenta, discutând punctual domeniile unde economia subterană poate să-şi desfăşoare activitatea. În acelaşi timp definiţia aduce ca element de noutate ideea de legal sau ilegal. Această idee concretizează existenţa unor legi, dar fără a fi considerate suficiente, punând accent pe voinţa individului de a căuta noi căi de eludare legislativă.

Definiţiile, cu toate că abordează cu ceva diferenţe problema, ţintesc totuşi spre aceeaşi direcţie, ceea ce întăreşte faptul că înţelegerea comună defineşte nu doar unitatea de termeni, ci şi de acţiune. Economia subterană constă atât în abilitatea dezvoltării unor activităţi comerciale cu încălcarea normelor sociale şi a legilor economice, cu scopul de a obţine venituri necontrolate de stat. În sfera economiei subterane au fost incluse practici variate, precum: frauda fiscală, munca la negru, corupţia, prostituţia, evaziunea fiscală etc.

[26] Declaraţia aparţine Institutului Naţional de Statistică. Sursă citată www.financiarul.com

7.1.2. Economia subterană. Istoric

Până la revoluţia din 1989, sistemul economic a fost interesat să urmărească toate operaţiunile economice, accentuând aceasta printr-un strict sistem de sancţionare. Cu toate acestea exista o piaţă paralelă care era „un produs al planificării, al penuriei, al depersonalizării proprietăţii, cauzate de colectivizare".[27] Practicile lumii comuniste erau destul de diverse, de la domeniu alimentar până la domeniul serviciilor, de la escrocherii, mită, contrabandă până la exagerarea autoconsumului. Dintre activităţile cele mai intense prezente în România predecembristă au fost activităţile economice desfăşurate fără înregistrare, evaziunea fiscală şi munca la negru.

După ce am analizat situaţia economică predecembristă am ajuns la concluzia că pot fi enumeraţi mai mulţi factori care au stat la baza dezvoltării economiei subterane. Printre aceştia cei mai proeminenţi au fost:

- divizarea economică necontrolată, prin apariţia unor mici întreprinderi cu activitate temporară;
- reticenţa faţă de disciplină, atât a populaţiei, cât şi a autorităţilor, care s-a manifestat prin încălcarea legislaţie;
- incertitudini legislative;
- creşterea numărului indivizilor corupţi prin descentralizarea, divizarea şi distribuirea responsabilităţilor;
- existenţa unei pieţe paralele internaţionale, în special în alte ţări comuniste şi conectarea acesteia cu piaţa subterană românească.

Ţinând cont de situaţia existentă înainte de revoluţia din 1989, este uşor de înţeles cum s-a menţinut şi apoi dezvoltat

[27] Nicolae Craiu, 2004, *Economia subterană între „Da" şi „Nu"*, Editura Economică, Bucureşti, pag.17

economia subterană după decembrie 1989. S-au creat grupuri de interese specializate în operaţiunile de contrabandă pentru export şi import, în prestarea unor servicii de transport şi alimentaţie publică. Mai târziu s-a trecut la tranzacţionarea unor produse industriale cumpărate la preţuri foarte mici de pe piaţa românească sau sustrase din depozite sau întreprinderi şi apoi vândute pe pieţele din ţările apropiate, obţinându-se sume importante.

Într-un fel asemănător s-a întâmplat şi cu piaţa românească, ce a fost invadată de mărfuri slab calitative, dar la preţuri agreate de populaţie. Toate aceste activităţi s-au desfăşurat practic fără nicio restricţie în primul semestru al anului 1990, când apar primele reglementări privind activitatea economică privată. Veniturile realizate în economia subterană au rămas în multe cazuri baza financiară pentru începerea unor afaceri legal organizate.

Acest moment, pe care putem să-l numim de tranziţie, a fost proieminent începând de la motivarea micilor şi ilegalilor comercianţi şi culminând cu dorinţa exagerată de acumulare a cetăţenilor. Aceste elemente au creat în România două tipuri de actori implicaţi, prezentând de fapt două mentalităţi. Unul, cei care aveau abilităţi şi „relaţii" şi care primeau informaţii, atât de comerţ, cât şi de eludarea legislativă, care le aplicau repede în tranzacţiile economice ilegale, iar celălalt tip, al consumatorului greu încercat cu ani în urmă şi care acum, pe fondul „lipsei de speranţă", îşi satisface nevoile imediate sau de durată cumpărând într-un mod exagerat. Lipsa de experienţă este evidenţiată în cele două categorii. Cei care comercializau erau, în cele mai multe cazuri, în imposibilitatea de a-şi reinvesti profitul din cauza inflaţiei foarte mari sau a neobservării domeniilor care aveau o stabilitate financiară mai mare. Cealaltă categorie, a cumpărătorului, era şi ea afectată de aceste tranzacţii din cauza lipsei de calitate şi garanţie a produselor cumpărate.

Începând cu 1991 a fost înfiinţat un număr considerabil de societăţi atât cu capital autohton, cât şi cu capital străin.

Această formă a inițiativei private a constituit un semnal privind direcția economiei către piață. De remarcat este și faptul că majoritatea investițiilor au provenit din Orientul Mijlociu și Apropiat, iar activitatea acestor firme a fost în exclusivitate comerțul cu bunuri importate din țările de origine.

Putem discuta și de comercianții autohtoni, care nu au avut un impact foarte mare din punctul de vedere al economiei subterane. Ceea ce însă a fost remarcat este invazia de produse alimentare, țigări, băuturi, cafea, produse textile, încălțăminte, toate de o calitate îndoielnică, dar cu prețuri modeste. Acestea au fost repede remarcate de populație, iar aprecierea lor a influențat în mod substanțial volumul tranzacțiilor comerciale.

Putem spune că perioada 1990-1993 a fost marcată de fraudă fiscală, favorizată de lipsa cadrului legislativ. Dacă plecăm de la premisa „Unde-i lege, nu-i tocmeală" putem spune că, unde nu a fost lege, nu putea fi ordine. Cine era responsabil de o gândire și o aplicare legislativă? În primul rând, putem răspunde că statul, care nu era pregătit pentru o schimbare atât de bruscă din punct de vedere economic și politic. De asemenea, poate fi incriminat și individul dornic să găsească oportunități de îmbogățire rapidă fără a ține cont de mijloacele folosite și de relația cu comunitatea sau cu mediul înconjurător. Aceste activități trădează o mentalitate ce are la bază speranța de viață redusă și lipsa unor valori morale.

Realități ale economiei subterane pot fi observate de-a lungul celor 20 de ani de când România a experimentat posibilitatea de a se manifesta liberă din punct de vedere economic. Trist este însă că, și după 20 de ani, trebuie să discutăm despre economia subterană.

Conform Institutului Național de Statistică[28], culmile înregistrate în dezvoltarea economiei subterane au fost în anul

[28] www.insse.ro

1998, reprezentând 23, 5%. Anul 2008 însă, nu este unul în totalitate pozitiv, cu un procent de 19, 9%, luând în considerare creşterea destul de mare începând cu anul 2005, care pleacă de la 14, 5%.

Făcând o evaluare a cifrelor din graficul realizat de INS, personal cred că procentele sunt mult mai mici decât în realitate, deoarece ar trebui luat în calcul şi aspectul mai puţin vizibil al economiei subterane. Dacă acest aspect mai puţin vizibil ar putea fi depistat în sondaje, ar putea fi foarte uşor supus legislaţiei în vigoare. Dacă aş putea compara economia subterană cu un iceberg, atunci cred că partea din grafic este partea vizibilă a icebergului. Partea nevăzută însă este şi mai mare şi mai înspăimântătoare.

7.2. Evaziunea fiscală

Începutul evaziunii fiscale este considerat a fi legat de apariţia statului şi în mod special de începutul aplicării unor reguli de administrare fiscală. Evaziunea fiscală devine un subiect de interes şi unul dintre cele mai citate şi studiate capitole de către specialiştii în domeniul fiscalităţii. Pentru a înţelege mai bine evaziunea fiscală, necesită un spaţiu special acordat definirii termenului.

Potrivit Articolului 1. din legea 87/1994 evaziunea fiscală este „sustragerea prin orice mijloace, în întregime sau în parte, de la plata impozitelor, taxelor şi a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat şi fondurilor speciale extrabugetare de către persoanele fizice sau juridice române sau străine, denumiţi în continuare contribuabili".[29]

Evaziunea fiscală este definită deci ca o sustragere de la plata impozitului prin interpretarea legilor fiscale în favoarea contribuabilului. De asemenea putem spune că este

[29] www.dreptonline.ro

evaziune fiscală şi situaţia când un venit este stabilit în funcţie de unele criterii exterioare ori după anumite norme medii şi care determină un venit impozabil mai mic decât cel real.

Această manieră de sustragere de la plata obligaţiunilor este posibilă doar atunci când legea prezintă inadvertenţe pe de o parte, iar pe de altă parte se poate vorbi şi despre o dezvoltare continuă a abilităţilor de interpretare a legii sau de găsirea în lege a posibilităţilor de eludare a obligaţiunilor legale. În această manieră contribuabilii rămân în limita legală, fără posibilitatea de a li se imputa ceva. Ceea ce rămâne însă de făcut din partea statului este să actualizeze şi să perfecţioneze permanent legislaţia.

Putem să plecăm în demersul reducerii evaziunii fiscale de la depistarea metodelor folosite de evazionişti. Cele mai frecvente cazuri de evaziune fiscală, prin interpretare fiscală legală, în cazul statelor cu o economie de piaţă, sunt următoarele:

- crearea asocierilor de familie pentru specularea prevederilor legale care reglementează cote de impunere mai mici, scutiri sau chiar reduceri pentru veniturile până la un anumit plafon;
- constituirea unor depozite de păstrare şi administrare de către părinte sau tutore a unor fonduri în favoarea copilului minor. Venitul aferent depozitului, deşi este supus impunerii impozitului plătit, este mai mic în comparaţie cu ceea ce s-ar datora pe venitul astfel redivizat;
- scăderea din venitul impozabil a cheltuielilor de protocol şi publicitate, indiferent dacă au fost sau nu făcute;
- practica de a investi o parte din profitul realizat în achiziţii de echipament tehnic, maşini, pentru care statul acordă reduceri ale impozitului pe venit, dar care nu este un necesar real pentru companie;

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

- micşorarea venitului impozabil prin constituirea de fonduri de amortizări mai mari decât se justifică din punct de vedere economic;

- interpretarea favorabilă a dispoziţiilor legale care prevăd importante facilităţi, prin scutirea sau reducerea impozitelor, pentru contribuţiile la sprijinirea activităţilor sociale, culturale, ştiinţifice şi sportive sau alte programe cu caracter naţional.

Într-un raport recent al Consiliului Concurenţei, se arată că jumătate din producţia şi comerţul cu cereale, evaluată de patronate la un miliard de euro, se face la negru. De asemenea, circa 40% din piaţa produselor din carne, care se ridică la circa patru miliarde de euro, eludează plata taxelor. Peste o treime din piaţa de ţigări provine din contrabandă, iar producătorii aproximează evaziunea din acest domeniu la peste un miliard de euro. Timp în care autorităţile vamale, care au rolul principal în controlul produselor accizate, raportează amenzi şi confiscări de numai câteva sute de milioane de lei într-un an[30]. Realitatea prezentată de aceste cifre este, dacă nu înspăimântătoare, cel puţin de luat în considerare într-un mod urgent. Diferenţa exorbitantă dintre valoarea fraudelor şi cea a amenzilor arată pe de o parte amploarea evaziunii fiscale, una imposibil de controlat, iar pe de altă parte implicarea masivă a unor indivizi nu doar fără principii morale, ci cu adevărat „certaţi cu legea".

Dacă vom lua în considerare şi estimările patronatelor şi ale Comisiei de prognoză, vom ajunge la estimarea unei sume de 10 miliarde de euro pe care statul ar putea să o încaseze în plus dacă ar fi eradicată evaziunea. Aceste realităţi nu sunt deloc încurajatoare, de aceea ar trebui să discutăm mai profund despre lupta împotriva evaziunii fiscale. Chiar dacă fenomenul este întâlnit şi în sistemele altor ţări, totuşi acest lucru nu ar trebui să slăbească concentrarea

[30] www.capital.ro

celor cu autoritate didactică, politică sau administrativă, să continue demersul de diminuare a fraudelor, care ar putea chiar înjumătăţi pe termen mediu fenomenul evaziunii[31].

Un aspect important în această luptă este aspectul legislativ. Pentru o parcurgere logică a acestui aspect, ar trebui să aborbăm mai întâi legislaţia existentă în domeniu. Putem observa câteva dintre aspectele evoluţiei legislative în România şi modalitatea de aplicarea a legislaţiei. În art. 3 din legea 87/1994 sunt prevăzute obligaţiile contribuabilului, şi anume:

- declararea în termen de 5 zile de la înregistrare a datelor în legătură cu subunităţile constituite în sucursale, filiale, puncte de lucru, depozite, magazii şi în oric alt loc în care se desfăşoară activităţi aducătoare de venituri, băncile şi conturile bancare în lei sau în valută, indiferent de locul unde funcţionează, în ţară sau în străinătate;
- declararea organului de control a bunurilor sau valorilor impozabile depozitate în orice alte locuri;
- declararea oricăror schimbări cu privire la sediu, filiale, depozite, conturi bancare în termen de 15 zile de la data când au avut loc. Declaraţia se va comunica organelor fiscale competente;
- evidenţierea veniturilor realizate şi cheltuielilor efectuate din activităţile desfăşurate, prin întocmirea registrelor sau a oricăror alte documente prevăzute de lege;
- plata la termen a sumelor datorate statului ca urmare a obţinerii de venituri, deţinerii de bunuri imobile sau mobile ori a desfăşurării de activităţi supuse taxelor şi impozitelor.

O a două lege pe care aş dori să o luăm în discuţie şi de asemenea să evidenţiem aspectele pozitive este legea nr. 241/

[31] www.financiarul.ro

2005 pentru prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale. În cadrul acestei legi sunt considerate evaziune fiscală următoarele fapte[32]:

- nerefacerea, cu intenţie, a documentelor de evidenţă contabilă distruse, faptă care se pedepseşte cu amendă de la 5.000 lei la 300.000 lei;
- împiedicarea organelor competente de a efectua verificări financiare, fiscale sau vamale prin refuzul nejustificat de a prezenta documentele legale şi bunurile de patrimoniu, fie prin împiedicarea acestora de a intra în sedii, incinte sau pe terenuri, pedeapsa fiind închisoare de la 6 luni la 3 ani sau amendă;
- reţinerea sau nevărsarea, cu intenţie (în cel mult 30 de zile de la scadenţă) a sumelor reprezentând impozite sau contribuţii, faptă care se pedepseşte cu închisoare de la un an la 3 ani sau cu amendă;
- punerea în circulaţie de timbre, banderole sau formulare tipizate (utilizate în domeniul fiscal, având regim special) atât în cazul în care persoana în cauză nu are dreptul, pedeapsa fiind închisoare de la 2 la 7 ani, cât şi în cazul în care ştie că acestea sunt falsificate, pedeapsa constând în privarea de libertate de la 3 la 12 ani;
- stabilirea cu rea credinţă a impozitelor, taxelor sau contribuţiilor având drept rezultat obţinerea, fără drept, de la bugetul de stat a unor sume sau compensări necuvenite, faptă care se pedepseşte cu închisoare de la 3 ani la 10 ani, în timp ce asocierea în vederea săvârşirii faptei mai sus-mentionate se pedepseşte cu închisoare de la 5 la 15 ani;
- sustragerea de la îndeplinirea obligaţiilor fiscale, caz în care, dacă prejudiciul produs este mai mare de 100.000 euro, limita minimă şi maximă a pedepsei se majorează

[32] www.anticvaziune.ro

cu 2 ani, în timp ce, dacă prejudiciul este mai mare de 500.000 euro, limita minimă şi maximă a pedepsei se majorează cu 3 ani.

Cu toate că sunt lăudabile cele două legi luate în discuţie, este uşor de remarcat că funcţionalitatea lor este mai puţin vizibilă. Din nefericire, amenzile fiscale nu vor determina persoanele interesate de evaziunea fiscală să renunţe, decât într-o măsură relativ mică, ci vor determina mai degrabă găsirea unor metode mai minuţioase pentru sustragerea plătirii obligaţiilor la stat. În privinţa privării de libertate lucrurile ar putea sta diferit. Această metodă ar putea aduce rezultate mai bune, dacă sunt excluse variantele prin care persoanele care produc evaziune fiscală să poată scăpa prin mită sau prin alte mijloace. Chiar dacă este foarte dură, această măsură i-ar putea intimida cel puţin pe micii şi mulţii evazionişti, care de fapt sunt şi cei mai expuşi, deoarece cei mari sunt mult mai protejaţi.

Cu toate măsurile legislative existente, evaziunea fiscală rămâne un fenomen economic complex cu mare impact social. Interesul Statului Român ar trebui să depăşească interesul economic şi să protejeze societatea de efectul fenomenului evaziunii fiscale. Statul trebuie să-şi mute interesul de la încercarea de a reduce evaziunea fiscală pentru a creşte veniturile bugetare la reducerea fraudei fiscale pe motive etice şi sociale.

Voi enumera mai jos măsurile[33] luate de Guvernul României contra evaziunii în anul 2010:

- întocmirea unui registru de evidenţă al celor care fac operaţiuni intracomunitare;
- stabilirea de garanţii colaterale pentru achiziţiile intracomunitare de produse cu risc mare de fraudă;

[33] Măsuri luate de Guvernul României în anul 2010. Sursă citată: www.capital.ro

BCU IAŞI BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

- revizuirea legislaţiei de autorizare a antrepozitelor fiscale;
- revizuirea legislaţiei privind transferul de părţi sociale, acţiuni şi a celei referitoare la răspunderea administratorilor, acţionarilor şi terţilor;
- amendarea cadrului legislativ referitor la comerţul duty-free;
- modificarea legislaţiei referitoare la casele de marcat electronice şi la jocurile de noroc.

Se poate observa foarte uşor că măsurile luate de Guvernul României contra evaziunii fiscale vin pe fondul comerţului din ce în ce mai amplu cu produse din statele comunitare. Este evident interesul Statului Român pentru gestionarea cu succes a relaţiilor economice cu alte state comunitare. Este instituită totodată taxarea inversă a TVA pentru produse precum cerealele, legumele, fructele, florile, carnea şi produsele din carne sau zahărul şi este introdus „registrul operatorilor intracomunitari", în încercarea de a elimina evaziunea în zona TVA. Totodată magazinele duty-free vor plăti anticipat TVA, accize ţi taxe vamale. De asemenea, actele de contrabandă nu vor mai fi considerate contravenţii, ci infracţiuni. Aceste măsuri vin să completeze interesul crescut al Statului Român pentru diminuarea evaziunii fiscale. Sunt lăudabile aceste iniţiative, însă rămâne de văzut capacitatea de aplicare a măsurilor şi de administrare a problemelor fiscale care ar putea apărea.

7.3. Frauda fiscală

Spre deosebire de evaziunea fiscală, care constă în menţinerea în cadrul legal, frauda fiscală constă în încălcarea flagrantă a legii. De regulă, impunerea se stabileşte pe baza declaraţiei contribuabilului, care este obligat să comunice organelor abilitate toate elementele care sunt obligatorii

pentru fixarea obligaţiei fiscale.[34] Frauda fiscală este posibilă fie prin disimularea obiectului impozabil fie prin subevaluarea cuantumului materiei impozabile. Printre formele prin care frauda fiscală este realizată, cu toate că sunt nelimitate, le voi enumera pe cele mai întâlnite:

- efectuarea de plăţi fictive;
- declararea de venituri impozabile mai mici decât cele reale;
- existenţa evidenţelor duble;
- întocmirea de declaraţii false;
- vânzări făcute fără factură sau emiterea unei facturi fără a se face vânzarea pentru a ascunde operaţiunile reale supuse impozitării;
- falsificarea bilanţului.

Cele mai frecvente cazuri de sustragere din partea agenţilor economici de la plata obligaţiilor fiscale se produc prin neînregistrarea în contabilitate a veniturilor realizate. Însă frauda fiscală devine consecinţa mai multor situaţii, printre care imperfecţiunea legislativă, lipsa de uniformitate a organelor financiare în ceea ce priveşte stabilirea şi perceperea taxelor şi impozitelor, lipsa de exigenţă ori corupţia în rândul funcţionarilor publici din cadrul organismelor fiscale şi de asemenea o categorie de contribuabili care folosesc cele mai diverse mijloace de disimulare a materiei impozabile. „Efectele evaziunii fiscale se resimt direct asupra nivelurilor veniturilor fiscale, conduc la distorsiuni în mecanismul pieţei şi, nu în ultimul rând, pot contribui la crearea unor inechităţi sociale datorate „excesului" şi „înclinaţiei" diferite a contribuabililor către evaziunea fiscală."[35] Sunt interesante cele două expresii

[34] Conform Legii 87 din 1994

[35] Dragoş Pătroi, *Evaziunea fiscală între latura permisivă, aspectul contravenţional şi caracterul infracţional*, Editura economică, 2006, pg. 220

BCU KRAINA UNIVERSITY LIBRARY

citate: „excesului" şi „înclinaţiei", care pot oferi o perspectivă atât cu privire la sensurile profunde ale comportamentului uman al individului iniţiator, cât şi la impactul asupra cetăţeanului afectat de aceste inechităţi sociale.

Putem lua în discuţie şi micşorarea încasărilor bugetare din impozite din cauza evaziunii fiscale, o situaţie care este pentru orice stat o problemă acută. Cu toate că sunt sancţionate prin amenzi, dar şi prin închisoare, tentaţia de fraudă fiscală, complicitate şi însăşi frauda fiscală continuă să existe. Aceste existenţe, din nefericire, îşi vor face simţită prezenţa atât timp cât vor exista tendinţe imorale ale individului şi o lege care să le incrimineze. De asemenea, cred că este puţin probabil că existenţa fraudei fiscale va fi diminuată fără un efort corelat al statelor atât cu firmele, cât şi cu cetăţenii responsabili, care au o gândire etică şi care au interes să creeze o societate bazată pe valori şi principii morale.

7.4. Munca la negru

Expresia folosită pentru munca fără forme legale este munca „la negru" şi reprezintă o activitate profitabilă desfăşurată în afara cadrului legal reglementat. Ea nu este evidenţiată scriptic, fiscalizată, protejată, asigurată sau asistată social, lucrătorul fiind la discreţia celui în folosul căruia prestează munca[36]. Această manieră de lucru a fost evidenţiată imediat după anii 1990, dar riscă să redevină actuală pe fondul crizei economice mondiale şi din cauza numărului limitat de locuri de muncă corelat cu numărul din ce în ce mai mare de noi absolvenţi.

Găsirea unui loc de muncă fiind o problemă din ce în ce mai mare, o parte din populaţie, condiţionată fiind de multe ori de sănătate sau vârstă, acceptă cu uşurinţă un venit neimpozabil, nesigur dar posibil. Sfera de cuprindere este

[36] Conform Inspectoratului Teritorial de Muncă: www.itmarad.ro

largă de la activităţi casnice, comunitare, până la munca în agricultură, construcţii, ajungând chiar şi în diverse ramuri din industrie. Extinderea muncii la negru există în România şi din cauza absenţei pentru mai mult timp a unui control specializat al pieţei muncii. Din anul 2000 a fost înfiinţată Inspecţia Muncii ca singura instituţie cu atribuţii în verificarea relaţiilor de muncă. Prin înfiinţarea acestei inspecţii s-au simţit o revitalizare a aplicării legislative şi o creştere substanţială a drepturilor angajaţilor în războiul dintre angajator şi angajat ca o redută câştigată într-un război aproape pierdut.

Munca la negru se manifestă ca o activitate nenormată, fără ştat de plată şi plata obligaţiunilor la bugetul de stat, fără pontaj şi documente pentru evidenţierea normei de timp şi a tipului de activitate. Munca la negru se poate manifesta şi printr-o muncă parţial neevidenţiată sau nefiscalizată printr-o plată făcută prin chash. De asemenea munca sezonieră, ocazională, este un tip de muncă ce poate fi încadrată aici atâta vreme cât este plătită neoficial, fără a primi alte drepturi şi fără a plăti către stat contribuţiile şi impozitele.

În unele activităţi subterane sunt folosite persoane fără instruirea necesară, slab salarizate pentru a presta de obicei o muncă brută. Pe de altă parte sunt şi persoane care beneficiază de o instrucţie şi o capacitate intelectuală ridicată, care, în schimbul unor sume, sunt dispuse să se implice în desfăşurarea unor activităţi subterane.

Putem spune că aceste probleme sunt pe de o parte rezultatul lipsei de educaţie şi informare, pe de altă parte este rezultatul unei insuficiente educaţii etice. Consecinţele generate de acest fenomen sunt la rândul lor importante, inclusiv cu rezonanţă în viitor, atât pentru persoanele propriu-zis implicate, care, pe lângă încălcarea unor norme legale, sunt lipsite şi de asigurările sociale, cât şi pentru stat care, evident, va trebui, într-o anumită perspectivă, să aloce

fonduri inclusiv pentru asistarea socială a multora dintre aceste persoane.

Cu toate că fenomenul muncii la negru îl întâlnim şi în Comunitatea Europeană, unde, conform unui studiu efectuat în 2010 de către Comisia Europeană, munca la negru este efectuată în special de studenţi, de şomeri şi de cei ce lucrează pe cont propriu. Migraţia forţei de muncă dinspre Est spre Vest a contribuit în mod substanţial la creşterea procentului de persoane care prestează munca la negru. Cu toată această creştere, România rămâne fruntaşă în privinţa muncii la negru.

Dacă luăm în considerare datele Institutului Naţional de Statistică, putem observa situaţia efectivului salariaţilor oficiali din economie în România la sfârşitul primului trimestru al anului 2010 şi care era de 4,3 milioane. Dacă însă comparăm cu populaţia activă, cifra este de 6,48 milioane de persoane, potrivit ziarului *Gândul*.[37] Dacă luăm în considerare cifrele celor două studii, rezultă că 2,18 milioane de persoane muncesc la negru, deci o treime din totalul forţei de muncă[38]. Acest lucru nu este deloc îmbucurător, ci mai degrabă aş spune că este înspăimântător. Prin nedeclararea venitului şi deci prin neimpozitarea corespunzătoare, implicaţiile sociale ale acestei forme de fraudă sunt extreme de ample, rămânând una dintre cele mai grave forme de fraudă fiscală.[39] De aceea ar trebui să privim cu mai multă atenţie dezvoltarea uluitoare a acestei situaţii.

7.4.1. Dezavantajele muncii „la negru"

Există dezavantaje certe pe care angajatul le are în privinţa prestării muncii fără acte. Putem vorbi despre

---

[37] Estimare făcută de ziarul *Gândul*, luând în considerare toate persoanele care muncesc în baza unui contract formal sau informal, în schimbul unei remunerații. www.gandul.info

[38] www.insse.ro

[39] Nicolae Grau, 2004, *Economia subterană între „Da" şi „Nu"*. Editura Economică, Bucureşti, pag.41

dezavantaje pe termen scurt şi despre dezavantaje pe termen lung. O privire reală asupra acestei situaţii sumbre aduce cu sine necesitatea creării şi aplicării unor soluţii coerente care să stopeze fenomenul şi să creeze o aliniere la standardele Uniunii Europene. Între dezavantajele muncii „la negru"[40] pentru angajat menţionăm următoarele:

- nu beneficiază de salariul minim pe economie, sporuri salariale determinate de vechime, condiţii de muncă;
- nu beneficiază de reducerea normei de timp ca urmare a condiţiilor de muncă;
- nu i se plăteşte diurna pentru deplasare şi detaşare şi indemnizaţia de transport;
- nu primeşte indemnizaţie de transfer;
- nu are dreptul la concediul legal de odihnă plătit şi alte concedii legal reglementate pentru evenimente deosebite (căsătorii, deces, naşterea unui copil în familie), pentru studii etc.;
- nu este asigurat pentru riscuri previzibile şi imprevizibile cum sunt: invaliditatea, accidentele de toate felurile, bolile, maternitatea, bătrâneţea, decesul;
- nu are dreptul la indemnizaţii pentru incapacitate temporară de muncă generată de boli obişnuite sau de accidente în afara muncii, boli profesionale şi accidente de muncă;
- nu beneficiază de prestaţii şi de asistenţă pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă cum sunt: indemnizaţia pentru trecerea temporară în altă muncă, indemnizaţia pentru reducerea timpului de muncă şi pentru carantină, ajutoare pentru diferite proteze, tratament balnear gratuit sau parţial gratuit şi reabilitare profesională;

[40] www.itmcovasna.ro

BCU IMPRENTA UNIVERSITARY

- nu beneficiază de indemnizaţia pentru maternitate (concediu pre şi postnatal) precum şi pentru creşterea copilului sau îngrijire de până la 2 ani sau îngrijirea copilului bolnav. (Aceste drepturi se cuvin numai asiguratului care are un stagiu de cotizare de cel puţin 10 luni realizat în ultimele 12 anterioare producerii riscului);
- nu beneficiază de pensie de limită de vârstă, anticipată, anticipată parţial, de invaliditate sau de urmaş;
- nu i se acordă ajutorul de deces;
- nu beneficiază de asistenţă medicală gratuită, medicaţie gratuită sau compensată; nu se bucură de drepturile protective privind securitatea şi sănătatea în muncă, de echipament de lucru şi protecţie şi alimentaţie antidot la care ar avea dreptul în funcţie de specificul activităţii;
- nu beneficiază de şomaj şi indemnizaţie de sprijin;
- nu are dreptul la cursuri gratuite de calificare, recalificare şi reconversie profesională, precum şi alte măsuri active legal reglementate în vederea exercitării unei activităţi sau ocupării unui loc de muncă;
- nu i se plătesc tichete de masă;
- nu se bucură de protecţia legală a femeilor şi copiilor;
- nu exercită drepturile colective constituţionale cum sunt: dreptul la asociere în sindicate, la negocierea contractului colectiv de muncă;
- îi este limitat dreptul la creditare bancară etc.

Sunt evidente cele câteva dezavantaje dintre cele enumerate. Însă, pe lângă faptul că îl afectează pe muncitorul care prestează o activitate fără acte, aceste dezavantaje se revarsă şi asupra întregii populaţii a României, care va trebui să suporte asistenţa socială şi medicală a unor astfel de persoane prin plătirea unor impozite mai mari. Aceasta este o

realitate văzută din prisma populaţiei şi a angajatului. Însă o altă realitate ar trebui creată privind prin prisma angajatorului. De cele mai multe ori argumentele unei asemenea practici vin din partea angajatorilor care consideră că o cauză a muncii la negru ce poate fi luată în consideraţie este şi rigiditatea codului muncii. Angajările se fac destul de greu, iar concedierile şi mai greu. Teama angajatorilor este evidentă în ceea ce priveşte concedierea şi salariile compensatorii. Ei consideră că o legislaţie suficientă şi un sistem birocratic diminuat i-ar putea stimula pe foarte mulţi angajatori să nu ia în calcul posibilitatea angajării la negru. În realitate poate fi considerat obiectiv şi argumentul angajatorului, dacă este privit prin prisma lui, însă devine insuficient când situaţia este privită holistic. În concluzie, munca la negru este tot o formă de fraudă fiscală. Persoanele afectate de acest tip de fraudă sunt persoane preponderent cu studii medii care lucrează în cadrul prestărilor menajere, în construcţii şi în comerţ. Nu sunt scutiţi nici absolvenţii de studii universitare, în special cei fără experienţă, care, pe fondul crizei locurilor de muncă, acceptă să lucreze în asemenea condiţii. Adevărul este că, în primul rând, sunt afectaţi muncitorii, care sunt privaţi de drepturi, iar în cel de-al doilea statul, care este înşelat în privinţa neplătirii impozitelor.

7.5. Activităţile criminale

O caracteristică a activităţilor criminale este efortul de a crea legături transfrontaliere, realizându-se prin aceasta obţinerea unor venituri importante, iar apoi introducerea lor în economia legală. O parte dintre activităţile criminale nu are caracter public, dar o altă parte este vizibilă şi poate fi caracterizate de opinia publică. Spre exemplu, data de 11 septembrie 2001 poate fi considerată o dată rămasă în istorie, care a conştientizat opinia publică despre ce pot face organizaţiile criminale. La o scară mult mai mică, putem observa manifestarea spiritului acestor organizaţii şi în

România. De la activităţi infracţionale grave la violenţe publice, grupurile criminale îşi fac simţită prezenţa. Violenţa nu constituie o noutate pentru societatea românească obişnuită cu prezenţa ei din vremea haiducilor, trecând prin perioada comunistă şi până astăzi. Însă violenţa este amplificată acum cu scopul de a inspira frică, spaimă şi groază în rândurile opiniei publice.

Crima organizată poate fi definită ca o activitate de tip infracţional, a unor grupuri constituite pe principii conspirative, cu scopul obţinerii unor venituri care să nu fie supuse unei legislaţii fiscale. Dintre toate formele economiei subterane, activităţile criminale rămân cele mai periculoase. În activităţile criminale sunt cuprinse activităţile de producţie, distribuţie şi consum de droguri, traficul de arme, traficul de carne vie, furtul de automobile, prostituţia, traficul de materiale nucleare, corupţia. La prima evaluare, pericolul social este cel mai ridicat, însă, după o evaluare mai atentă, pericolul economic devine la fel de grav, chiar dacă este mai puţin studiat.

Multe dintre motivele criminalităţii organizate pot fi mascate sub proiecte politice sau de natură religioasă. Atunci când spun că sunt de natură religioasă, doresc să evidenţiez pericolul existent de a crea o motivaţie puternică în cadrul unui grup, de cele mai multe ori extremist, care să susţină anumite proiecte, care de obicei sunt speranţe sau idealuri religioase nerealizate ale grupului pentru care acesta se sacrifică.

Ca să ne facem o imagine privind anvergura activităţilor criminale, voi cita mai jos cum sunt împărţite aceste grupuri criminale. În concepţia Interpol-ului, organizaţiile criminale ar putea fi împărţite în patru mari grupe distincte[41]:

- familiile mafiei, constituite pe structuri ierarhice stricte,

[41] www.interpol.int

norme interne de disciplină, un cod de conduită şi o diversitate mare de activităţi ilicite (familiile italiene, americane, columbiene);

- organizaţiile profesionale ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activităţi criminale (furtul şi traficul de maşini furate, răpiri de persoane);
- organizaţii criminale constituite pe criterii tehnice, care sunt rezultatul unor împrejurări specifice precum închiderea graniţelor, circulaţia dificilă peste frontiere, expansiunea geografică (triadele, yakuza, jamaicanii);
- organizaţii teroriste internaţionale, care practică asasinatul, deturnarea de avioane, răpirea de persoane etc., sub diferite motivaţii politice, militare, religioase sau rasiale.

Aceste patru grupuri distincte reliefează destul de bine atât caracterul, cât şi capacitatea destul de mare a grupurilor interesate de activităţi criminale. Cea mai mare parte dintre cele patru grupe distincte s-au manifestat într-o formă mai mică sau mai mare şi în România. Cu toate că există o evoluţie evidentă a societăţii româneşti prin intensificarea măsurilor şi intervenţiilor instituţiilor specializate, mai rămâne mult de făcut până la eradicarea organizaţiilor criminale.

Activităţile criminale devin ţinta numărul unu pentru marile guverne. Cu toate acestea, interesele politice sunt foarte mari, iar grupările religioase extremiste interpretează şi profită de anumite crezuri şi puncte de doctrină. Dintre toate formele economiei subterane, activităţile criminale vor necesita cel mai îndelungat timp pentru diminuarea lor, pentru că aria de desfăşurare este extinsă şi pentru că nivelul de acţiune şi de confidenţă este unul bine gândit şi dezvoltat continuu.

7.6. Perspective pozitive. Propuneri de reducere a economiei subterane

Pentru a găsi soluţii viabile de reducere a economiei subterane, propun să plecăm de la descrierea unor cauze importante ale acesteia. Spre exemplu, concentrarea excesivă pe majorarea costurilor impuse economiei subterane nu este soluţia ideală, poate nici măcar reală. Pe de altă parte, statul ar trebui să se concentreze asupra aplicării şi reglementării legilor existente. De asemenea, înlesnirea accesului la credite pentru firme şi posibilitatea încheierii de contracte cu statul ar putea fi alte tipuri de stimulente pentru legalizarea activităţilor.

Din cauza crizei economice, au fost accentuate anumite fenomene, precum interpretarea legislaţiei până la punctul maxim posibil dintre legal şi ilegal şi activităţile ilegale generatoare de venituri. Din acest motiv consider că o regândire şi o actualizare legislativă este binevenită. Piaţa muncii la negru se va dezvolta atâta vreme cât şomajul va creşte, dar, odată cu această creştere, vor fi din ce în ce mai multe persoane care vor lucra în condiţii inumane, fără asigurare de sănătate, fără pensie în caz de accidente sau bătrâneţe, ceea ce duce la „o dezintegrare a omului în viaţă, o oscilaţie dureroasă şi o instabilitate care exclud posibilitatea unui cadru normal".[42]

Un rol important în politica fiscală a statului îl constituie eliminarea, pe cât posibil, a factorilor care favorizează geneza şi dezvoltarea economiei subterane, determinând astfel direcţionarea activităţii firmelor spre aşa-numita „zonă gri" a economiei.[43] De aceea consider că această eliminare a zonelor de compromis este important de realizat pentru diminuarea efectivă a economiei subterane. Pe

---

[42] Emil Cioran, 1991, *Singurătate şi destin*, Editura Humanitas, Bucureşti, pag.52.

[43] Dragoş Pătroi, 2006, *Evaziunea fiscală, între latura permisivă, aspectul contravenţional şi caracterul infracţional*, Editura Economică, Bucureşti, pag.30

termen lung, o reducere a presiunii fiscale ar putea aduce după sine şi o scădere a evaziunii fiscale şi a fraudei.

După ce am prezentat câteva dintre cauzele care menţin sau protejează economia subterană, aş dori să propun câteva măsuri de reducere a economiei subterane:

- crearea unui cadru de independenţă reală a organelor de control;
- deduceri şi stimulente ale investiţiilor în România;
- verificarea şi aplicarea legislaţiei existente în comerţul intracomunitar;
- o prezentare mult mai transparentă a cazurilor de corupţie şi mediatizarea acestora până la finalizarea condamnării;
- reanalizarea şi actualizarea legislaţiei în acest capitol;
- aplicarea penalităţilor la datoriile care nu au fost plătite;
- concentrarea susţinută a organelor de control în verificarea contribuabilului şi în aplicarea legislativă;
- stimularea populaţiei prin deduceri la impozit, în aşa fel încât să participe la descurajarea activităţilor economiei subterane;
- realizarea supracontroalelor pentru verificarea activităţii organelor de control;
- anumite măsuri de reducere a impozitelor pentru veniturile obţinute în afara României, de către cetăţenii români.

Aceste propuneri vin pe fondul marilor probleme actuale care detestă legislaţia fiscală existentă. Aceste probleme nu apar doar în România. Spre exemplu, ţările europene au reuşit să reducă economia subterană, fără însă să o poată suprima. Acesta însă nu este un argument, ci un stimulent în lupta împotriva corupţiei şi a întregii economii subterane. Este însă important ca România să facă eforturi

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

susţinute de aplicare legislativă corectă şi susţinută pe termen scurt, iar pe termen lung să ofere o educaţie noilor generaţii bazată pe lupta împotriva activităţilor ilegale, criminale şi de corupţie. Dacă acest sentiment comunitar real ar fi produs în sferele decizionale politice şi financiare, acest lucru ar putea convinge o mare parte din populaţie să ia atitudine împotriva evaziunii fiscale. Această soluţie aparent puerilă ar putea schimba multe dintre aspectele fraudelor fiscale sau cel puţin ar crea o reacţie pozitivă în rândul unei generaţii în formare.

Se consideră deseori că evaziunea fiscală a fost când alimentată politic, când evitată sau amânată. Dacă plecăm de la această premisă, situaţia în România nu cred că va fi îmbunătăţită. De aceea consider că atât strategic, cât şi practic este necesar să considerăm că statul este un aliat puternic în lupta împotriva economiei subterane. Chiar dacă statul nu protejează economia subterană, cred totuşi că acesta ar putea depune o activitate mult mai susţinută de reducere a evaziunii fiscale cu promptitudine, competitivitate, transparenţă, integritate. Lipsa unei asemenea acţiuni va fi reflectată în calitatea şi cantitatea investiţiilor străine în România, în nivelul de trai al cetăţeanului onest şi bun platnic, în gradul de îndatorare al României etc.

Este nevoie de schimbarea mentalităţii, pentru că există o gândire deficitară a contribuabilului – aceea de a nu plăti decât ceea ce nu poate să nu plătească. De aceea consider că este importantă luarea în discuţie a schimbării mentalităţii contribuabilului. O mentalitate etică, bazată pe valori intrinseci, ar putea fi cel mai mare câştig pentru România. Această trecere de la o înţelegere amorală a fiscalităţii la una etică, de la spirit aproape colectiv de indiferenţă la un puternic sentiment comunitar, nu este una uşoară atâta vreme cât aceste persoane nu au exemple potrivite. În concluzie, evaziunea fiscală nu afectează doar statul, ci şi individul antrenat în economia subterană, care este privat de drepturi, de siguranţă, de o viaţă decentă, de viitor.

8. Etica afacerilor în Uniunea Europeană. Principii şi tendinţe

8.1. Uniunea Europeană şi etica afacerilor

Ca să putem înţelege rolul Uniunii Europene în promovarea eticii în afaceri, ar trebui mai întâi să o definim atât în ce priveşte aria de extindere, cât şi impactul acesteia asupra ţărilor membre. Uniunea Europeană este rezultatul unui proces de cooperare şi integrare, care a început în anul 1951, între şase ţări europene (Belgia, Germania, Franţa, Italia, Luxemburg şi Olanda). După cincizeci de ani şi cinci valuri de aderare (1973: Danemarca, Irlanda şi Regatul Unit; 1981: Grecia; 1986: Spania şi Portugalia; 1995: Austria, Finlanda şi Suedia; 2004: Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia şi Ungaria). Din 1 ianuarie 2007 România se numără printre statele UE. Uniunea Europeană are astăzi 27 de state-membre, iar populaţia totală este de 496.042.875 de locuitori.[44]

Se poate observa aria de extindere, care este pe un trend ascendent, ceea ce este de apreciat în privinţa anvergurii promovării anumitor programe, valori etc. Cu toate că acesta este un avantaj cert, dintr-o anumită privinţă poate fi dezavantaj, dacă luăm în calcul impactul limitat din cauza anumitor aspecte care ţin atât de autonomia locală a statelor-membre, cât şi de diversităţile de cultură şi limbă, de percepţia politicilor locale şi de asemenea de percepţia pe care statele o au faţă de democraţie în funcţie de istoria fiecăreia şi de exerciţiul democratic funcţional sau nu.

Este uşor de înţeles că un organism de dimensiunea Uniunii Europene are nevoie de instituţii funcţionale. Cele mai importante instituţii care pot fi enumerate sunt:

---

[44] www.wikipedia.org

- Parlamentul European[45], format din 736 de deputaţi, aleşi pe o perioadă de cinci ani de către alegătorii din cele 27 de state-membre ale UE. Activitatea Parlamentului European este importantă în mai multe domenii, în special în deciziile privind noua legislaţie, pe care trebuie să le ia împreună cu Consiliul de miniştri, care reprezintă statele-membre;

- Consiliul Uniunii Europene[46] este principalul organism de decizie al UE. Consiliul a fost înfiinţat în anii '50, la fel ca şi Parlamentul European, şi reprezintă statele-membre în cadrul reuniunilor unde participă şi un ministru al statelor UE. Există de asemenea nouă configuraţii diferite ale acestui Consiliu, care se ocupă de diverse domenii, dintre care: domeniul afacerilor generale şi al relaţiilor externe, cel al afacerilor economice şi financiare, domeniul legat de justiţie şi afaceri interne, forţă de muncă, politică socială, sănătate şi protecţia consumatorilor, cel legat de competitivitate, de transport, telecomunicaţii şi energie, de agricultură şi pescuit, de mediu, de tineret, educaţie şi cultură;

- Comisia Europeană[47] reprezintă organismul executiv al UE şi are ca activitate principală propunerea noilor reglementări comunitare, ocupându-se de gestionarea cotidiană a punerii în aplicare a politicilor europene şi a modului în care sunt cheltuite fondurile UE. Reprezentând interesele Europei în ansamblul său, Comisia se asigură că tratatele şi legislaţia europeană sunt respectate de toate statele-membre;

- Curtea de Justiţie a Comunităţilor Europene[48] a fost instituită pe temeiul primului Tratat UE, Tratatul CECO din 1952 având sediul la Luxemburg. Misiunea Curţii

---

[45] sursă citată: http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/language=ro
[46] sursă citată: http://europa.eu/institutions/inst/council/index_ro.htm
[47] sursă citată: http://ec.europa.eu/about/index_ro.htm
[48] http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_ro.htm

este să se asigure că legislaţia UE este interpretată şi aplicată în mod uniform în toate statele-membre UE, astfel încât legile să se aplice în mod egal tuturor cetăţenilor. Spre exemplu, Curtea se asigură că instanţele naţionale nu pronunţă sentinţe diferite în acelaşi caz şi că statele-membre şi instituţiile UE aplică prevederile legislative. Curtea de Justiţie are puterea de a soluţiona litigiile care apar între state-membre UE, instituţii UE, operatori economici şi persoane fizice. Curtea pronunţă sentinţe în cazurile care îi sunt înaintate spre soluţionare. Cele cinci tipuri de cazuri întâlnite frecvent sunt: acţiuni pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare, acţiuni intentate pentru neîndeplinirea obligaţiilor, acţiuni în anulare, acţiuni în constatarea abţinerii de a acţiona, acţiuni în despăgubiri;

- Curtea Europeană de Conturi[49] a fost înfiinţată în 1975 având sediul actual la Luxemburg. Misiunea Curţii de Conturi este de a verifica dacă fondurile UE sunt administrate corespunzător, astfel încât cetăţenii Uniunii să obţină valoare maximă în schimbul banilor. Curtea are dreptul de a verifica orice persoană sau organizaţie care lucrează cu fonduri UE. Curtea efectuează frecvent controale la faţa locului. Constatările sale sunt consemnate în rapoarte, care aduc orice problemă existentă în atenţia Comisiei şi a guvernelor statelor-membre UE. Pentru a-şi îndeplini activitatea în mod eficient, Curtea de Conturi trebuie să rămână complet independentă de celelalte instituţii, păstrând, în acelaşi timp, legătura cu acestea.

După ce am privit cu atenţie descrierea principalelor instituţii ale UE, putem face câteva observaţii. Prima observaţie necesară este aprecierea legată de structurarea şi funcţionabilitatea instituţiilor în privinţa raportării sau

[49] sursă citată: www.info-ghid.com

interdependenţei acestora, în funcţie de structura de organizare. Un alt aspect ce trebuie remarcat este cel legat de aspectul autorităţii delegative a instituţiilor. Fiecare instituţie, pe lângă faptul că are o filosofie şi o direcţie clară, pune accentul pe delimitarea obiectivă a sferei de autoritate, raportându-se în funcţie de structura organizatorică şi de legislaţia care ordonează relaţia cu fiecare stat comunitar. Aspectul eticii în afaceri nu este cuprins în aria directă de responsabilitate şi autoritate, fiind în mod indirect coordonat prin acţiunile unor instituţii cum ar fi cea a Consiliului Uniunii Europene, în special în cadrul domeniilor afacerilor economice şi financiare.

Actele de constituire şi aderare la UE promit să respecte, să onoreze şi să conserve identitatea şi cultura fiecărei ţări. Controversele culturale şi lingvistice sunt complexe, iar problemele aparent minore pot degenera în probleme grave.[50] Dacă plecăm de la ideea de conservare a culturilor şi a identităţilor statelor, ceea ce personal consider important, atunci este greu să ne gândim la ideea de unitate. Am putea spune că se accentuează ideea de unitate, dar într-o formă inovativă, ca fiind „unitate în diversitate". Acest tip de unitate, pe lângă faptul că oferă satisfacţia ineditului, a creativităţii, oferă şi foarte multe bariere de realizare a unei unităţi autentice. Are însă UE nevoie de o unitate autentică? Consider că nu, atâta vreme cât, la baza întregii construcţii europene, stă voinţa de a lucra împreună, pe baza unor interese comune. Acestea pot conduce la convingerea că, în unele domenii, se pot obţine rezultate mult mai bune la nivel european decât la nivel naţional. Aşa s-a ajuns la politici comune tuturor statelor-membre, elaborate şi adoptate de instituţiile comunitare cu aplicabilitate pe întreg teritoriul Uniunii. Existenţa politicilor comune conferă unicitate Uniunii Europene, pentru că demonstrează acceptarea cedării

[50] Mary Murray Bosrock, *Maniere şi obiceiuri europene de business*, Editura Meteor Press, Bucureşti, 2009, pag 29.

unei părţi a suveranităţii statelor-membre către instituţiile europene. Această modalitate nu afectează misiunea Uniunii Europene de a organiza relaţii între statele-membre şi popoarele acestora într-o manieră coerentă, având drept suport solidaritatea.

Comerţul liber devine de asemenea un principiu economic dominant al economiei UE. La început un proiect economic, această eliberare a comerţului devine o cruciadă care afectează întreaga viaţă. Logica ce a stat la baza trecerii de la piaţa comună la piaţa unică europeană, la moneda unică, se aplică la acest concept al nivelului global.[51] Acest concept al nivelului global a fost prezentat de Marshall McLuhan, în urmă cu câteva decenii, prin ideea „statului mondial"[52], iar prin aceasta surprinzând esenţa fenomenului cu care ne confruntăm astăzi. Dintre acestea pot enumera câteva dintre situaţiile care au condus la concretizarea acestui concept: tehnologiile informaţiei, comprimarea distanţei prin apariţia noilor tehnologii, creşterea dependenţei reciproce, globalizarea producţiei, abordarea globală a problemelor planetare, dezvoltarea de identităţi transnaţionale etc.

Pentru a înţelege mai bine rolul UE voi descrie obiectivele pe care aceasta le urmăreşte şi care pot avea legături cu afacerile sau cu etica în afaceri[53]:

- promovarea progresului economic şi social (piaţa unică a fost instituită în 1993, iar moneda unică a fost lansată în 1999);
- afirmarea identităţii Uniunii Europene pe scena internaţională (prin ajutor umanitar pentru ţările nemembre, o politică externă şi de securitate comună,

---

[51] Steven P. McGiffen, *Uniunea Europeană-ghid critic*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Bucureşti 2007, pag. 95

[52] Daniel Dăianu, *Economia noastră: reformă şi integrare*, Editura Compania,Bucureşti, 2004, pag. 300.

[53] www.europeana.ro

implicare în rezolvarea crizelor internaţionale, poziţii comune în cadrul organizaţiilor internaţionale);

- instituirea cetăţeniei europene (care nu înlocuieşte cetăţenia naţională, dar o completează, conferind un număr de drepturi civile şi politice cetăţenilor europeni);
- dezvoltarea unei zone de libertate, securitate şi justiţie (legată de funcţionarea pieţei interne şi, în particular, de libera circulaţie a persoanelor);
- existenţa şi consolidarea relaţiilor în baza dreptului comunitar (corpul legislaţiei adoptate de către instituţiile europene, împreună cu tratatele fondatoare);
- implementarea Uniunii Economice şi Monetare (UEM), care a stabilit o singura moneda pentru membrii UE.

Chiar dacă nu au un impact direct asupra eticii în afaceri, aceste obiective se regăsesc fie în contextul afacerilor, fie reglementează anumite drepturi sau obligaţii care pot influenţa direct sau indirect mediile de afaceri. Este de remarcat şi faptul că principiile europene sunt într-o continuă actualizare şi dezvoltare, în timp ce UE este interesată de abordarea unor noi pieţe economice. Multiculturalitatea statelor UE şi sistemul multilingvistic creează atât bariere destul de greu de trecut, cât şi provocări şi perspective demne de luat în seamă. Va putea însă UE să fie eficientă din punct de vedere economic, dar şi etică şi morală în abordarea economică?

Pentru a înţelege mai bine obiectivele UE, ar trebui să apelăm la istoria ideologiei economice europene. În lucrarea *Etica protestantă şi spiritul capitalist*, sociologul german Max Weber, în secolul al XIX-lea, considera că societatea ar putea să se îndepărteze mai mult de valorile morale. Weber vorbea despre două categorii de activităţi umane care pot fi „două precepte fundamentale diferite din punct de vedere etic

şi indiscutabil contrare"[54]. Pe acestea, el le numeşte „etica convingerii" (morala) şi „etica responsabilităţii" (business-ul). *Etica convingerii* prezintă o atitudine morală care se supune convingerilor fără a lua în calcul consecinţele. *Etica responsabilităţii* având o interacţiune cu indivizii, participanţi în lumea afacerilor, implicaţi nu doar să observe consecinţele imediate intenţionate, ci şi pe cele neintenţionate. Dacă vom continua să mergem pe logica folosită de Weber, vom observa interesul acestuia pentru a realiza un mixaj între morală şi afaceri, care pot să nu se excludă reciproc, putând fi complementare.

Dacă istoria Europei a fost influenţată de gândirea lui Weber, atunci aşteptările ar putea fi mari. Este de remarcat interesul autorului pentru moral, responsabilitate, convingeri, ceea ce oferă un argument puternic în ce priveşte influenţa pozitivă a istoriei economice occidentale. Dacă plecăm de la aceste premise, putem să discutăm despre o Europă interesată de ideea de etică şi de moralitate ca de un principiu de bază al unei coordonări corecte. Pe de altă parte, o uniune de state nu poate rezista fără principii solide, fără spiritul puternic comunitar, fără a deţine o viziune pe termen lung şi fără a accentua caracterul unităţii. UE are toate posibilităţile să reuşească în demersurile ei atâta vreme cât va reuşi să respecte idealul etic, pricipiile morale de bază şi să trateze cu profesionalism diferenţele între state.

8.2. Principiile Uniunii Europene privitoare la sărăcie

Cu cel puţin 200 de ani înainte de dezvoltarea capitalismului, statutul social al unei persoane era moştenit şi păstrat până la sfârşitul vieţii. Pentru cine se năştea bogat, era un mare avantaj, însă cine se năştea sărac, sărac rămânea

[54] Max Weber, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, pag 77.

până la capăt. Industriile primitive existau doar în beneficiul celor bogaţi. Dacă luăm în discuţie faptul că majoritatea populaţiei Europei, peste 90%[55], lucra pământul şi nu avea acces la industrie, ne putem face o imagine clară a sărăciei cu care se confrunta populaţia.

Este de apreciat interesul din ultimii ani al Uniunii Europene privind aspectul sărăciei în rândul membrilor ei. Aproape 84 de milioane de europeni trăiesc într-un climat de nesiguranţă fiind ameninţaţi de sărăcie. Aceste cifre ne arată o realitate mai puţin optimistă în privinţa unei posibile uniformizări interstatale, o uniformitate care pare aproape imposibil de realizat. Cât de reală este ideea că ţările bogate ale UE ar putea să renunţe la anumite drepturi ale cetăţenilor lor pentru a sprijini demersul de echilibrare a economiei altor state? Care sunt posibilităţile UE de a acţiona de aşa natură încât, pe de o parte, să-şi păstreze abordarea echitabilă faţă de statele care nu au nevoie de o susţinere financiară permanentă, iar pe de altă parte, să se implice activ în eradicarea sărăciei în celelalte state comunitare? Răspunsul la aceste întrebări nu poate fi considerat uşor dacă luăm în discuţie aria de extindere a coordonării UE şi diversitatea de gândire şi de interese a ţărilor membre. Cu toate aceste dileme se pot observa demersuri concrete pe care UE le face în privinţa luptei împotriva sărăciei.

Anul 2010 a fost declarat „Anul European pentru Combaterea Sărăciei şi Excluziunii Sociale"[56]. Doar dacă vom lua în calcul această iniţiativă vom putea observa şi aprecia planurile făcute, planuri ce demonstrează atât preocuparea UE, cât şi seriozitatea problemei sărăciei. Există patru obiective şi principii directoare majore în atenţia Uniunii Europene[57]:

---

[55] Ludwing von Mises, *Capitalismul şi duşmanii săi*, Editura Nemira, Bucureşti 1998, pag. 22.
[56] http://ec.europa.eu
[57] Studiu Eurobarometru privind sărăcia şi excluziunea socială. 2009

- recunoaşterea dreptului celor care trăiesc în sărăcie şi excluziune socială de a trăi în demnitate şi de a juca un rol activ în societate;
- responsabilitatea comună şi participarea la lupta împotriva sărăciei, punând accent atât pe acţiunile colective, cât şi pe cele individuale;
- promovarea coeziunii, evidenţiind avantajele eradicării sărăciei şi ale unui grad mai mare de incluziune socială pentru toţi membrii societăţii;
- un angajament politic şi acţiuni concrete pentru eradicarea sărăciei şi a excluziunii sociale la toate nivelurile puterii politice, cât şi asumarea acestor obiective la nivelul societăţii.

Sunt de evidenţiat aceste obiective, mai întâi plecând de la interesul pentru incluziunea socială. Poate că această excluziune este mai dramatică decât sărăcia însăşi. Apoi este de apreciat şi interesul de a stimula iniţiativa colectivă ca pe o acţiune concretă de luptă împotriva sărăciei, dar şi asumarea acestor obiective la nivelul societăţilor.

Conform Studiului Eurobarometru făcut privind sărăcia şi excluziunea socială în statele comunitare, la întrebarea „Care sunt două dintre lucrurile care ar putea explica cel mai bine de ce oamenii sunt săraci?" s-a răspuns:

- 52% şomajul este prea ridicat;
- 49% veniturile sunt insuficiente pentru ca oamenii să poată face faţă cheltuielilor;
- 29% ajutoarele şi pensiile sunt insuficiente pentru a face faţă socotelilor.
- 26% locuinţele decente sunt prea scumpe;
- 8% serviciile medicale, în special de prevenire, sunt prea scumpe.

BCU ASSOCIATIONAL UNIVERSITY LIBRARY

De remarcat procentele cauzate de şomaj şi lipsa echilibrului dintre venituri şi cheltuieli, 52% şi respectiv 49%, ca fiind unele reale şi în România. Însă acestea sunt doar cele semnalate de intervievaţi, realitatea fiind deseori mult mai mare. Nu putem să nu remarcăm că sărăcia mai poate avea şi alte cauze, cum ar fi catastrofele naturale sau o creştere intensă a numărului populaţiei, sau incompetenţa organelor de conducere, ceea ce, de fapt, ar duce la mărirea şomajului, sau o repartizare inegală ori inechitabilă a venitului naţional, sau chiar corupţia. Toate acestea pot fi amintite ca generatoare de sărăcie, la scară naţională.

O altă întrebare din cadrul Studiului Eurobarometru privind combaterea sărăciei şi excluziunii sociale „Când vă gândiţi la oamenii săraci, care dintre următoarele credeţi că sunt principalele două cauze care i-au adus în situaţie de sărăcie?" a primit următoarele răspunsuri:

- 37% au un nivel scăzut de educaţie sau aptitudini profesionale slab dezvoltate;
- 25% provin din familii sărace;
- 23% sunt dependenţi de alcool, droguri sau altele;
- 20% cheltuiesc disproporţionat faţă de venituri;
- 18% au probleme de sănătate, dizabilităţi sau suferă de boli pe termen lung;
- 14% nu primesc suficient sprijin de la familie sau prieteni;
- 13% au mulţi copii în grijă;
- 12% sunt discriminaţi;
- 12% au probleme de sănatate mintală.

Şi aceste răspunsuri vin să completeze motivele sărăciei. Realitatea este că sărăcia este greu de eradicat. Odată ce s-a instalat, devine extrem de dificil de depăşit. Pentru o

persoană fără venituri este greu, dacă nu imposibil, să mai obţină un credit ipotecar, un credit de consum sau o carte de credit. De aceea excluziunea financiară este motiv serios de îngrijorare pentru Uniunea Europeană. Pentu a depăşi sărăcia este nevoie de un proces mai lung atât în ceea ce priveşte depăşirea mentalităţilor sărăciei, cât şi gestionarea unor fonduri suficiente pentru a răspunde nevoilor. Dacă continuăm să discutăm despre eradicarea sărăciei, aş dori să ofer câteva perspective. În primul rând, printre aceste măsuri se numără ajutoarele sociale, alocaţiile acordate de stat persoanelor sărace, asigurarea posibilităţii unei calificări corespunzătoare persoanelor tinere, conform necesarului economic. Realitatea este că primirea ajutoarelor de la stat poate avea o reacţie inversă decât cea de eradicare a sărăciei, plecând de la riscul obişnuinţei de a fi ajutat, ceea ce ar putea consolida o mentalitate a sărăciei. Soluţia optimă ar trebui să înceapă de la antrenarea individului de a continua nişte măsuri începute şi implicarea în mod activ a acestuia atât pe parcursul derulării programului, cât şi după încheierea lui. În felul acesta, nu este doar beneficiarul unor ajutoare financiare, ci este important ca el să devină parte din acest proces.

8.3. Principiul egalităţii de şanse în Uniunea Europeană.

Egalitatea între femei şi bărbaţi reprezintă un drept fundamental în cadrul Uniunii Europene. Cu toate acestea, există o serie de ilegalităţi în ceea ce priveşte îndeplinirea obiectivului de creştere, ocupare a forţei de muncă şi coeziune socială. Însă progresele realizate de UE în privinţa egalităţii de şanse între bărbaţi şi femei sunt semnificative. Rezultatele pozitive se datorează atât legislaţiei, cât şi măsurilor de integrare a principiului egalităţii şi măsurilor privind promovarea femeilor. Progresele realizate privind

egalitatea între bărbaţi şi femei sunt evaluate în fiecare an şi pot fi observate în rezultatul următorului sondaj realizat[58]:

- Numărul femeilor încadrate în muncă este în creştere, dar rămâne inferior celui al bărbaţilor, chiar dacă majoritatea studenţilor şi absolvenţilor de universitate sunt femei.
- Femeile continuă să câştige, în medie, cu 17.8% mai puţin decât bărbaţii pentru fiecare oră lucrată, iar această cifră se menţine la un nivel stabil.
- Femeile sunt încă slab reprezentate în funcţii de decizie politică şi economică, deşi, în ultimul deceniu, a crescut numărul celor care ocupă astfel de posturi.
- Responsabilităţile familiale sunt încă inegal repartizate între femei şi bărbaţi.
- Riscul sărăciei este mai mare în cazul femeilor decât în cel al bărbaţilor.

Evaluând aceste cifre, putem să observăm, pe de o parte, discrepanţa dintre bărbaţi şi femei, iar pe de altă parte putem aprecia eforturile făcute pentru creşterea procentuală a femeilor implicate în raport cu bărbaţii. Se observă o implicare susţinută din partea UE pentru eliminarea diferenţelor dintre sexe. O altă realitate este şi aceea că femeile sunt principalele victime ale violenţei bazate pe criterii de sex. De asemenea, femeile şi fetele sunt mai vulnerabile la traficul de fiinţe umane sau la hărţuirea sexuală.

Există mai multe programe de finanţare menite să sprijine integrarea principiului egalităţii între femei şi bărbaţi. Putem aminti programul Progress (2007-2013) şi Fondul Social European. De asemenea, este format Institutul European pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, care îşi propune să ofere expertiză, să difuzeze informaţii şi

[58]Sursă citată: http://ec.europa.eu. Comisia Europeană. Ocuparea forţei de muncă, Afaceri sociale şi şanse egale.

să sensibilizeze cetăţenii faţă de egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi.

În iunie 2008, a fost lansată Reţeaua europeană pentru promovarea femeilor în funcţii de conducere în politică şi economie. Reţeaua constituie o platformă la nivel european destinată schimbului de bune practici şi de strategii de succes menite să asigure o reprezentare echilibrată a femeilor şi bărbaţilor în posturi de conducere[59]. Această reţea reprezintă o manieră de lucru la nivel european destinată schimbului de bune practici şi de strategii de succes, pentru a asigura o reprezentare corectă atât a bărbaţilor, cât şi a femeilor în posturile de conducere.

Aş dori să ofer exemplul unui eveniment actual – din care se pot observa eforturile, dar şi reuşitele –, pe care doresc să îl folosesc în continuare şi care evidenţiază faptul că femeile, de fapt românii în general, au drumul deschis spre a-şi prezenta valorile şi competenţele ca orice cetăţean din Uniunea Europeană. Evenimentul face parte din selecţia participanţilor pentru etapa finală a Programului de Instruire şi Schimb de Experienţă între Manageri UE – China. Prin acest program au fost selectaţi 56 de manageri din 22 de state-membre ale UE, pentru a deveni experţi în China. Acest program oferă cunoştinţe aprofundate de economie, cultură şi etică în afaceri, dar funcţionează ca o platformă pentru întâlnirea managerilor europeni şi chinezi pentru stabilirea unor relaţii durabile.

Cristina Fragulea este managerul român care a reuşit să treacă de selecţie şi să participe la acest program competitiv. Este de remarcat acest aspect din mai multe motive. Primul dintre ele este legat de ideea de echilibru în ceea ce priveşte egalitatea de şanse, iar cel de-al doilea de oameni şi de valorile care-i reprezintă. Această selecţie, doar în parte, certifică faptul că în România există oameni care au competenţe şi valori etice care pot fi socotite la nivelul UE.

[59] http://ec.europa.eu

Pe de altă parte, alegerea managerului român arată şi atitudinea UE faţă de România şi faţă de implicarea femeilor în conducere, atitudine care nu se manifestă cu rezervă sau pe baza unor prejudecăţi. Dacă este adevărată, această afirmaţie poate fi confirmată sau infirmată în timp, şi atunci viitorul României nu ar trebui să fie mult diferit de al celorlalte state-membre. Cel de-al treilea motiv pleacă de la ideea de valoare a educaţiei în România. Premisa că în România nu există interes pentru educaţie o consider falsă, şi personal o pun mai mult pe seama războiului politic decât pe seama unei realităţi. Şcoala, în gereral, are importanţa şi competitivitatea ei, influienţate de rezonanţa din gândirea şi dorinţa fiecărui individ.

Deci, ca o concluzie a acestui exemplu discutat, cred că managerii români, atât bărbaţi, cât şi femei, au şanse reale de afirmare în spaţiul comunitar, dar şi în interiorul ţării. Trebuie să depună însă eforturi de dezvoltare a capacităţii de percepţie a eticii în afaceri, depăşind anumite handicapuri de imagine, şi să se îndrepte spre un viitor care are mai multe posibilităţi de implementare a valorilor morale în mediul de afaceri românesc şi mai multe ocazii de a oferi implicare în medii de afaceri din afara ţării, în special în spaţiul comunitar.

8.4. Domenii prioritare ale reformei economice

Se poate discuta despre o politică susţinută a UE pentru creşterea gradului de coeziune economică şi socială între regiuni, ca un răspuns la efectele principiilor economiei comunitare[60]. De asemenea, politica de alocare a fondurilor structurale este o parte integrantă a politicii comunitare regionale, care vizează un astfel de proces şi urmăreşte reducerea ecartului de dezvoltare economico-socială între statele-membre ale Uniunii Europene. Este interesant de

[60]B.T.Padoa-Scioppa, *Eficienţă, stabilitate şi echitate – O strategie pentru evoluţia sistemului economic al Comunităţii Europene*, Oxford University Press, 1987, pg. 5

observat reforma în economie care se derulează în Uniunea Europeană focalizată pe 11 domenii prioritare[61]:

- dezvoltarea e-Europa – o metodă de a construi o societate electronică pentru toţi cetăţenii Europei;
- dezvoltarea pieţei interne a Uniunii Europene, îmbunătăţind performanţele sectoarelor neperformante;
- dezvoltarea serviciilor financiare şi realizarea unei pieţe integrate de capital;
- reconsiderarea antreprenoriatului şi întreprinderilor europene;
- crearea unei autentice zone europene de cercetare ştiinţifică;
- reconstruirea instrumentelor financiare comunitare;
- construirea societăţii bazate pe cunoştinţe care să se fundamenteze pe valorile modelului social-european;
- investiţiile cele mai bune pentru realizarea economiei bazate pe cunoştinţe sunt în educaţie şi în training;
- creşterea gradului de ocupare a resurselor umane;
- evoluţia societăţii şi economiei spre includere socială, şi nu spre excludere;
- imprimarea unei dinamici noi dialogului social.

Domeniile prioritare sunt de remarcat şi de apreciat pentru faptul că acoperă o gamă largă de activităţi. Dezvoltarea e-Europa devine un proiect absolut necesar într-o perioadă a interesului crescut pentru domeniul on-line şi, de asemenea, este de apreciat pentru că răspunde instantaneu sau în anumite situaţii, destul de repede, problemelor sau întrebărilor apărute. Aş dori să apreciez şi interesul UE pentru

[61] Nicolescu Ovidiu, *Management comparat, Uniunea Europeană, Japonia şi SUA*, Editura Economică, Bucureşti 2006, pg. 113

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ LIBRARY

cercetarea ştiinţifică şi pentru construirea societăţii plecând de la nişte valori de bază ale modelului social-european. Dialogul social şi incluziunea socială devin două subiecte de interes pe fondul multor probleme apărute în aceste domenii.

8.5. Etica afacerilor în Uniunea Europeană. Principii şi tendinţe

Privind activitatea UE, chiar şi prin aspectele amintite, putem spune că există o susţinere a valorilor etice într-un mod accentuat. Pot exista mai multe proiecte, însă consider că este important să existe o gândire etică manifestată în deciziile ei, şi personal cred că există. Chiar dacă nu se poate implica în cadrul afacerilor mici, din fiecare stat-membru, cu siguranţă că un exemplu coerent etic va fi unul remarcat de toate categoriile de afaceri. Pot spune că UE se remarcă în special prin patru aspecte importante ale eticii în afaceri. Aceste aspecte etice sunt implicări ale UE care sunt făcute la nivel înalt, împreună cu guvernele ţărilor membre, sau implicându-se direct în viaţa indivizilor.

Doresc să numesc primul exemplu, dintre cele patru care privesc „aspectul proactiv", o modalitate de acţiune a UE în privinţa promovării etice în cadrul statelor-membre, definit ca o manieră de acţiune plecată din dorinţa de a crea noi mentalităţi, prin implicarea unor indivizi care sunt fie în formare, fie formatori de opinie. Un exemplu în acest sens sunt cele aproximativ 7 miliarde de euro pentru perioada 2007-2013, în acţiuni dedicate învăţării de-a lungul vieţii. Principalele programe[62] sunt:

- Leonardo da Vinci – sprijină formarea profesională, în special prin stagii organizate pentru tinerii lucrători şi formatori în întreprinderi din alte ţări şi prin proiecte de cooperare între instituţiile de formare profesională şi întreprinderi;

[62] Sursă citată: http://europa.eu/pol/educ/index_ro.htm

- Erasmus – finanţează acţiuni vizând mobilitatea studenţilor şi cooperarea între universităţi. De la crearea sa în anul 1987, 1,5 milioane de studenţi au beneficiat de acest program. Un program mai recent, Erasmus Mundus, le permite absolvenţilor de studii superioare şi cadrelor universitare din toată lumea să urmeze cursuri de master organizate de consorţii cuprinzând cel puţin trei universităţi europene;
- Grundtvig – finanţează programe de formare pentru adulţi, în special parteneriate, reţele şi acţiuni de mobilitate transnaţionale;
- Comenius – promovează cooperarea dintre şcoli şi profesori.

Este de remarcat maniera de transmitere a informaţiilor etice pe care o foloseşte UE. Aceste finanţări cu siguranţă îşi vor aduce aportul în mod semnificativ la dezvoltarea unei mentalităţi etice comunitare.

Un alt aspect implică UE la nivelul individului. Spre exemplu cazul ajutoarelor în caz de dezastre naturale. În cazul dezastrelor, „Uniunea Europeană are un obiectiv clar, şi anume să acorde sprijin cât mai rapid celor în nevoie, indiferent de rasă, religie sau convingeri politice şi indiferent de cauza crizei – conflicte declanşate de oameni sau catastrofe naturale."[63] Aceste declaraţii vin să întărească preocuparea de acţiune pe principii etice, nediscriminatorii, a UE. Acest aspect al concretului şi în mod special implicarea directă a individului justifică existenţa UE din perspectiva lui. Această abordare, posibil subiectivă, poate oferi o imagine etică de ansamblu activităţii UE.

Al treilea aspect pe care aş dori să-l expun este cel prin care UE îşi repartizează bugetul. Prin domeniile pe care le accentuează poate demonstra interesul, priorităţile şi de

[63] Sursă citată: http://europa.eu/pol/hum/index_ro.htm

asemenea valorile pe care le promovează. Bugetul comunitar finanţează diferite măsuri care vizează[64]:

1. formarea cetăţenilor pentru a dobândi noi competenţe, sprijinirea mediului antreprenorial pentru a inova şi crea locuri de muncă;
2. protejarea mediului şi ameliorarea calităţii vieţii prin dezvoltare rurală şi regională;
3. construcţia de drumuri, căi ferate, poduri, linii de alimentare cu energie electrică şi cu gaz pentru a crea legături cu cele mai îndepărtate regiuni ale UE;
4. sprijinirea diversităţii culturale şi a schimburilor în domeniul educaţiei;
5. furnizarea de asistenţă de urgenţă în caz de inundaţii sau cutremure.

Elocvent este şi modul în care UE distribuie bugetul pe anul 2009. Domeniile de interes prezente în cele mai mari procente sunt cele legate de noi locuri de muncă, coeziune, cercetare, având un procent de 45%, şi interesul pentru agricultură şi mediu 42%. Aceste cifre arată interesul UE pentru aplicarea unor principii etice în statele-membre. Apreciez faptul că UE nu doar ajută în caz de necesitate, ci şi investeşte în dobândirea noilor competenţe pentru cetăţenii săi. Este de remarcat, de asemenea, şi interesul pentru drepturile omului şi pentru justiţie.

Al patrulea aspect aş dori să-l numesc „aspectul reactiv", definit ca pe o reacţie faţă de evenimentele lipsite de etică. Spre exemplu, „contrabanda cu ţigări, falsificarea monedei euro, sustragerea de la plata taxei de import pentru articole de încălţăminte şi îmbrăcăminte, subvenţii pentru producţii fictive de portocale – toate aceste abateri sunt în dezavantajul contribuabililor europeni. Identificând infracţiunile, personalul Oficiului European de Luptă

[64] Sursă citată: http://europa.eu/pol/financ/index_ro.htm

Antifraudă (OLAF), în număr de aproximativ 400 de angajaţi, apără interesele financiare ale Uniunii Europene şi ale contribuabililor săi."[65] Este de remarcat implicarea directă a UE în privinţa combaterii corupţiei. Cel puţin două dintre fraudele enumerate afectează în mod direct şi România, contrabanda cu ţigări şi sustragerea de la taxa de import. Prima este însă mai evidentă şi, de ce nu, mai obsedantă, în realitatea de zi cu zi. De asemenea, aş dori să apreciez faptul că UE este implicată în combaterea fraudelor, prin instituirea Oficiului European de Luptă Antifraudă. Consider că printr-o implicare susţinută a organizaţiilor de profil, corupţia poate fi diminuată sau cel puţin descurajată să se dezvolte.

În concluzie UE este interesată de promovarea eticii atât în afaceri, cât şi în deciziile pe care le ia în relaţiile cu statele-membre. Aceste patru aspecte etice sunt importante în practica UE pentru a reduce activităţile care sunt în contradicţie cu gândirea şi acţiunea etică a UE, dar şi pentru a promova valorile etice într-un mod proactiv. Fiecare dintre aceste aspecte oferă o caracterizare a imaginii eticii pe care UE o are în acţiunile şi în deciziile sale, dacă statele-membre, şi în special România, acţionează în acelaşi spirit, punând accent pe valorile şi principiile etice. În finalul acestui capitol îmi exprim optimismul privind capacitatea poporului român de a se adapta la cerinţele existente, ale eticii în afaceri, intracomunitare. Cred însă că România are la dispoziţie o perioadă scurtă pentru a începe să pună accentul pe aspectul etic, să-şi dezvolte abilităţile etice şi să transmită aceste valori partenerilor de afaceri. Investiţiile străine vor putea fi reluate atunci când factorul politic va acţiona etic, fără a mai lua decizii care pot fi delegate, şi când comerciantul român îşi va crea un profil etic, bazat pe valori morale.

[65] Sursă citată: http://europa.eu/pol/fraud/index_ro.htm

9. Profilul etic al omului de afaceri român în contextul integrării UE

După decenii de comunism, gândirea românească este încă prizoniera unor percepţii deformate despre activitatea de business. În ochii celor mai mulţi dintre români, a te ocupa de afaceri nu este o activitate tocmai „ortodoxă". Dacă dezvolţi o afacere pe cont propriu şi ai succes în ceea ce faci, eşti suspectat automat de a fi încheiat „un pact cu diavolul". Este adevărat ca realitatea tranziţiei a confirmat şi adâncit această percepţie puţin măgulitoare. Însă trebuie să recunoaştem că aplicarea tematicii etice la domeniul afacerilor este departe de a deveni şi la noi un domeniu al nuanţelor şi al dilemelor subtile, cum este cazul în societăţile mai civilizate. Discuţia despre „etica în afaceri" se poartă încă în termeni de „afaceri curate" sau „afaceri necurate".

Fără îndoială, societatea românească, aflată într-o tranziţie ce a depăşit deja pragul limită, evoluează spre economia de piaţă, al cărei actor principal este omul de afaceri. Din păcate, mediul sociologic şi mecanismele promovate conţin multiple disfuncţii atipice pentru economia de piaţa. Omul de afaceri român – în psihologia perioadei de tranziţie – este caracterizat ca un personaj imoral, lipsit de verticalitate şi incapabil să urmărească altceva decât profitul propriu. Omul de afaceri român se mai învârte în medii dubioase, gândindu-se doar la anumite „combinaţii" profitabile.

De multe ori, el este caracterizat ca fiind arogant în poziţia de patron al unor angajaţi „săraci şi cinstiţi", făcându-i plăcere să-şi etaleze bogăţia şi superioritatea. În ciuda imaginii sale nefavorabile, omul de afaceri este privit totuşi cu admiraţie de către destul de mulţi români, deoarece „este deştept şi ştie să se descurce". Inteligenţa sa pragmatică, chiar

dacă ignoră uneori planul moralității, este apreciată, dar și invidiată.

În acest context, este greu să vorbești despre etica afacerilor și despre necesitatea dezvoltării într-o instituție a unei politici care să promoveze valorile morale. Mai ales când mediul de afaceri este unul în care se pune accentul pe etică, cum este cel european.

Odată cu integrarea României în UE, va putea oare omul de afaceri român, cu toate eforturile depuse până acum, să-și clădească o imagine corectă din punct de vedere etic în rândul oamenilor de afaceri din UE?

9.1. Sondaj realizat pentru cunoașterea nivelului de percepere a eticii în afaceri de către managerii români

În perioada ianuarie-iunie 2010, am efectuat un sondaj de opinie în care 43 de manageri români au fost invitați să răspundă la patru întrebări referitoare la etica în afaceri. Întrebările chestionarului au fost următoarele:

1. Ați putea enumera câteva valori etice sau morale?

2. Există un cod de comportament etic al societății?

3. Care credeți că sunt cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătățirea eticii în afaceri a unui manager?

- presiunea mass-mediei;
- dorința de a fi cinstit;
- controalele sistematice ale poliției, gărzii financiare, fisc-ului;
- frica de Dumnezeu.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. Care credeti că este rolul Universităţii, dar al Bisericii în dezvoltarea eticii în afaceri?

Chestionarul urmăreşte să afle atât nivelul managerilor în cunoaşterea domeniului eticii în afaceri, cât şi familiarizarea managerilor cu acest domeniu. În dreptul fiecărui manager sunt scrise: numele şi prenumele, denumirea firmei, numărul de angajaţi şi datele de contact.

Nume şi prenume: A. M.

Răspunsuri:

1. Cred că cele mai importante valori morale sunt: cinstea şi respectul faţă de celălalt. Dacă acestea sunt cultivate, societatea va merge mai bine, iar afacerile de asemenea.

2. Cred că ar trebui să existe un cod etic al societăţii.

3. Cele mai importante două motive pentru ca un manager să fie etic sunt: dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu. Dacă nu vrei, nu vei reuşi, iar dacă n-ai teamă de Dumnezeu, atunci nu vrei.

4. Cred că ambele au un rol destul de important. Mai întâi Universitatea te pregăteşte din punct de vedere profesional, pentru că acolo reuşeşti să-ţi deschizi mintea spre subiect, iar Biserica, de asemenea, cred că are un rol foarte important prezentând şi încurajând principii solide.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsul este unul destul de natural. Uşurinţa cu care sunt date răspunsurile poate lăsa impresia atât de familiaritatea subiectului, cât şi de neaprofundarea lui. Personal cred că trebuie apreciat, în mod special, răspunsul destul de echilibrat şi aprofundat de la întrebarea a patra, prin cel chestionat vorbeşte despre pregătirea profesională prin intermediul Universităţii şi de rolul pe care Biserica îl are de prezentare şi încurajare în cultivarea unor principii solide.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

Nume și prenume: I. V.

Răspunsuri:

1. Cred că subiectul este unul actual, iar managerul trebuie să aprecieze în mod special cinstea, corectitudinea și respectul față de celălalt. Așa putem dobândi încredere.

2. Din fericire, ideea de cod etic este foarte bună, din păcate codul de etică există, dar nu-l respectă nimeni.

3. Două motive pentru îmbunătățirea eticii în afaceri a unui manager ar putea fi: dorința de a fi cinstit și controalele sistematice. Depinde de fiecare cum e construit. Poate ai fura de la stat trei lăzi de bere, dar ca să iei din familie sau de la un partener de afaceri nu.

4. Permiteți-mi să nu răspund. Vreau să mă abțin.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt punctuale și inteligente. Este de apreciat deschiderea managerului la răspunsul întrebărilor unu și trei. Dacă la unu recunoașterea actualității subiectului reflectă interesul și studiul managerului pentru etica în afaceri, la trei dezbaterea subiectului fie reclamă o atitudine din trecut în care nu era incriminat „furtul de la stat" pe simplu motiv că „era al nostru, al tuturor", fie prezintă o mentalitate actuală a managerului interesat mai mult de ale sale în detrimentul comunității. Este greu de înțeles rezerva managerului la răspunsul celei de-a patra întrebări. Această rezervă poate lăsa loc la speculații, însă cred că toate ar fi nefondate, de aceea consider că tăcerea este elocventă.

Nume și prenume: A. M.

Răspunsuri:

1. Personal cred că cinstea le implică și pe celelalte principii. Când cineva este necinstit, acest lucru se vede imediat. Din nefericire, pentru a demonstra faptul că este cinstit, are nevoie

de mai mult timp. Lucrurile pozitive sunt mai greu de transmis.

2. Există, dar nu-l respectă nimeni. Poate nu este nici înţeles, nici actualizat, sau adaptat societăţii româneşti.

3. Este greu pentru un român să se manifeste corect fără presiunea din exterior. De aceea cred că presiunea mass-mediei şi controalele sistematice sunt două lucruri care pot schimba realitatea economică.

4. Prefer să nu răspund. Am propriile motive.

Remarci personale pe marginea interviului:

Sunt de apreciat deschiderea şi sinceritatea celui chestionat, iar răspunsurile sunt interesante. În mod special apreciez răspunsul la întrebarea a treia. Recunoaşte că aceste două metode, de intervenţie din exterior, de a dezvolta nivelul etic al managerului sunt de mare folos. Pe de altă parte este greu să înţeleg rezerva faţă de întrebarea a patra.

Nume şi prenume: C. L.

Răspunsuri:

1. Nu poate exista nimic mai important decât cinstea şi corectitudinea. Ele sunt sinonime, dar pot să explic la ce mă refer. Când spun cinste, doresc să transmit ideea de calitate morală, iar când spun corectitudine vreau să transmit ideea de purtare corectă, de comportament ireproşabil.

2. Da există şi cred că este un lucru foarte bun.

3. Managerul trebuie să-şi îmbunătăţească într-un mod substanţial calităţile etice. Cred că în acest demers frica de Dumnezeu şi dorinţa de a fi cinstit sunt esenţiale, indispensabile.

4. Este interesantă perspectiva acestei întrebări. Universitatea te pregăteşte din punct de vedere profesional, şi cred că o face foarte bine, iar Biserica te ajuta din punctul de vedere al principiilor morale.

BCU SCIENTIFIC UNIVERSITY LIBRARY

Remarci personale pe marginea interviului:

Apreciez în mod special răspunsul la întrebarea a treia. Răspunsul nu pune accentul pe presiunea din partea organelor de control, ci mai degrabă pe un demers plecat din interiorul fiinţei, dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu.

Nume şi prenume: I. A.

Răspunsuri:

1. În mulţimea de nevoi şi dorinţe, de multe ori pierdem din vedere ceva foarte important. Cinstea şi dorinţa de a face dreptate şi de a trăi în dreptate. Aceste principii consider că sunt de actualitate chiar dacă sunt mai puţin apreciate.

2. Da există.

3. Un manager îşi poate îmbunătăţi etica în afaceri mai întâi dacă doreşte cu adevărat. Apoi şi dacă este constrâns de controalele sistematice ale poliţiei, gărzii financiare sau ale fisc-ului. Este ca o completare. Dacă nu vrei, eşti obligat.

4. Pot spune, fără să greşesc, că Biserica formează caracterul şi şcoala, profesionalismul. Nu poţi reuşi fără şcoală, decât până la un nivel. Fără Biserică, se poate, însă fără ceea ce învaţă Biserica, nu cred.

Remarci personale pe marginea interviului:

Apreciez faptul că răspunsurile sunt ample şi punctuale. Un răspuns scurt la a doua întrebare cred că poate fi interpretat ca fiind lipsit de importanţă sau neclar. De apreciat realismul de la întrebarea a treia, cu privire la importanţa controalelor fiscale. De asemenea, cred că răspunsul la întrebarea a patra aprofundează ideea de formare a caracterului şi de necesitatea profesionalismului şi lansează o discuţie ce poate fi apreciată sau contestată: importanţa şcolii şi a Bisericii.

BCU INSTITUTE OF UNIVERSITY LIBRARY

Nume şi prenume: E. F.

Răspunsuri:

1. Dacă este cinste, şi mă refer în mod special la conştinciozitate, acest lucru sporeşte imaginea pozitivă a individului. Recomand însă şi respectul. Când îi respecţi pe ceilalţi, te respecţi pe tine.

2. Necesitatea unui cod de etică este nu doar chestiune de imagine, ci şi de utilitate. Da există.

3. Cele mai importante 2 motive pentru îmbunătăţirea eticii, dintre cele 4 prezentate, cred că mai întâi sunt cele care creează presiune din parte poliţiei, gărzii financiare, fisc-ului, iar după aceea frica de Dumnezeu. Dacă există şi frică de Dumnezeu chiar se realizează ceva.

4. Rolul Bisericii nu poate fi decât legat de caracterul individului, iar Universitatea pune accent pe dezvoltarea abilităţilor intelectuale.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsul la întrebarea a doua este mai amplu decât răspunsurile predecesorilor, ceea ce îmi oferă încrederea că managerul intervievat stăpâneşte foarte bine subiectul şi apreciază în mod real prezenţa şi funcţionalitatea unui cod de etică al societăţii pe care o conduce. Răspunsul la întrebarea numărul trei este de asemenea de apreciat. Ideea de conştinciozitate cred că este urmarea unei maturităţi de gândire cu privire la subiectul în discuţie, iar respectul reciproc este o chestiune funcţională.

Nume şi prenume: T. I.

Răspunsuri:

1. Aş dori să evidenţiez în mod special respectul. Dacă plecăm în discuţie de la respectarea clienţilor, atunci putem spune că am rezolvat cea mai mare parte dintre probleme. Dar nu mă

opresc aici, ci aş vrea să amintesc şi cinstea. Când mă gândesc la cinste, mă gândesc la demnitate, la moralitate.

2. Da, există, dar cu Dumnezeu înainte.

3. Ca să fim „mai etici", cred că trebuie să avem teamă de Dumnezeu (nu groază, ci respect), dorinţa intrinsecă după cinste. Când reuşim să atingem aceste valori, satisfacţia va fi mai mare decât cea generată de profit.

4. Eu sunt mai bisericit, aşa că permiteţi-mi să spun că Biserica este mai importantă decat Universitatea.

Remarci personale pe marginea interviului:

Este de apreciat răspunsul amplu şi profund de la prima întrebare. Asocierea cinstei cu demnitatea şi moralitatea este cel mai remarcabil răspuns la prima întrebare, până acum. Cu privire la întrebarea a patra, cred că răspunsul ar trebui să sufere unele îmbunătăţiri. Personal, cred că este greu să compari două entităţi din domenii diferite.

Nume şi prenume: C. C.

Răspunsuri:

1. Aş putea enumera mai multe, dar din dorinţa de concret, mă rezum la trei: onestitate, transparenţă şi demnitate. Onestitatea cuprinde aspectele de cinste şi corectitudine, când spun transparenţă, mă refer la principiul pe care orice lider trebuie să-l aibă, acela de a face un mod de lucru din acesta, incluzând şi ideea de integritate, iar când spun demnitate, mă refer la acea autoritate morală care nu ar trebui să lipsească.

2. Există un cod de comportament etic al societăţii, acesta fiind constituit din valorile morale şi rolul acestora în viaţa socială.

3. Pentru a-ţi dezvolta simţământul etic, cred că este indispensabilă dorinţa de a fi cinstit, care apare din frica de Dumnezeu. Nu exclud şi ideea controalelor sistematice, care ne schimbă ordinea urgenţelor.

4. Universitatea, respectiv studiile de specialitate sunt o bună pregatire atât pentru a conduce o afacere, cât şi pentru a dezvolta etica. Bisericii îi revine un rol secundar. Oricând însă cele două se pot inversa, acest aspect fiind diferit de la individ la individ.

Remarci personale pe marginea interviului:

Cu siguranţă sunt multe remarci pozitive cu privire la acest interviu. Mai întâi răspunsul la prima întrebare este copleşitor. Este cel mai amplu răspuns, cuprinzător de până acum. De asemenea atât întrebarea a treia, cât şi întrebarea a patra sunt obiective şi sunt de apreciat.

Nume şi prenume: C. G.

Răspunsuri:

1. Când mă gândesc la valori etice sau morale, îmi vin în minte două în mod special: cinstea şi respectul. Ele sunt indispensabil legate între ele. În realitate poţi să ai respect, cel puţin la nivel ideatic, dar să nu fii cinstit şi invers. Dar sper că cinstea şi respectul vor merge mână în mână.

2. Răspuns: Depinde de educaţia pe care ai primit-o. Uneori diferă de la manager la manager.

3. Cred că cele mai importante motive pentru a fi etic sunt: presiunea statului, dar, în mod special, dorinţa intrinsecă de a fi corect. În afară de acestea, cred că şi teama de Dumnezeu poate constitui un imbold, dar în mai puţine cazuri.

4. Pentru a dezvolta etica în societatea românească, şi pentru a avea succes, trebuie să ţii cont atât de ce te învaţă Universitatea, cât şi de ce îţi spune Biserica. Cred că sunt bune amândouă.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt scurte, la subiect. Cred că este o neînţelegere cu privire la întrebarea a doua, existenţa unui cod etic. Un cod etic trebuie să fie unul scris şi asimilat de

societatea comercială respectivă. Răspunsul la întrebarea a treia poate fi considerat ca migrând din latura conştientizării interioare a motivaţiei spre aspectul exterior al motivaţiei, pe care aş putea chiar să-l numesc „cel restrictiv". De cele mai multe ori, acest aspect restrictiv pare mult mai eficient, cel puţin pe termen scurt. Întrebarea a patra este de asemenea de apreciat prin faptul că prezintă atât Biserica, dar în special Universitatea ca având roluri constructive în educaţia individului.

Nume şi prenume: D. F.

Răspunsuri:

1. Da, îmi face plăcere să discut despre valori morale şi etice. Cred că respectul faţă de celălalt este important. Fără respect, am trăi ca într-o epocă primitivă. Dar nu poţi să ai respect faţă de ceilalţi dacă nu ai convingeri personale puternice.

2. Da, există. Cred că trebuie să fie şi permanent actualizat cu tendinţele în domeniu.

3 Sunt un idealist, însă din nefericire situaţia afacerilor din România nu se va putea schimba în bine fără presiunea controalelor instituţiilor abilitate. Sincer, nici aşa nu cred că oamenii se schimbă, însă este o şansă. Trebuie să îţi cultivi convingeri puternice, cum ar fi dorinţa de a fi cinstit.

4. Rolurile sunt greu de diferenţiat. Ambele sunt foarte importante. În afaceri este bine să le ai pe amândouă. Aşa poţi să ai o imagine echilibrată despre afaceri morale.

Remarci personale pe marginea interviului:

Aş dori să remarc profunzimea răspunsului de la întrebarea numărul unu. Ideea de convingeri personale mă duce cu gândul la o imagine holistică a personalităţii individului, unul care are o acţiune etică plecând dintr-o convingere puternică. O apreciez chiar dacă în realitate este mai puţin aplicabilă. La întrebarea a patra, cred că ar fi

necesar să ne fie prezentate mai multe date. Doar ideea că amândouă sunt necesare nu ne ajută prea mult.

Nume şi prenume: M. G.

Răspunsuri:

1. Dacă mă gândesc bine, nu poţi vorbi despre etică fără să nu incluzi şi cinstea, care rămâne aspectul practic al corectitudinii. Cu toate că a fi cinstit în ziua de astăzi „e lucru mare", totuşi nu este imposibil. Cinstea este ceea ce rămâne după ce anii trec. Cred, de asemenea, că un om de afaceri etic ar trebui să fie şi plin de respect. Când spun aceasta, mă refer la respectul faţă de parteneri, faţă de clienţi şi bineînţeles faţă de angajaţi. Respectul poate fi o politică de marketing sau o calitate a individului, care vine din buna creştere. Prima variantă este foarte vulnerabilă. A doua este cea autentică.

2. Da, există un cod de comportament etic al societăţii.

3. La fel cum am răspuns la a doua întrebare, confirm dorinţa de a fi cinstit ca o primă motivaţie de a dezvolta etica de afaceri. Atunci când îţi doreşti, dorinţa vine din inimă, ceea ce cred că va conduce la reuşită. A doua motivaţie este una care vine din exterior şi face presiune pentru schimbare: controlul sistematic al instituţiilor statului. Fără control nu prea se mai face nimic.

4. Aş dori să concretizez răspunsul meu la această întrebare printr-o convingere: Biserica şi şcoala sunt vectori de formare morală şi profesională. Când spun „Biserica", nu mă refer la o biserică anume, şi când spun „şcoala", mă refer la toate nivelurile de educaţie şcolară, incluzând, bineînţeles, facultatea.

Remarci personale pe marginea interviului:

Se poate observa, de la prima vedere, deschiderea pe care managerul o are faţă de subiect. De remarcat sunt, cel puţin la prima întrebare, în care se poate vedea uşurinţa cu care s-a răspuns, interesul şi familiaritatea intervievatului cu

subiectul. Răspunsul la întrebarea a doua este scurt, iar motivul este greu de intuit. Fie este cert în privința existenței unui cod etic, fie întrebarea nu este bine înțeleasă. Răspunsul la întrebarea a patra, „școala și Biserica, vectori de imagine", fixează o importanță reală a activității Universității în promovarea eticii în afaceri, iar în privința Bisericii, cred că responsabilizează.

Nume și prenume: B. L.

Răspunsuri:

1. La nivel teoretic, valorile etice pot fi multe, dar la nivel practic, ele diferă de la persoană la persoană. Dacă însă vrem să discutăm practic, pot aminti existența, în mod real, a respectului, cinstei, integrității. Cred că un manager nu poate reuși în afaceri fără ele.

2. Valorile morale pot diferi de la persoană la persoană.

3. Din nefericire, există o motivație de proveniență exterioară de a face ceva corect – de teama controalelor autorităților fiscale. În mod normal, ar trebui să se facă lucrurile corect din dorința de a fi cinstit.

4. Există anumite realități pe care nu le poți ignora. Studiile te ajută să-ți dezvolți afacerile, iar biserica te ajută să-ți formezi un echilibru în viață.

Remarci personale pe marginea interviului:

Este de apreciat dorința de a promova, în mod practic, mai multe valori, incluzând și aspectul integrității. Concluzia legată de reușită, de la primul răspuns, aduce cu sine și ideea de preocupare pentru obținerea succesului, motivată de aspecte etice. Răspunsul la a doua întrebare însă poate fi ușor de interpretat, prin inexistența unui cod etic al societății, al firmei. Am remarcat, într-un mod pozitiv, sinceritatea care însoțește întrebarea a treia, în privința lucrurilor corecte făcute de teama controalelor. În același timp, nu pot să nu remarc dorința de a face totul din cinste.

Nume şi prenume: R. M.

Răspunsuri:

1. Da, desigur. Câteva principii pe care le pot enumera sunt: onestitatea, transparenţa, demnitatea. Când mă refer la onestitate, doresc să punctez, în special, probitatea şi lealitatea, cel de-al doilea termen accentuând în special sinceritatea. Cred că noi înşine putem să facem o evaluare obiectivă a prezenţei valorilor etice şi morale.

2. Da, cu siguranţă există. O companie modernă are, de asemenea, metode moderne de a-şi crea o imagine favorabilă. Acest cod etic pleacă de la necesitatea creării unui comportament etic în cadrul companiei şi nu numai. El este constituit pe valorile morale, plecând de la rolul lor în viaţa socială.

3. Două motivaţii reale sunt cele legate de planificarea personală interioară, prin dorinţa de a fi cinstit, dar, bineînţeles, nu exclud varianta coerciţiei. Din păcate, natura umană are nevoie de „inspecţie".

4. Unversitatea, respectiv studiile de specialitate sunt o bună pregătire atât pentru a conduce o afacere, cât şi pentru a dezvolta etica. Bisericii îi revine un rol secundar. Însă, oricând, cele două îşi pot inversa rolurile. Acest aspect este diferit ţinând de fiecare individ implicat.

Remarci personale pe marginea interviului:

Sunt surprins în mod plăcut de competenţa de care cel chestionat a dat dovadă prin răspunsurile la primele două întrebări. La prima, este de remarcat diversificarea termenilor şi, de asemenea, identificare şi aplicarea corectă a lor. Ideea de lealitate este o abordare nouă în cadrul studiului nostru. La cel de-al doilea răspuns este de remarcat prezenţa reală a unui cod etic al companiei. Dacă evaluez corect, este primul răspuns categoric al prezenţei unui cod etic profesional în firmă. Vreau să mai apreciez şi accentuarea rolului Universităţii în viaţa afacerilor etice.

Numele şi prenumele: D. B.

Răspunsuri:

1. Consider că cele mai importante valori etice şi morale care pot fi aplicate afacerilor sunt: cinstea şi respectul. Cinstea este ca un profil pe care ţi-l faci şi care îi face pe ceilalţi să aibă încredere în cuvântul dat. Respectul pleacă de la tine spre ceilaţi. Respectul, de cele mai multe ori, generează respect.

2. Există un cod al societăţii, însă nu se respectă. Cred că unul dintre motivele nerespectării este şi faptul că se găsesc destul de greu manierele de stimulare pentru respectarea lui.

3. Cele două motive pe care le apreciez ca fiind viabile, dintre cele patru amintite de dumneavoastră, sunt legate mai întâi de presiunea organelor de control, însă nu exclud şi varianta în care cineva, şi nu neapărat un idealist, să-şi dezvolte dorinţa de a fi cinstit.

4. Cred că primul rol în dezvoltarea eticii în afaceri îi revine Universităţii. Studiile reprezintă, indiscutabil, oportunitatea dezvoltării intelectuale şi implicit al eticii. Bisericii îi revine un rol secundar.

Remarci personale pe marginea interviului:

Este de remarcat ideea creării unui profil etic al managerului pe baza dezvoltării cinstei, în special al cuvântului dat. Chiar dacă afacerile nu se fac prea mult pe vorbe, ci mai degrabă pe contracte, atunci când vorbele sunt dovedite a fi cinstite, afacerile pot deveni mult mai profitabile şi pe un termen mai lung. La cel de-al doilea răspuns am observat preocuparea managerului de a descoperi noi metode de stimulare a implementării codului etic în societatea comercială. De remarcat şi accentuarea importanţei Universităţii în dezvoltarea intelectuală şi etică.

BCU IAŞI · CENTRUL UNIVERSITAR · LIBRARY

Nume şi prenume: C. B.

Răspunsuri:

1. Cele mai des întâlnite cerinţe etice în lumea afacerilor rămân cinstea în tranzacţii şi respectul faţă de parteneri. Cinstea îţi oferă şi o satisfacţie interioară, care de multe ori contează mai mult decât însuşi profitul. Respectul devine necesar în acest domeniu. Dacă vrei să fii respectat, respectă.

2. Există un cod etic al societăţii, dar din păcate puţin respectat.

3. Sunt greu de găsit motivaţii pentru îmbunătăţirea eticii în afaceri. De obicei, în afaceri obiectivul final este să faci bani. Însă nu poţi trăi doar pentru asta. De aceea cred că există undeva în fiinţa umană şi dorinţa de a face lucruri bune şi cinstite. Nu cred că este de neglijat şi rolul controalelor sistematice. Ele te ajută să-ţi fixezi în mod diferit priorităţile.

4. Cred că valorile morale au fost utile întotdeauna în afaceri. Acum, în prezent, lucrurile au devenit mult mai stringente. Integrarea europeană ne poate deschide noi oportunităţi de afaceri. Pentru asta avem nevoie să ne aliniem standardelor internaţionale ale afacerilor. Totuşi nu trebuie să uităm faptul că valorile etice şi morale se dobândesc la şcoală, la biserică şi nu în ultim rând în familie.

Remarci personale pe marginea interviului:

Sunt lucruri care în mod real pot fi apreciate. Mă refer mai întâi la răspunsul întrebării a doua, unde managerul vorbeşte despre o posibilă suprasaturaţie a interesului pentru bani şi o orientare spre noţiuni etice, în special spre cinste. Aspectul negativ apare la răspunsul întrebării a doua, unde se pare că apare o decepţie în privinţa nerespectării codului etic. Cred însă că orice aspect al vieţii are un loc pe scala importanţei. Cu cât este mai important, cu atât mai mult este preocupat individul. Răspunsul la cea de-a patra întrebare aduce un nou element: cel al preocupării manageriale de aliniere la standardele etice ale ţărilor occidentale. Dacă

această preocupare va atinge nivelul acţionării, această preocupare devine pozitivă.

Nume şi prenume: D. T.

Răspunsuri:

1 Cred că foarte multe valori etice şi morale se pot intersecta cu lumea afacerilor. Aş dori să amintesc politeţea şi generozitatea. Cred că omul de afaceri român trebuie să-şi dezvolte acea atitudine de politeţe, născută din respect, faţă de viaţă, faţă de oameni. Apoi tebuie să participe sau, de ce nu, să iniţieze cât mai multe acte de generozitate, prin care să-şi justifice existenţa morală şi spirituală.

2. Există un cod etic al societăţii, dar nu se respectă. Motivul? Cred că sunt mai multe motive. Un posibil motiv al nerespectării ar fi acela al dezinteresului sau, mai bine zis, al neobservării importanţei pe moment.

3. Cred că este important să doreşti să fii cinstit, mai întâi. Dorinţa are şi ceva miraculos în ea – de cele mai multe ori, face să se întâmple. Apoi cred că frica de Dumnezeu este foarte importantă. Trebuie să ştii că întotdeauna este cineva deasupra ta. Nu eşti cel mai puternic. Acest sentiment te scapă de multe nelegiuiri.

4. Dacă vorbim despre Universitate şi Biserică, cred că ambele formează valori. Însă consider că un rol primordial îl are şcoala. Ea te dezvoltă profesional.

Remarci personale pe marginea interviului:

Încă de la început intervievatul se remarcă printr-o enumerare diferită a valorilor etice şi morale. Este de apreciat accentul care cade pe politeţe şi generozitate. Cu siguranţă managerul intervievat este înclinat spre relaţiile sociale; de asemenea predomină spiritul civic. Totodată este de remarcat şi sinceritatea cu care abordează răspunsul la întrebarea a doua. Desigur sinceritatea este de apreciat, însă nu este totul. Remarcabil este şi felul în care stabileşte nivelurile de

autoritate prin necesitatea, dacă pot spune aşa, de a avea un superior. Faptul că şcoala este apreciată dă, de asemenea, o notă pozitivă.

Nume şi prenume: N. A.

Răspunsuri:

1. Da. Cred că două valori importante sunt cinstea şi respectul. Cred că sentimentul de corectitudine ar trebui să-i motiveze pe toţi oamenii de afaceri români. De asemenea şi respectul cred că este foarte important, deoarece respectul generează respect.

2. Există un cod de comportament etic, acesta fiind constituit din valorile morale şi rolul lor în viaţa socială.

3. Cred că dorinţa de a fi cinstit ar trebui să primeze în motivarea dezvoltării etice. Controalele sintematice ale inspectorilor ar trebui să stimuleze preocuparea pentru aplicaţiile etice şi sociale. Cred de asemenea că, dacă managerul nu are o viziune amplă, mai mult decât naţională, gândirea şi amploarea afacerii sunt mult limitate de propriile limite.

4. Universitatea are rolul de a ne transmite informaţii care să conducă la dezvoltarea intelectuală. Biserica ar putea să-ţi găsească şi ea un rol de direcţionare etică, şi uneori o face.

Remarci personale pe marginea interviului:

Interviul prezintă unele adevăruri, aşa cum au mai fost punctate şi de alţii, care însă, reproduse, adaugă importanţă. Faptul că la răspunsul de la întrebarea a treia ordinea este aşezată dinspre dorinţa de a fi corect spre controalele sistematice ale organelor fiscale, arată că managerul pleacă în gândire de la valori etice cultivate şi acceptate şi mai puţin dintr-o motivaţie extrinsecă, ceea ce arată că nu preferă respectarea unor principii impuse.

Nume şi prenume: M. L.

Răspunsuri:

1. Aş putea să vorbesc despre valori etice şi morale plecând de la corectitudine şi respect faţă de angajaţi şi clienţi. Cel mai evident lucru pentru clienţi este felul în care îţi respecţi angajaţii. De asemenea când vorbesc despre corectitudine, doresc să transmit ideea că mai întâi trebuie să fii cinstit cu tine însuţi. A doua treaptă a corectitudinii sunt ceilalţi.

2. Există un cod de comportament etic, dar din păcate nu se respectă.

3. Ca să-ţi dezvolte gândirea şi acţiunile etice, un manager trebuie să aibă presiuni din mai multe părţi. Mai întâi din interior, din dorinţa de a fi cinstit, apoi din exterior. Este important şi sancţiunea la nevoie. În felul acesta se creează un echilibru de acţiune şi de fixarea priorităţilor lui.

4. Universitatea are importantul rol să-şi deschidă apetitul pentru studiu. Ea te dezvoltă profesional şi-ţi oferă perspectiva etică. Bisericii îi revine rolul de a conştientiza şi forma din punct de vedere moral. Ca o concluzie, cred că Universitatea şi Biserica nu se exclud reciproc, ci mai degrabă sunt complementare.

Remarci personale pe marginea interviului:

Apreciez faptul că este un interviu cu răspunsuri profunde, plecând de la ideea de respect pentru lucrurile indirecte, motivând cumva un comportament etic fără motivaţia câştigului imediat. De remarcat şi răspunsul la întrebarea a treia, cu referire la cele două tipuri de argumente, extern şi intern, care duc la luarea unei decizii. În final intervievatul pune în echilibru rolul Universităţii şi cel al Bisericii, apreciind rolul decisiv al primeia şi stimulând, parcă, rolul celei de-a doua.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nume şi prenume: A. A.

Răspunsuri:

1. Cred că cele mai importante valori morale şi etice, pe care managerul trebuie să le deţină sunt cinstea şi respectul. Cinstea implică de asemenea transparenţa, iar respectul, generozitatea. Fără ele nu concep să poţi trăi într-o societate civilizată, cu atât mai mult să şi faci afaceri în ea.

2. Da, există un cod constituit din valori morale.

3. Cele mai importante două motive cred că sunt dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu. Cu toate că pare un nonsens să crezi, ca şi un idealist, că omul are totuşi şi dorinţe bune, personal cred că are suficientă forţă interioară să facă ceva bun. Trebuie însă să depăşească dorinţele şi să le transforme în fapte.

4. Mai întâi Universitatea şi apoi Biserica, chiar dacă într-o măsură mai mică, îţi oferă şansa de a reuşi în viaţă.

Remarci personale pe marginea interviului:

Un aspect nou amintit în acest interviu este ideea de transparenţă, care devine o necesitate pentru manager. Şi la răspunsul de la întrebarea a treia, cu riscul de a discuta doar la nivel ideal, managerul oferă şanse clare omului de afaceri român în lupta cu împlinirea dorinţelor şi în lupta pentru dezvoltarea acţiunilor etice.

Nume şi prenume: S. V.

Răspunsuri:

1. Sunt două valori pe care aş vrea să le punctez: cinstea şi transparenţa. Nu este foarte uşor să fii transparent – eşti tot timpul expus, iar activitatea ta trebuie să fie caracterizară de integritate. Însă satisfacţia că nu ai nimic de ascuns îţi liniştește conştiinţa şi eşti cu mult mai puţin stresat.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Există un cod al societății, dar nu se respectă. Însă este greu să-l impui. Cred că timpul va schimba multe mentalități învechite.

3. Ca să fii etic trebuie să-ți dorești să fii etic, apoi un aport semnificativ consider că îl au controalele statului. Este o realitate ca în expresia „dacă nu poți, te ajut; dacă nu vrei, te oblig".

4. În viață reușești și fără școală, dar succesul cred că în mare măsură ține atât de studii, cât și de spiritualitate.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt scurte, dar obiective. Interviul se remarcă prin elemente etice aprofundate, cum ar fi ideea de transparență, și de conștientizarea și beneficiile lor. Un element nou este ideea de spiritualitate alături de ideea de succes, o idee care poate fi disputată, însă personal cred că este reală. În final aprecierea este justă în privința rolului important al Universității prin studiile ei considerate premergătoare succesului.

Nume și prenume: A. M.

Răspunsuri:

1. Desigur, cinstea și respectul. Cred că sentimentul de stimă este ceva pe cale de dispariție. Dacă afacerile sunt asemănate cu un război de gherilă, atunci respectul devine o armă slabă. Trebuie schimbat ceva. Cred că prima data trebuie schimbată mentalitatea românilor. Nu doar a oamenilor de afaceri, ci și a populației. Atâta vreme cât populația nu face presiune pentru principiile etice, puțini comercianți vor merge pe lipsă de profit doar de dragul unui ideal etic. Trebuie o acțiune orchestrată pentru a implementa niște principii etice.

2. Există un cod de comportament etic al societății. Acest cod pune accent pe valorile morale și pe rolul acestora în instituție și în viața socială.

3. Cred că cele mai proieminente motivaţii etice sunt: dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice. Permiteţi-mi să revin la ideea de cinste, pe care am încercat să o dezvolt la prima întrebare. Dorinţa de a fi cinstit este reală în viaţa fiecăruia, este ca o voce interioară care ne trasează o traiectorie etică. Rolul organelor de control rămâne unul coercitiv, dar care cu siguranţă îi motivează pe mulţi.

4. Despre rolul Universităţii îmi place să cred că este unul formator, care îţi oferă o perspectivă intelectuală de succes. Despre Biserică, sincer nu cred că are vreunul.

Remarci personale pe marginea interviului:

Sunt mai multe aspecte care pot fi apreciate în interviu. Prima, referitoare la situaţia lumii afacerilor din România aşa cum este ea văzută de intervievat, ca o luptă de gherilă, iar soluţia constă într-o acţiune concertată între consumator şi comerciant. Pe de o parte, consider că, dacă este o anarhie a lumii afacerilor, o parte din vină îi revine şi consumatorului, una destul de mare. De ce? Deoarece consumatorul român nu este educat sau nu vrea să aprecieze un produs care pe termen mediu şi lung poate fi remarcabil, chiar dacă acum nu este evident, dar care are un profil etic. O altă remarcă, vrednic de remarcat, este şi răspunsul concret al întrebării a patra despre rolul major al Universităţii şi lipsa unui rol al Bisericii.

Nume şi prenume: G. H.

Răspunsuri:

1. Două dintre valorile etice şi morale pot fi amintite aici. Prima – corectitudinea, definită ca fiind acţiunea motivată de cinste, iar cea de-a doua: respectul, acea atitudine care de multe ori se bazează pe reciprocitate şi care poate fi definită ca sentimentul de preţuire faţă de cineva sau ceva. De multe ori valorile etice sunt puse în umbră de alergarea după profit, însă realitatea este că o bază etică puternică poate fi aducătoare de profit.

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2. Consider că baza unui comportament etic este bunul simţ.

3. Cele mai importante motivaţii pentru dezvoltarea eticii, dintre cele enumerate de dumneavoastră, sunt dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu.

4. Dacă vorbim de roluri, consider că Universitatea, respectiv studiile de specialitate sunt o bună pregătire atât pentru a conduce o afacere, cât şi pentru a dezvolta etica. Bisericii îi revine un rol secundar. Dar importanţa poate fi diferită în timp de la individ la individ.

Remarci personale pe marginea interviului:

Am observat familiaritatea cu termenii pe care intervievatul o are, cel puţin la răspunsul primei întrebări, ceea ce arată importanţa acordată subiectului. Răspunsul inexact la cea de-a doua întrebare ne indică faptul că nu există un cod etic al societăţii. Încă un aspect ce poate fi remarcat este ideea de studii specializate, o completarea necesară adusă termenului de Universitate.

Nume şi prenume: D. D.

Răspunsuri:

1 Când vorbesc despre valori morale şi etice, mă refer la cele care le poţi împărtăşi cu ceilalţi. Existenţa unor valori doar pentru sine pare un nonsens. Cred că corectitudinea şi consideraţia pentru ceilalţi sunt valori indispensabile unui manager. De asemenea cred că consideraţia trebuie să fie manifestată atât pentru clienţi, cât şi pentru angajaţi.

2. Da, există.

3. Cele mai importante motivaţii pentru manageri sunt: dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice. Ambele au un rol important şi sunt complementare.

4. Atât Universitatea, cât şi Biserica au rolul lor educativ. Cred că Universitatea are un rol concret. Succesul depinde

într-o mare măsură de nivelul de maturitate al individului şi de dispoziţia lui de a învăţa continuu.

Remarci personale pe marginea interviului:

La primul răspuns, intervievatul doreşte să ofere un rol valorilor, doar condiţionat de aspectul lor exterior, aplicativ. Consider însă că valorile nu sunt diminuate de aplicabilitatea sau neaplicabilitatea lor. Am convingerea că valorile sunt valori, indiferent de acest aspect. Ultimul răspuns aduce cu sine un aspect destul de interesant, accentul pus pe maturitatea şi dorinţa de învăţare în mod continuu ale individului.

Nume şi prenume: D. C.

Răspunsuri:

1. Două dintre cele mai importante valori sunt cinstea şi respectul faţă de clienţi şi angajaţi. Dacă îi respecţi, angajaţii vor depune un efort mai mare în ceea ce prestează şi vor face totul cu seriozitate. Dacă îi respecţi pe clienţi, câştigi contracte. Respectul este recomandat oricând.

2. Un cod al comportamentului etic? Cred că depinde de legislaţie.

3. Dacă ar fi să numesc două motive prin care etica unui manager poate fi îmbunătăţită, cred că aş rămâne la acestea două: frica de Dumnezeu şi dorinţa de a fi cinstit. Frica de Dumnezeu poate fi o bună motivaţie pentru cineva mai „dus la biserică", iar dorinţa de a fi cinstit, pentru cineva mai educat.

4. Universitatea este prima recomandată în afaceri deoarece, ea îţi oferă o bună pregătire pentru a conduce o afacere şi pentru a avea o gândire etică. Biserica te poate ajuta şi ea din punct de vedere moral.

Remarci personale pe marginea interviului:

Este uşor de remarcat încă de la prima întrebare concentrarea managerului mai întâi pe profit. Respectul este bun atâta vreme cât el îi stimulează pe angajaţi şi de

asemenea poate influenţa încheierea unor noi contracte. Cu privire la codul de comportament etic, cel mai probabil el nu există, ori întrebarea nu a fost înţeleasă. La al treilea răspuns există o clasificare şi o interpretare inedită, cu privire la cele două posibile motive pentru îmbunătăţirea eticii unui manager. Ultimul răspuns este de apreciat cel puţin în ceea priveşte diversificarea rolului Universităţii într-unul pedagogic şi altul de dezvoltare etică.

Nume şi prenume: D. C.

Răspunsuri:

1. Cred că în viaţa unui manager şi în funcţie de oamenii cu care colaborează, el dezvoltă mai multe valori etice şi morale. Spre exemplu, într-o afacere cu o companie străină, pe lângă faptul că-ţi promovezi valorile tale, trebuie să ţii cont şi de valorile celuilalt, valori care pot diferi de la o ţară la alta. Spre exemplu respectul se transmite într-un anumit fel într-o ţară asiatică şi cu totul diferit într-o ţară orientală. La fel, ideea de cinste suportă ample interpretări de la o ţară la alta.

2. Da, există. Într-o instituţie din România el este conturat plecând de la legislaţie şi terminând cu chestiuni etice, dar fără a fi reglementate de legislaţie. Altceva este într-o altă ţară. Când faci afaceri cu companii străine este necesar să ştii totul despre acea ţară şi companie. Bineînţeles, aplicaţia lui ţine de nivelul de educaţie.

3. Îmbunătăţirea eticii omului de afaceri pleacă de la dorinţa de a te raporta situaţiei, deci de a fi cinstit în orice afacere. Cea de-a doua poate fi influenţată de controalele instituţiilor statului, prin care managerul poate fi stimulat să-şi îmbunătăţească abordarea etică în afaceri.

4. Cred, probabil ca şi alţii, că datorăm mult Universităţii. Aceasta îţi dă o şansă în plus pentru a reuşi în afaceri şi poate şi în viaţa, te maturizează, îţi pune în faţă o nouă provocare, provocarea intelectuală. Bisericii îi rămâne rolul moralizator.

BCU "CAROL I" BUCHAREST UNIVERSITY LIBRARY

Remarci personale pe marginea interviului:

Consider că acest interviu este deosebit, pentru că pleacă de la înţelegerea eticii la scară mai mare decât cea naţională. Este de apreciat prezenţa ideii unui cod de etică raportat la comportamentul şi înţelegerea partenerilor de afaceri. Un alt aspect pe care l-am apreciat este legat de răspunsul celei de a treia întrebări, ideea de a fi cistit în orice afacere. Această idee de transparenţă o consider importantă prin faptul că defineşte într-un mod corect cinstea. Ultimul răspuns oferă două realităţi ale influenţei Universităţii, cea a realităţii educative şi cea a confruntării cu maturizarea şi începutul experienţei vieţii.

Nume şi prenume: A. I.

Răspunsuri:

1. Câteva dintre valorile etice pe care le pot aminti sunt seriozitatea, confidenţa, calmul. Seriozitatea ţine de aspectul corectitudinii, iar confidenţa mai mult de cel al încrederii. Când mă refer la calm, nu vreau să spun pasivitate, ci stăpânirea de sine, care poate avea un rol important în relaţiile corecte cu partenerii şi cu angajaţii. Aceste valori, chiar dacă par mai mult feminine, pot căpăta un profund sens etic.

2. Desigur, există. Acesta a fost constituit plecând de la valorile morale şi rolul acestora în viaţa socială.

3. Dacă este să aleg doar două motive dintre cele patru, cred că cele mai aproape de gândirea mea ar fi dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu. În realitate adevărul este că viaţa noastră este plină de dorinţe, ele modelându-ne viziunea şi comportamentul. Când vorbesc despre frica de Dumnezeu, nu vreau să spun spaimă, ci mai degrabă respect, un respect care pleacă dintr-o atitudine demnă, plină de consideraţie, din teama de a nu deranja sau jigni.

4. Ambele au un rol în formarea ta ca persoană şi te ajută să-ţi creezi anumite principii după care să mergi în viaţă. Te ajută

să te definești, iar influența lor nu este doar pentru un timp scurt, ci se observă prin acțiunile pe care le faci în viață.

Remarci personale pe marginea interviului:

Sunt foarte multe remarci pe care aș putea să le fac după citirea interviului. Mai întâi, este de apreciat răspunsul la prima întrebare și modul în care persoana care răspunde la întrebări consideră că cele trei calități umane pe care le amintește pot fi interpretate și transformate în valori etice. Apoi cred că abordarea celor două motive de dezvoltare etică a managerului este una inedită. Ma refer în special la cea legată de frica de Dumnezeu, care creionează o imagine modernă a managerului în relația cu supranaturalul, realizând mai degrabă o relație bazată pe încredere decât pe spaimă.

Nume și prenume: S. C.

Răspunsuri:

1. Da. Cred că pot aminti cinstea și corectitudinea. Fără cinste, nu poți să faci ceva serios. Nimeni nu te ia în seamă. Corectitudinea apare în momentul în care vrei să ai integritate. Este important ca managerul român să-și dezvolte această latură, a eticii în afaceri.

2. Da. Sunt niște legi nescrise pe care, dacă le ții, poți să reușești. Unele țin de bunul simț.

3. Cred că cele mai importante motivații pentru dezvoltarea eticii managerului este mai întâi dorința de a fi cinstit, apoi frica de Dumnezeu. Cred că această ordine a motivațiilor este una reală. Mai întâi ar trebui conștientizată această nevoie ca apoi să devină o dorință. Mai târziu teama de ceva sau de cineva mai presus de tine este stimulatoare.

4. Școala nu trebuie neglijată, în niciun caz. La fel și Biserica. Credința te face să reușești în toate.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt scurte şi concrete. Sunt întru totul de acord că cinstea şi corectitudinea ar trebui experimentate permanent de către manager. Din răspunsul dat la întrebarea a doua nu reiese că există un cod al societăţii. Este totuşi de remarcat răspunsul de la întrebarea a treia, care prezintă conştientizarea dezvoltării etice ca pe un proces care poate fi dezvoltat continuu.

Nume şi prenume: S. I.

Răspunsuri:

1. Cred că unui manager nu trebuie să-i lipsească cel puţin două valori etice: cinstea şi respectul. Desigur că are nevoie de multe competenţe pentru a reuşi, dar cred că fără acestea două nu se poate realiza nimic.

2. Există un cod de comportament etic, dar nimeni nu ţine cont de el.

3. Dacă vorbim despre motivele care îl ajută pe manager în dezvoltarea lui etică, atunci cred că acestea ar fi: dorinţa lui de a fi cinstit şi controalele fisc-ului. Dacă cineva nu vrea să fie cinstit, atunci când vine controlul, totul este posibil.

4. Şcoala da, biserica ba. Acestea cred că sunt rolurile. Şcoala te învaţă cum să gestionezi o afacere în mod corect.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt clare, uşor expeditive. Nu pare să existe un cod de comportament etic al societăţii, cel puţin din analiza răspunsului întrebării a doua. Interesantă însă abordarea categorică a întrebării a patra, în care intervievatul pune accentul pe Universitate.

BCU IAŞI - ŞTIINŢE UNIVERSITY LIBRARY

Nume şi prenume: E. R.

Răspunsuri:

1. Da, cred că cinstea şi respectul sunt două dintre ele. Cinstea te ajută să-ţi creezi o imagine plină de demnitate. Respectul, ca şi cinstea de altfel, poate fi comercial, pentru a realiza o reciprocitate. Cu respectul şi cinstea poţi face, cu adevărat, afaceri de calitate.

2. Codul de comportament etic este format din bunele maniere, care se învaţă în cei şapte ani de acasă, după care urmează aprofundarea.

3. Cele mai importante două motive care te ajută să fii cinstit sunt dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu.

4. Cred că amândouă au roluri importante. Biserica îţi dă speranţă şi mai multă încredere, iar şcoala te învaţă să faci afaceri. Nu cred că este bine să le neglijezi, în special şcoala.

Remarci personale pe marginea interviului:

Încă din prima întrebare se poate observa tendinţa de a folosi cinstea şi respectul pentru a avea succes în afaceri, deci cu o motivaţie bine ţintită. Cred că, pentru a fi autentice, cinstea şi respectul trebuie să-şi găsească o motivaţie intrinsecă, altfel ele devin o mască. Din cea de a doua întrebare nu reiese că ar exista un cod etic al societăţii. Nu neg importanţa „celor şapte ani de acasă", dar un cod etic necesită profesionalism şi o abordare cu mult mai amplă.

Nume şi prenume: A. S.

Răspunsuri:

1. Ele pot fi cinstea şi respectul. Când mă refer la cinste, doresc să accentuez nevoia de corectitudine, de ceea ce îţi poate garanta autenticitatea afirmaţiilor făcute. Ştiţi, realitatea este că noi, cei din Est, avem nevoie de mai multă corectitudine decât cei din Vest, deoarece avem o istorie care nu ne recomandă în afacerile cu Occidentul. Când însă

vorbesc de respect, în mod special fac referire la acea consideraţie faţă de nişte valori etice şi faţă de oamenii cu care lucrezi.

2. Da, există un cod al societăţii. Din păcate nu se prea respectă.

3. Două dintre motivele prezentate de dumneavoastră prin care un manager îşi poate dezvolta etica sunt dorinţa de a fi cinstit şi presiunea controalelor autorităţilor statului. Cred însă că prima poate reuşi şi fără a doua, însă a doua nu poate reuşi fără prima. Altfel totul devine doar o goană după reuşita de a ascunde totul faţă de autorităţi.

4. Apreciez ambele instituţii. Cred că amândouă sunt în topul încrederii populaţiei. Universitatea şi-a demonstrat competenţele în educarea sutelor de generaţii, de-a lungul timpului. Biserica de asemenea poate contribui la educarea indivizilor.

Remarci personale pe marginea interviului:

Este de remarcat răspunsul destul de complex la prima întrebare. Este pentru prima dată în acest sondaj când un manager face o legătură între Est şi Vest ca fiind antagonice, şi recomandă Estului un efort mai mare pentru a se alinia la nivelul etic din Vest. De asemenea cred că este interesantă perspectiva celor două motivaţii pentru îmbunătăţirea eticii unui manager, din cel de-al doilea răspuns. Intervievatul consideră că dorinţa de a reuşi este mai importantă decât controlul extern. Personal consider că este corect.

Nume şi prenume: S. A.

Răspunsuri:

1. Cred că, înainte de a răspunde, vreau să apreciez faptul că managerul prezentului trebuie să pună accentul pe valori morale. A fost un timp când a mers şi fără ele. Acum, însă nu se mai poate. Viitorul este rezervat managerilor care au

B.C.U "M. EMINESCU" IAŞI

viziunea etică. Cu privire la întrebarea pusă, cred că cele mai importante valori sunt cinstea şi respectul.

2. Există un cod de comportament etic al societăţii. Însă cei mai mulţi nu îl respectă. Uneori se încalcă intenţionat pentru beneficii materiale.

3. Cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătăţirea eticii în afaceri a unui manager sunt dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice.

4. Şcoala şi Biserica au fost mereu interdependente. Este bine să ţii cont de amândouă. Şcoala poate continua să te instruiască şi după ce ai terminat studiile. Faptul că unii dintre absolvenţi se mai întorc la şcoală, fie pentru a continua studiile, fie pur şi simplu pentru a-l vedea pe profesori şi pentru a le mulţumi, este de lăudat.

Remarci personale pe marginea interviului:

Interviul surprinde în mod plăcut prin mai multe aspecte. Primul la care mă refer este prognoza făcută de intervievat. Mi-ar plăcea să se şi întâmple. Cel de-al doilea este legat de răspunsul la întrebarea numărul patru. Ideea prin care se schimbă percepţia asupra ideii de şcoală. Faptul că şcoala este o entitate dinamică în procesul de învăţământ şi în perioada postuniversitară este de apreciat, iar aspectul relaţional, acela în care este vorba de respectul faţă de dascăli este unul cu adevărat remarcabil.

Nume şi prenume: T. F.

Răspunsuri:

1. Cele două valori etice pe care le consider importante sunt: cinstea şi respectul. Cred că acestea sunt indispensabile pentru activitatea unui manager modern, orientat mai mult pe realizarea beneficiilor pe termen lung, decât pe un profit pe termen scurt.

2. Cred că bunul simţ este cel mai recomandat pentru a fi un cod de etică.

3. Sunt două motive care mi se par eficiente în dezvoltarea etică a managerului, cel puţin dintre cele sugerate de dumneavoastră. Este vorba despre dorinţa de a fi cinstit şi despre controalele sistematice făcute în mod serios.

4. Cele două instituţii destul de respectabile, dacă nu cumva cele mai respectabile, sunt de un real folos în promovarea principiilor etice şi morale. Universitatea este cea care face cel mai mult pentru un student, chiar şi după absolvire. Biserica cred că face mai puţin.

Remarci personale pe marginea interviului:

Interviul poate fi considerat pe de o parte concret, pe de altă parte lasă loc dezvoltării unor idei deja enunţate. Răspunsul la întrebarea numărul doi lasă de înţeles că nu există un cod de etică al societăţii. Sunt de apreciat ideile care apar în ultimul răspuns cu privire la rolul neegalat al Universităţii în privinţa promovării eticii în rândul managerilor.

Nume şi prenume: A. B.

Răspunsuri:

1. Da, desigur. Cred că cinstea este pe primul loc în privinţa activităţii managerului. Nu cred că un manager, cu o gândire actuală, neglijează acest principiu. Corectitudinea devine cheia succesului în afaceri. Cea de-a doua calitate etică pe care o pot aminti este respectul. Susţin respectul născut din educaţie şi din convingere.

2. Există un cod al societăţii. Din nefericire, uneori este călcat pentru beneficii materiale.

3. Dintre aceste motivaţii de dezvoltare etică a managerului, pe care mi le prezentaţi, aş alege: dorinţa managerului de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu.

4. Rolul educativ al Universităţii este remarcabil atât pentru student, cât şi pentru managerul de mai târziu. Este o influenţă care te urmăreşte toată viaţa. Biserica de obicei rămâne pe

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

locul doi. Adevărul este că, atunci când dă de bani, omul uită de Dumnezeu.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile sunt coerente. De asemenea din răspunsul la întrebarea a doua reiese existenţa unui cod etic. Cred că ideea din ultimul răspuns este una reală, aceea a influenţei Universităţii, o influenţă care rămâne pentru tot restul vieţii.

Nume şi prenume: S. P.

Răspunsuri:

1 Sunt două valori etice pe care le pot aminti aici: cinstea şi respectul. Cinstea, ca onoare manifestată dinspre interior spre exterior. Cu privire la respect, mă refer la atitudinea respectuoasă care impune consideraţie.

2. Există un cod de comportament etic al societăţii, dar pe care puţini îl respectă.

3. Cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, în vederea îmbunătăţirii eticii manageriale sunt dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice. Prima este obligatorie, cea de-a doua este complementară.

4. Rolul Universităţii? Cred că depinde de Universitate. La fel şi al Bisericii, cred că depinde care Biserică. Dacă vorbim la general, amândouă sunt bune, atâta vreme cât te învaţă să fii conştiincios, sincer şi credincios.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsurile pot fi considerate concrete, înscriindu-se, în general, în ideile comune abordate deja. Există totuşi şi câteva aspecte deosebite – la primul răspuns ideea punctată despre cinste poate fi comparată cu onoarea care vine din interiorul fiinţei, iar la ultimul răspuns, relativizarea Universităţii şi a Bisericii în general, evidenţiază acele universităţi şi biserici care-şi fac treaba bine.

Nume şi prenume: D. E.

Răspuns:

1. Da. Cred că transparenţa şi corectitudinea sunt ingrediente etice de care managerul ar trebui să ţină cont în activitatea şi mai ales în deciziile lui.

2. Există un cod de comportament etic al societăţii. El este constituit pe baza valorilor morale.

3. Rămân la ideea că, fără controalele sistematice, nu prea se face nimic în România. Nu exclud însă şi varianta ca unii manageri să pună accentul şi pe dorinţa de a fi cinstiţi. Spun acestea pentru că personal cred că idealul este greu de găsit şi de trăit.

4. Biserica şi şcoala stau la baza formării caracterului. Acesta este secretul astăzi: să găseşti metodele de dezvoltare a caracterului. Unde caracter nu e, nimic nu e.

Remarci personale pe marginea interviului:

Interviul conţine anumite aspecte originale, care pot fi apreciate. Spre exemplu ideea de transparenţă managerială în decizii este foarte interesantă şi mai puţin amintită în studiul nostru. O altă remarcă pozitivă este pledoaria pentru dezvoltarea caracterului. Este un adevăr, pe care îl accept, faptul că fără carácter lucrurile pot merge doar până la un nivel.

Nume şi prenume: L. A.

Răspunsuri:

1 Pot enumera câteva valori etice, plecând de la cinste sau corectitudine, respect, transparenţă, integritate, fidelitate, simplitate şi altele.

2. Există şi ar fi bine dacă ar ţine toată lumea cont de el. Probabil dacă s-ar fi ţinut cont de el nu am fi ajuns în criza actuală. Probabil că această criză, a debutat cu cea etică.

BCU SIBIU "ANDREI ŞAGUNA" LIBRARY

3. Pot enumera două dintre motivele propuse, de dezvoltare a eticii unui manager. Cred că cea mai importantă este dorința de a fi cinstit. Cred că aceasta ar fi suficientă pentru a lua decizii etice. Dacă totuși pentru cineva nu este de ajuns, cred că frica de Dumnezeu poate completa lista.

4. În afaceri reușești și fără Universitate, și fără Biserică. În final însă îți vei da seama că era mai bine să le fi avut.

Remarci personale pe marginea interviului:

Apar elemente noi și interesante în acest interviu despre care cred că merită atenția. Primul aspect pozitiv este diversificarea listei de valori etice. Apoi, remarcile cu privire la criza economică și asocierea cu criza etică. În final cred că poate fi apreciată concluzia importanței Universității și Bisericii.

Nume și prenume: I. A.

Răspunsuri:

1. Printre valorile etice sau morale indispensabile bunului mers al unei instituții aș putea enumera: cinstea, respectul, transparența. Consider că sunt absolut necesare pentru ca o instituție să meargă bine și să aibă succes.

2. Da, există. Și cred că acest cod etic al societății se formează în „cei șapte ani de acasă".

3. Cred că cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătățirea eticii în afaceri a unui manager sunt dorința de a fi cinstit și frica de Dumnezeu. De fapt, cred că motivația intrinsecă este cea mai importantă. De cele mai multe ori, dorința autentică de a fi cinstit vine din conștientizarea preexistenței unui cod moral de legi, date de Însuși Dumnezeu.

4. În viață e bine să le ai pe amândouă. Să fii și citit, și spiritual. Succesul vine din amândouă.

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

Remarci personale pe marginea interviului:

Este interesant cum aproape toţi cei chestionaţi au enumerat printre valorile etice sau morale cinstea şi respectul. Şi totuşi realitatea ne arată că este nevoie de o reactualizare sau de o readucere în scenă a necesităţii unui cod de comportament etic pentru societate. Pentru a perpetua acest cod este nevoie de mai mult decât de acumularea în „cei şapte ani de acasă", pentru că acceptarea unor norme de conduită socială implică mai mult decât învăţarea mecanică.

Nume şi prenume: Danieliuc G.

Răspunsuri:

1. Cele mai importante valori etice mi se par cinstea şi respectul. Nu doar pentru că în cazul lor se aplică „regula de aur" (la respect se răspunde cu respect), ci pentru că acestea definesc o persoană, vorbesc despre caracterul ei. A fi cinstit nu depinde de context, de circumstanţe – eşti cinstit sau nu. Cu alte cuvinte, valorile rămân valori, indiferent de ce se întâmplă în jurul tău sau de ce ţi se întâmplă ţie.

2. Deşi pare absent, există un cod de comportament etic al societăţii.

3. Cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătăţirea eticii în afaceri a unui manager consider că sunt: dorinţa de a fi cinstit şi frica de Dumnezeu.

4. Rolul Universităţii, dar al Bisericii în dezvoltarea eticii în afaceri este acela pe care l-a lasat Dumnezeu. Biserica şi şcoala te educă şi te ajută să fii moral şi cinstit.

Remarci personale pe marginea interviului:

Răspunsul, deşi asemănător cu ale celorlalţi participanţi la interviu, aduce o notă de originalitate prin ideea că cinstea, ca valoare intrinsecă, nu este influenţată de factori

externi, ci rămâne valoare indiferent de circumstanţe. Interesantă este şi asocierea celor două entităţi educaţionale, Universitatea şi Biserica, în procesul de moralizare a societăţii.

Nume şi prenume: I. M.

Răspunsuri:

1. Cinstea şi respectul se numără printre valorile etice pe care eu le consider foarte importante. Cred că nu este necesar să-mi justific răspunsul, având în vedere aportul, general recunoscut, al cinstei şi respectului în bunul mers al unei instituţii.

2. Da. Există un cod de comportament etic al societăţii.

3. Cele mai importante două motive dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătăţirea eticii în afaceri a unui manager sunt: controalele sistematice şi dorinţa de a fi cinstit. Pentru mine, cinstea este foarte importantă în clădirea unei relaţii bazate pe încredere. Or încrederea nu poate fi dobândită decât ca urmare a cinstei, a onestităţii, a sincerităţii, a lealităţii. Cât despre controalele sistematice, îşi au rolul lor, cel coercitiv.

4. În ce priveşte dezvoltarea eticii în afaceri, Universitatea şi Biserica sunt complementare – nu se poate una fără cealaltă.

Remarci personale pe marginea interviului:

Repetabilitatea răpunsului la prima întrebare denotă preexistenţa unui cod moral înscris în conştiinţa fiecărui om ori existenţa unui cod de comportament etic nescris sau dorinţa după o lume a afacerilor mai cinstită, morală. Interesantă este conexiunea pe care o face între încredere şi cinste, onestitate, lealitate în realizarea unei relaţii durabile, la baza căreia să existe valori, comandamente de viaţă şi principii morale.

Nume şi prenume: M. I.

Răspunsuri:

1. Cred că un manager trebuie să deţină cel puţin două dintre cele mai importante valori etice: cinstea şi respectul, pentru ca instituţia pe care o conduce să meargă bine. În primul rând managerul, deoarece constituie un exemplu pentru angajaţi.

2. Da, există, dar acest cod conţine educaţia primită de la şcoală şi de la părinţi. În afaceri ai nevoie de bun simţ şi de moralitate.

3. Cele mai importante două motive, dintre cele patru prezentate, pentru îmbunătăţirea eticii în afaceri a unui manager consider că sunt dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice.

4. Şcoala şi biserica sunt utile. Te ajută să-ţi lărgeşti orizonturile şi să ai o gândire pozitivă.

Remarci personale pe marginea interviului:

Ca în orice alt domeniu, şi în domeniul eticii afacerilor este nevoie de un exemplu demn de urmat, în special al unui superior, în crearea unui cadru moral de muncă. Sunt de acord cu ideea eficienţei unui exemplu pozitiv. Existenţa unui cod de comportament etic, urmat de încălcarea acestuia chiar şi o singură dată creează precedent. Şi invers, respectarea lui de către superiori implică obligativitatea morală de a nu-l încălca. De asemenea, împletirea educaţiei şcolare cu cea religioasă este interesantă pentru dezvoltarea eticii în afaceri.

Nume şi prenume: C. A.

Răspunsuri:

1. Pot aminti două valori etice absolut necesare managerilor: cinstea şi respectul. Desigur, şi altele sunt importante, însă acestea două cred că sunt indispensabile într-o instituţie care nu pune accentul, cu orice preţ, pe profit.

2. Ai 7 ani de acasă, ai şi etică în afaceri.

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

3. Două dintre cele patru motive prezentate, pe care eu le consider importante pentru îmbunătățirea eticii în afaceri a unui manager sunt: dorința de a fi cinstit și frica de Dumnezeu. Firește, și controalele sistematice pot genera un comportament etic, dar ar fi unul de circumstanță.

4. Nimeni un poate să nege importanța celor două entități educaționale. E bine să ai de unde să înveți. Etica se învață atât la școală, cât și din biserică.

Remarci personale pe marginea interviului:

Rolul primordial în formarea unui cod de comportament etic îl are familia. Este adevărat că în familie se pun bazele educației copilului, însă personal rămân la ideea că, pe măsură ce copilul crește, este nevoie de o readaptare la capacitatea acestuia de a se raporta la sine și la semeni și de a înțelege aceste concepte până de curând abstracte. Or aceasta implică un proces continuu de acceptare și de aliniere la acest cod etic. Cât despre rolul Bisericii și al școlii, eu cred că Biserica pune accentul pe valorile intrinseci, pe motivație, iar școala, pe exteriorizarea acestora.

Nume și prenume: B. C.

Răspunsuri:

1. Aș dori să enumăr două valori etice: cinstea și bunul simț. Când spun bunul simț mă refer la cel puțin două aspecte. Primul – acea capacitate a omului de a avea compasiune față de cei din jur, iar al doilea aspect – cel al simțului etic. Acesta din urmă are de-a face cu percepția și trăirea etică. Cu privire la cinste, lucrurile stau mai simplu din punct de vedere teoretic, dar mai greu din punct de vedere practic. Managerul nu cred că are șanse să ajungă filosof sau filantrop, însă cred că trebuie să găsească un echilibru între a fi și a se oferi.

2. Da, există, dar nu-l respectă nimeni. Este un tip de gândire prin care se consideră că, dacă scapi de lege, nu mai ai nevoie de etică în afaceri.

3. Două dintre cele patru motive propuse pentru îmbunătăţirea eticii pe care le consider mai importante sunt: dorinţa de a fi cinstit şi controalele sistematice.

4. Universitatea este foarte importantă pentru un manager. Biserica este mai mult pentru suflet, şi cred că trebuie să-şi păstreze direcţia.

Remarci personale pe marginea interviului:

De remarcat amploarea şi profunzimea primului răspuns. Aspectul simţului etic este o abordare nouă în acest interviu, iar echilibrul filantropic de asemenea. Cred că acest echilibru între a fi şi a se oferi poate fi dezvoltat până la nivel de concept. Un semn de întrebare ridică şi afirmaţia de la al doilea răspuns, în care este prezentat un tip de mentalitate limitativă în privinţa eticii în afaceri. Celelalte răspunsuri fie nu se remarcă prin ceva substanţial sau diferit, fie fac parte din gândirea comună, discutată deja.

Nume şi prenume: I. C.

Răspunsuri:

1. Pot aminti două valori etice ale managerilor: cinstea şi respectul pentru clienţi şi pentru toţi angajaţii. Cred că managerul este o persoană publică preocupată de proiecte mari, însă de cele mai multe ori această preocupare doar pentru cele importante poate crea imaginea de lipsă de onestitate. De aceea cred că trebuie să se concentreze mai mult pe cinste, atât faţă de angajaţi, cât şi faţă de clienţi. Acelaşi lucru se poate întâmpla şi cu respectul. De obicei managerul aşteaptă respect, şi de cele mai multe ori este respectat, uneori datorită autorităţii, alteori datorită personalităţii. Aici însă vreau să accentuez respectul pe care managerul trebuie să-l arate celorlalţi, acea stimă, consideraţie care vine din educaţie, sau mai bine zis din caracter.

2. Singurul cod de etică existent este bunul simţ.

3. Cele mai importante motive care pot stimula dorinţa managerului de a fi etic sunt dorinţa lui de a fi cinstit şi controlul sistematic al autorităţilor statului. Fără autorităţi nimic nu funcţionează, iar fără dorinţa de a fi cinstit, acea dorinţă care vine din interiorul fiinţei, iarăşi nu se poate.

4. Atât Universitatea, cât şi Biserica sunt importante în privinţa educării populaţiei. Cred că Universităţii îi revine rolul modelator al gândirii individului şi al influenţării lui în procesul maturizării lui. Biserica, pot spune că are şi ea un rol important, acela de a-i oferi individului perspective morale pe care să le urmeze. Este bine să fii credincios, dar este bine să fii şi studiat. Dacă pierzi din vedere aceste lucruri, poţi avea multe greutăţi în propria dezvoltare.

Remarci personale pe marginea interviului:

Aş dori să apreciez atât preocuparea intervievatului pentru o imagine favorabilă şi dezvoltată etic a managerului, cât şi pledoaria pentru adevărata onestitate. Din răspunsul de la întrebarea a doua, reiese destul de clar, din păcate, inexistenţa unui cod de etică profesional. Mai apreciez şi accentul care se pune pe aspectul intrinsec în privinţa promovării cinstei. Ultimul răspuns, pe care îl şi apreciez, este fixarea concretă a rolurilor Universităţii şi Bisericii. În timp ce Bisericii îi revine rolul moralizator, Universitatea are în vedere rolul modelator al gândirii şi maturizării individului.

9.1.1. Evaluarea sondajului. Observaţii. Perspective

Mai înainte de a începe o evaluare a studiului, doresc să specific mai multe lucruri cu privire la studiul realizat. În primul rând, studiul a urmărit nivelul de cunoaştere a termenilor eticii şi a subiectului în general. Apoi interesul a fost centrat pe raportarea managerului român la tendinţele actuale ale eticii. De asemenea, studiul a dorit să verifice

existenţa unui cod de etică profesional, dar să şi stimuleze alcătuirea unuia, care să reglementeze domeniul eticii în companie. Un alt obiectiv urmărit în cadrul studiului a fost părerea managerului în privinţa importanţei etice şi morale a celor două instituţii. Se pot observa inadvertenţe în înţelegerea anumitor întrebări şi subiecte. Cred că acestea pleacă fie de la tendinţa managerului de a comprima timpul pentru răspunsuri, fie de la spaţiul relativ mic dedicat răspunsului sau de la o neînţelegere a în profunzime a subiectului. Cert este că disponibilitatea managerului de a răspunde reprezintă o tendinţă actuală de axare pe etică şi pe alte aspecte sociale, altele decât profitul. Plecând de la răspunsurile date de managerii români chestionaţi, situaţia ilustrată este cât se poate de pozitivă. Răspunsurile par destul de obiective, iar problemele în discuţie par a fi familiare.

Din evaluarea acestui sondaj putem să ne facem o imagine de ansamblu despre cum percep managerii români valorile morale şi etice. În mod evident putem distinge mai multe valori morale fundamentale enunţate, însă două sunt amintite de aproape toţi participanţii la sondaj. Prima este conturată în jurul expresiei cinste şi în câteva exemplificări şi corectitudine. Aceste două expresii le putem include într-o valoare morală, în dreptate. Aceasta este valoarea morală cea mai apreciată în studiu. A doua calitate morală şi etică apreciată în cadrul studiului este respectul. Este prezentat atât respectul faţă de angajaţi, cât şi respectul faţă de colaboratori şi clienţi. Respectul împreună cu preţuirea, bunătatea, blândeţea, compasiunea şi altele pot fi încadrate într-o valoare morală fundamentală: iubirea faţă de aproapele. Această valoare devine importantă prin însăşi preocuparea de ceilalţi, în scopul creării unui echilibru social.

9.1.3. Dreptatea. Aspecte teoretice

De ce sunt managerii români interesaţi de dreptate? Ce este dreptatea? Cum poate fi definită şi administrată? Dacă

cineva a făcut răul, dreptatea cere să fie pedepsit, iar dacă cineva a facut binele, este drept să fie răsplătit. Este drept să i se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine. Este drept ca cineva care a făcut o promisiune să se ţină de promisiune. Însă acestea sunt cele mai simple cazuri în care dreptatea poate face reglementarea. Dar de cele mai multe ori dreptatea este greu de administrat şi chiar de definit. Spre exemplu, dreptatea unui individ poate fi nedreptatea altuia, iar punctul de vedere corect al unei naţiuni poate fi în detrimentul altui punct de vedere considerat drept al altei naţiuni. Cine face diferenţa? Cine poate măsura în mod obiectiv procentul de dreptate? Cu cât vom intra mai mult în subiect, cu atât vom putea observa complexitatea termenului.

9.1.3.1. Definiţia termenului

Voi încerca să redau câteva dintre definiţiile pe care dicţionarele sau alte surse le oferă. *Dicţionarul explicativ al limbii române* consideră că *dreptatea* reprezintă acel „principiu moral şi juridic, care cere să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine şi să i se respecte drepturile"[66].

Într-o abordare puţin diferită, *Enciclopedia de Filosofie şi Ştiinţe Umane* defineşte dreptatea ca „proprietate a legilor, instituţiilor, opţiunilor politice, care constă într-un raport între obligaţiile şi beneficiile atribuite diferitelor categorii de indivizi"[67].

Privit din perspectiva Bibliei, termenul *dreptate* este considerat important, fiind folosit de 115 doar în Vechiul Testament. De obicei cuvântul *dreptate* este tradus din

---

[66] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, pg. 320

[67] *Enciclopedie de Filosofie şi Ştiinţe Umane*, Editura All Educational, Bucureşti, 2004, pg. 244

termenul *mispat*, care înseamnă „judecată" şi care constituia regula după care trebuiau să se ghideze judecătorii.[68]

Potrivit dicţionarului *Webster*, dreptatea este calitatea a fi corect, pe baza unor principii de corectitudine morală în acţiuni şi atitudini, susţinând ceea ce este drept, în special tratamentul echitabil în conformitate cu onoarea, standardele şi legea. [69]

Analizând definiţiile de mai sus, consider că fiecare dintre ele surprind un aspect important al definirii dreptăţii. Spre exemplu, *Dicţionarul explicativ al limbii române* accentuează două aspecte ale dreptăţii: a da ceea ce i se cuvine cuiva, şi ideea de a respecta drepturile. Pe de altă parte *Enciclopedia de Filosofie şi Ştiinţe Umane* sugerează ideile de obligaţii şi beneficii atribuite diferitelor categorii de indivizi. Biblia consideră că dreptatea nu este doar un concept, ci o materializare a lui într-un manual care conţine reguli pentru judecători. Dicţionarul *Webster* defineşte dreptatea ca fiind calitatea de a fi corect pe baza unor principii şi atitudini morale. Aceste câteva reflecţii asupra termenului de *dreptate* sunt doar câteva părţi ale unui întreg ce încă mai poate fi completat.

Conform altor autori dreptatea este prima virtute a instituţiilor sociale, aşa cum adevărul este primordial pentru sistemele de gândire.[70]

Potrivit Enciclopediei Britanice dreptatea devine principiu de corectitudine morală. Influenţa lui Aristotel este evidentă în privinţa dezvoltării termenului. El abordează dreptatea ca pe o virtute, iar gândirea occidentală pleacă de la acest punct. Aristotel face deosebire între dreptatea

---

[68] *Dicţionarul biblic*, Editura „Cartea Creştină", Oradea, 1995, pg. 347

[69] *Webster's Revised Unabridged Dictionary*, edited by Noah Porter, published by G & C. Merriam Co., 1913

[70] John Rawls, *A Theory of Justice*, revised edn, Oxford: Oxford University Press, 1999, pg. 3

distributivă, dreptatea cu privire la administrarea averii şi altor bunuri şi dreptatea retributivă, dreptatea în atribuirea unei pedepse unui individ care a greşit.[71] Este de apreciat departajarea între dreptatea retributivă, ca pedeapsă a ceea ce ţi se cuvine şi dreptatea care se caracterizează prin distributivitate.

Potrivit gândirii iudaice, dreptatea este un atribut al lui Dumnezeu manifestat încă de la începutul creaţiei, fiind descris în Geneza ca un exerciţiu de corectitudine şi milă.[72] Dreptatea este un concept esenţial în teodiceea evreiască. Gândirea iudaică pleacă de la întrebarea „De ce suferă cei nevinovaţi şi prosperă cei răi?"[73], ca apoi individul să aprofundeze subiectul pe măsură ce înţelege înţelepciunea lui Dumnezeu. Cu toate că evreii au trăit numeroase perioade de nedreptate, plecând de la distrugerea celor două temple şi culminând cu Holocaustul, continuă să creadă că omenirea în general şi evreii în special, vor ajunge să trăiască într-un cadru ideal de adevăr, dreptate şi pace. Deci putem spune că dreptatea, în concepţia evreilor este legată de un eveniment escatologic, eveniment care condiţionează inclusiv ideea de dreptate universală.

Putem observa în gândirea iudaică atât o externalizare a ideii de dreptate, prin ideea că Dumnezeu este sursa, dar şi o preocupare permanentă pentru aplicarea socială a dreptăţii. De asemenea, ea rămâne aplicabilă în forma ei absolută, undeva în viitor, atingând în acest fel cotele ideale ale subiectului.

Personal consider că, dreptatea cu toate că este greu de definit şi în mod special de aplicat, ea poate fi caracterizată ca fiind un domeniu care se ocupă cu coordonarea corectă a lucrurilor şi oamenilor într-o societate. Dreptatea devine un

---

[71] *Britannica Concise Encyclopedia*, published by Encyclopædia Britannica, Inc.
[72] *The New Encyclopedia of Judaism*, edited by Geoffrey Wigoder, 2002 by G.G. The Jerusalem Publishing House, Ltd.
[73] Psalmul 73, 3, *Biblia*, traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005

principiu moral şi în felul acesta, tinde către caracterul ei obligatoriu. A fi drept înseamnă să pleci de la respectarea legislaţiei în vigoare, dar nu se opreşte aici, ci continuă cu respectarea normelor sociale, şi nu în ultimul rând, dreptatea înseamnă a te raporta legilor divine, absolute. Confuzia apare însă atunci când aceste legi sunt contradictorii. Soluţia pe care aş putea să o sugerez, este raportarea la ideea de dreptate universală, ce poate tinde spre absolut. Chiar dacă soluţia pare cu mult prea ideală, consider că a fixa un ideal şi a lupta pentru împlinirea lui nu este greşit, ci dimpotrivă devine acţiune stimulatore.

9.1.3.2. Evaluarea studiului cu privire la dreptate

A studia dreptatea este un lucru cu adevărat remarcabil. Rămâne o întrebare care ne poate preocupa. De ce managerii români sunt interesaţi de dreptate, fie ea exemplificată cu cinstea sau corectitudinea? Pot fi aspecte de ordin social, personal, uman care pot să influenţeze nevoia de dreptate? Putem vorbi aici de dorinţa de a-i trata corect pe ceilalţi, sau aceea de a fi noi trataţi corect?

O posibilă întoarcere în istorie, ne poate demonstra că românul a fost preocupat din tot timpul atât de dreptatea sa cât şi de respectul faţă de dreptatea celuilalt. Vorbesc aici nu la nivel individual, unde nu avem prea multe date, ci la nivel naţional. Simplul fapt că poporul român nu a fost niciciodată acuzat, cel puţin nu este evidenţiat, de cotropirea altor popoare, dar a fost sensibil şi a ţinut piept duşmanului pentru a-şi apăra ţara, poate fi un prim argument al dorinţei de a fi cinstit, chiar dacă era sărac. La nivel individual, lucrurile pot lua o întorsătură dramatică, în mod special dacă ascultăm un buletin de ştiri, creat într-o manieră sinucigaşă, dramatică. Cred că nu aceasta este România, redusă doar la nivel de interes personal, ci cred totuşi, că există atât standarde mai înalte cât şi realităţi morale, chiar dacă nu sunt populare.

De asemenea cred că perioada comunistă a accentuat nevoia de dreptate atât în afaceri, cât şi în viaţa privată. Chiar dacă am fost nevoiţi în perioada comunistă să dezvoltăm o mentalitate a bunului comun, adică a nimănui şi al nostru al tuturor, ceea ce cred că a fost foarte distructiv, vorbind în special de ideea de corectitudine, totuşi perioada postdecembristă a echilibrat situaţia prin apariţia unui proces amplu de schimbare a gândirii poporului român, de la bunul comun, la bunul privat. De asemenea schimbarea a accentuat şi nevoia de corectitudine şi respect.

Cred că nu este uşor de realizat un nivel ideal de dreptate, dar este de apreciat că studiul efectuat arată aproape la unison că managerii români sunt interesaţi de dreptate, ca principiu moral, atât pentru ei cât şi pentru ceilalţi.

9.2. Respectul. O abordare teoretică.

Cel de-al doilea termen pe care aş dori să-l luăm în discuţie este respectul. Privit prin prisma unei valori morale se poate foarte bine încadra în iubirea faţă de aproapele. Este oare managerul român preocupat de ceilalţi? Dacă răspunsul la această întrebare este afirmativ, putem spune că avem o bază solidă de aplicare a valorilor morale, iar etica în afaceri este deja la un nivel superior incomparabil cu alte ţări. Realitatea însă nu este chiar aşa. Atunci cum se poate explica interesul managerilor români pentru respect?

Mai întâi aş dori să definim termenii, pentru a avea o imagine de ansamblu asupra conceptului. Conform *Dicţionarului explicativ al limbii române*, „respectful" poate fi definit ca *o atitudine* sau *un sentiment de stimă, de consideraţie* sau *de preţuire deosebită faţă de cineva sau de ceva.*[74]

[74] DEX. Dicţionarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, pg. 919

Potrivit *Dicţionarului Universităţii Princeton*, respectul este considerat a fi o atitudine de onoare, de amiraţie, faţă de ceva sau cineva, o expresie curtenitoare, prin vorbe sau fapte, sau un sentiment de prietenie şi stimă. [75]

Personal, aş dori să definesc respectul ca o corelare între sentiment, atitudine şi comportament bazat pe admiraţie, onoare, stimă, consideraţie etc., iar sfera de acţiune nu aş limita-o doar la ceilalţi. Nu poţi avea respect pentru alţii dacă, mai întâi, nu te respecţi pe tine însuţi. Respectul pentru sine influenţează în mod direct maniera de abordare a celorlalţi.

Analizând definiţiile de mai sus, revin la întrebarea: Care este motivul pentru care managerii români sunt interesaţi de respect? Fie respectul este cheia relizării afacerilor, fie respectul este ingredientul lipsă, iar exemplificarea lui să reprezinte mai mult expresia unei nevoi decât a unei calităţi existente. Să plecăm totuşi în discuţie de la abordarea pozitivă. Respectul este esenţial în stabilirea unei relaţii de afaceri de calitate şi de durată. Respectul arată încrederea, aprecierea faţă de cealaltă persoană, ceea ce poate duce la crearea unor decizii corecte, sau să influenţeze calitatea produsului sau serviciului care face obiectul contractului sau respectivei realaţii profesionale. Respectul, de asemenea, sporeşte satisfacţia individului, oferindu-i încredere în sine şi obligându-l cumva la reciprocitate.

Ca o concluzie, consider că exemplificarea respectului, în mod prioritar de către managerii români, se datorează atât faptului că respectul ocupă un loc prioritar în activitatea lor, în procesul pentru realizarea succesului companiilor pe care aceştia le conduc, cât şi faptului că personalitatea românului în general se axează pe relaţie cu cei din jur, iar respectul contribuie într-o mare măsură la realizarea acesteia.

---

[75] *Princeton Dictionarym*, Farlex Inc., 2008, web dictionary.

9.3. Evaluarea existenţei şi funcţionabilităţii codului etic

Întrebarea a treia i-a pus în încurcătură pe unii dintre manageri, iar alţii nu au sesizat direcţia întrebării. Spre exemplu, unii dintre manageri au lăsat impresia că nu cunosc tendinţa societăţilor comerciale de a avea un cod etic scris şi cunoscut şi respectat de toţi angajaţii. De regulă, cei care au cunoscut ideea de cod etic au fost fie manageri care au păstrat legătura cu Universitate, sau unii care au fost şi sunt interesaţi de subiect şi-l cercetează, fie fac parte dintr-o companie multinaţională sau fac afaceri cu firme din afara ţării.

Firmele care au un cod etic funcţional sunt apropiate de cele care fie nu au, fie au, dar nu este funcţional. Cei care au răspuns afirmativ reprezintă 53%. Unele răspunsuri au fost simple, altele au fost mai detaliate, oferind şi câteva date despre conţinutul codurilor etice. Spre exemplu în unele cazuri managerii au răspuns afirmativ, fie vorbind de importanţa actualizării codurilor, fie vorbind despre importanţa codurilor etice într-o lume modernă. În alte situaţii a fost detaliat conţinutul codului etic, iar cele mai multe dintre răspunsuri au vorbit de importanţa lor în termeni destul de familiari domeniului.

41% dintre cei intervievaţi au afirmat că există un cod etic, dar nu se respectă. Motivele enumerate pentru nerespectare au fost multiple, unele plecând de la lipsa de interes, altele de la lipsa înţelegerii importanţei codului etic sau de la o insuficientă promovare a lor; alţii au considerat că este greu de impus sau că lupta cu prejudecăţile şi mentalităţile învechite constituie un impediment greu de trecut. La prima vedere, o societate comercială cu un cod etic nefuncţional poate fi considerată în aceeaşi situaţie cu o alta care nu posedă un asemenea cod. Cred că realitatea este diferită. Prima societate luată ca exemplu este la un nivel de cunoaştere mai ridicat, pe când a doua societate ignoră total domeniu. Nu încurajez prin această afirmaţie dezvoltarea de

coduri etice nefuncţionale, ci mai degrabă apreciez fiecare efort făcut în domeniul eticii.

Interesant este că nimeni nu a răspuns că nu există, însă analizând răspunsurile, am ajuns la concluzia tristă nu doar că nu există, ci şi la faptul că anumiţi manageri nu au perceput sensibilitatea întrebării, pentru că ştiau destul de puţin despre subiect. Din răspunsuri, am dedus, de asemenea, că nu există coduri etice ale societăţilor pe care unii dintre aceşti manageri le conduc: „codul etic se bazează pe bunul simţ", „cred că se bazează pe legislaţie", „sunt nişte legi nescrise pe care, dacă le ţii, poţi să reuşeşti", „codul etic este format din bunele maniere, care se învaţă în cei şapte ani de acasă", „există un cod etic şi conţine educaţia primită de la şcoală şi de la părinţi" şi altele. Acest tip de răspuns a fost dezolant. Nimeni nu a cerut detalii despre expresia „societate", care în cadrul interviului se referea la societatea comercială luată în discuţie.

Depăşind discuţiile celor trei tipuri de răspunsuri, cred că ideea existenţei unui cod etic într-o societate comercială este dacă nu obligatorie, cel puţin necesară şi tinde să devină indispensabilă. Un cod etic ar reglementa o mulţime de probleme cu care managerii sau angajaţii se confruntă. Este mai întâi în interesul managerului care-şi bazează activitatea pe valori etice, să dezvolte o mentalitate etică în rândul angajaţilor. Indivizii care înţeleg mentalitatea etică nu doar că vor fi mai conştiincoişi şi perseverenţi în munca lor, dar vor deveni mai responsabili şi mai de încredere pentru manager. Deci consider că interesul primordial de a alcătui şi promova codul etic al societăţii este al managerului.

9.4. Aspecte motivaţionale pentru implementarea etică

Întrebarea a treia a constituit un test destul de important pentru manageri. Cei mai mulţi manageri, dintre

cei intervievaţi, au ales două dintre cele patru propuneri, una dintre ele având un caracter intern, cel al dorinţei de a fi cinstit, iar cealaltă propunere având un caracter exterior, controalele sistematice ale organelor de control sau frica de Dumnezeu.

Poate fi pusă o întrebare despre posibilitatea ca un principiu etic sau moral să poată fi impus din exterior sau trebuie ca el să fie acceptat pentru a fi asimilat? Dacă aşa stau lucrurile, are vreo importanţă controlul sistematic al organelor de control în dezvoltarea etică? Care sunt cele mai bune metode de implementare sau de asimilare a conceptelor etice? Care sunt cele mai bune motivaţii pentru oamenii de afaceri, cele interne sau cele externe?

Peste 91%, au răspuns că dorinţa de a fi cinstit este cea care poate să îi motiveze să dezvolte etica în afacerile lor. Cu toate că dorinţele pot fi considerate insuficiente, totuşi este de apreciat faptul că individual, prin gândirea şi trăirea lui sufletească, aspiră la ceva mai înalt din punct de vedere moral. Aspiraţia poate precede sau nu conştientizare, dar oricum ar trebui să o includă. Apoi trebuie să punem accent şi pe documentare, pe procesul de familiarizare a individului cu subiectul. Am dat aceste câteva exemple, insuficiente de altfel, ca să arăt că simpla dorinţă nu este totul. Cu toate acestea, dorinţa de a fi cinstit devine o bază pentru dezvoltarea viitoarelor principii morale.

Deşi constituie o bază pentru dezvoltarea principiilor morale, presiunea din interior, aceea a dorinţei de a fi cinstit, nu poate face totul. Cei mai mulţi manageri, peste 65%, au apreciat faptul că controalele sistematice ale poliţiei, gărzii financiare, fiscului sunt necesare şi stimulatoare pentru a dezvolta principiile etice. Totuşi se pune o întrebare: Este interesată poliţia sau garda financiară de aspectele morale care sunt luate în calcul în procesul decizional? Cu siguranţă că aceste corpuri de control sunt interesate de aspectele

BCU BANAT UNIVERSITY LIBRARY

legislative ale afacerii, şi mai puţin de aspectul etic sau moral. Care să fie rolul controalelor sistematice? De ce managerii, într-un procent destul de mare, au considerat importante aceste controale în privinţa dezvoltării şi aplicaţiilor etice? Cred că aş putea avea cel puţin două răspunsuri la aceste întrebări. În primul rând, cred că noi românii suntem încă deficitari în ceea ce priveşte eficienţa. Chiar dacă acum lucrăm în sistem privat şi nu mai avem de-a face cu bunul comun, ca în perioada predecembristă, simţim nevoia unui „toiag corector", care să ne confirme binele pe care trebuie să-l facem sau pe care l-am făcut deja. Această deficienţă de gândire este exprimată deseori de manageri în sondaj prin expresia „dacă nu vrei, te oblig". Evadarea din această mentalitate consider că nu este uşor de realizat. Însă educaţia şi timpul vor putea să o schimbe substanţial.

Un al doilea posibil răspuns este legat de neînţelegerea de către manageri a rolului controalelor sau neînţelegerea principiilor etice şi morale. Pentru o parte dintre aspectele etice ale relaţiilor, spre exemplu hărţuirea sexuală, poliţia poate avea un rol, însă în cele mai multe cazuri, nu. Dacă însă limităm rolul eticii şi moralităţii la controalele efectuate, şi nu la raportarea la un ideal etic, atunci greşim din start. Pe de altă parte, ar fi foarte dificil să supunem aplicarea etică şi principiile morale unui sistem legislativ, deoarece ar produce multe dificultăţi de aplicare.

Cea de-a treia sugestie descrisă în chestionar ca o modalitate posibilă să influenţeze decizia etică este „frica de Dumnezeu". Cu toate că este o expresie decupată din gândirea tradiţionlă creştină, românească, ea îşi poate găsi încă rolul în secolul XXI ca motivatoare a dezvoltării etice. Peste 38% dintre cei chestionaţi au considerat teama de Dumnezeu ca pe un imbold, ca pe ceva necesar sau ca o supunere voită, constructivă, o metodă potrivită pentru cineva care este „dus la biserică" etc. Ar putea frica de Dumnezeu să te motiveze să acţionezi cu mai multă moralitate? Răspunsul este greu de dat deoarece contează rezonanţa din mintea

BCU "MIHAIL EMINESCU" IAŞI LIBRARY

fiecăruia. Pentru cineva care este ateu, această metodă nu are sens. Pentru cineva care este religios, această metodă poate fi cu adevărat funcţională. Deci răspunsul poate fi simplu: depinde de individ. Pe de altă parte, dacă frica de Dumnezeu este definită ca un aspect care ţine de calitatea unei relaţii, ca o condiţie de reciprocitate a relaţiei, atunci lucrurile se schimbă. Aşa cum spunea şi unul dintre managerii intervievaţi, această metodă este utilă, dacă se ia în considerare sensul mai puţin coercitiv al termenului, ci mai degrabă relaţională, adică faci acest lucru de teama de a nu jigni o persoană respectabilă etc. Deci în anumite condiţii, frica de Dumnezeu poate deveni un stimulent pentru mulţi manageri de a-şi îmbunătăţi comportamentul etic.

A treia variantă de răspuns este cea mai puţin apreciată. Peste 4% dintre intervievaţi au răspuns că presiunea mass-mediei ar putea motiva dezvoltarea etică în deciziile şi acţiunile managerului. Este curios cum atât de puţini nu au ales acest tip de motivare etică. Personal, percep puţin diferit problema şi mă aşteptam ca la acest punct să se înscrie mai mulţi manageri. De ce? Observ, şi nu rareori, că, cel puţin în sistemul de stat, se realizează foarte multe şi în regim de urgenţă dacă presa descoperă acel caz. Şcolile pot fi zugrăvite mai repede, spitalele amenajate mai urgent, personalul neetic poate fi destituit peste noapte şi cazurile pot fi enumerate cu miile. Dacă acel caz a ajuns în gura presei şi a fost dat publicităţii, rezonanţa ajunge şi la alte instituţii cu aceleaşi probleme sau cu altele mai grave. Pe de altă parte, şi în sistemul privat mai sunt cazuri, unele de-a dreptul originale, când nimeni nu realizează nimic, nu ajută pe nimeni, nu dă milioane la biserici, dacă nu este de faţă presa şi dacă nu va apărea la ştirile de seară. Lăsând acest fel de ipocrizie, să luăm în discuţie şi cazuri în care presa a schimbat chiar şi decizii ale guvernelor, descoperind publicului adevăratele motivaţii. Un exemplu celebru pe care aş putea să-l amintesc este cazul Watergate. Chiar dacă nu este în mod direct din lumea afacerilor este de rezonanţă şi cred că influenţat nu doar societatea americană în accentuarea

gândirii etice, ci întreaga lume. Cred că mass-media, dacă nu ar fi mânată de interese, şi din nefericire este, ar putea fi un aliat de nădejde în promovarea eticii şi moralităţii în afaceri.

Ca o concluzie, managerii români dovedesc că au interes în a găsi motivaţiile necesare pentru a dezvolta etica în afaceri. Cei mai mulţi dintre ei sunt deja familiarizaţi cu terminologia, şi chiar dacă aplicarea principiilor este în proces, sau poate nu a început, există totuşi speranţă. Sper ca noile generaţii de manageri să depăşească multe dintre prejudecăţile neetice şi, din interiorul fiinţei lor sau stimulaţi din exterior, să găsească motivaţiile potrivite pentru a ajunge la o gândire etică şi la decizii etice, punând bazele unei societăţi moderne bazată pe etică şi moralitate.

Rolul Universităţii şi al Bisericii în promovarea eticii în afaceri

A patra întrebarea este una care a creat destul de multe controverse. Unii au fost deranjaţi de inactivitatea Bisericii, alţii de lipsa de influenţă a Universităţii. Faptul că întrebarea a creat reacţii este o dovadă că subiectul merită tratat şi că poate fi pus în centru atenţiei. Dacă luăm în considerare răspunsurile la ultima întrebarea, vom constata că există cea mai mare diversificare din acest sondaj. Cei mai mulţi dintre managerii intervievaţi, 34%, consideră că atât Universitatea, cât şi Biserica au un rol important în privinţa dezvoltării eticii în afaceri. Unele dintre răspunsuri atribuie Universităţii rolul de educare etică, formare etică şi o consideră un factor pozitiv şi dinamic în procesul dezvoltării etice. Alte răspunsuri indică faptul că Universitatea pregăteşte studenţii din punct de vedere etic şi profesional, iar acest lucru îl face foarte bine. Este aproape unanim acceptat, de cei care au răspuns că rolul Universităţii este pozitiv, că nu poţi reuşi fără şcoală sau că reuşita este diminuată din cauza lipsei ei. Într-un procent de 8% managerii intervievaţi au răspuns că

Universitatea are rol decisiv şi singular, Bisericii nerevenindu-i niciun rol.

Cei care au răspuns pozitiv în privinţa Bisericii au considerat că aceasta are rolul de a promova principiile morale şi că acest lucru este mai eficient dacă se face cu fiecare individ. Un alt răspuns a apreciat faptul că atât Universitatea, cât şi Biserica sunt vectori de imagine, specificând faptul că, prin termenul de „Biserică", se înţelege totalitatea confesiunilor creştine, şi nu neapărat una anume. Bisericii s-a atribuit şi un rol secundar, în comparaţie cu Universitatea în privinţa eticii, dar unul principal în ceea ce priveşte echilibrul vieţii spirituale, fizice şi morale. Ideea care se regăseşte într-un procent mai mare este aceea că Universitatea şi Biserica nu se exclud reciproc, ci mai degrabă sunt complementare.

Este important de observat că cele două instituţii discutate, fiind deja două dintre cele mai credibile, sunt apreciate de cea mai mare parte dintre intervievaţi. De asemenea rolul lor de departe nu este finalizat, ci dimpotrivă primesc noi provocări în domeniul moralităţii şi eticii.

Personal, cred că Universităţii îi revine rolul principal de promovare a eticii în afaceri. Influenţa Bisericii este importantă, dar devine secundară, activitatea principală a ei fiind cea spirituală. Dacă cele două instituţii ar găsi manierele şi ocaziile de colaborare, etica în afaceri ar putea fi mult mai dezvoltată, iar managerii, angajaţii şi consumatorii ar putea intra într-o nouă mentalitate, mentalitatea etică. Îmi exprim optimismul cred că România merită să aibă o abordare etică mult mai amplă şi o imagine care să se bazeze pe principii morale.

9.5. Concluzii

Studiul realizat, departe de a fi exhaustiv, reprezintă doar o imagine din ceea ce ar putea însemna imaginea etică a afacerilor în România. Managerii intervievaţi au fost aleşi din

mai multe oraşe, cei mai mulţi fiind din Bucureşti, Buzău, Iaşi, iar vârsta lor a variat între 25 de ani şi 55 de ani. Cei mai mulţi însă, s-au încadrat între 25 şi 40 de ani, ceea ce a însemnat o anumită generaţie ce a fost influenţată de perioada postdecembristă. Acesta ar putea fi considerat un avantaj, pe de o parte, deoarece a cunoscut o Românie în tranziţie, dar cu caracteristici mai bune totuşi decât România predecembristă. Pe de altă parte, există şi un dezavantaj – acela al lipsei unei experienţe şi într-un cadru mai puţin caracterizat de libertate şi iniţiativa privată. Întrebările studiului au fost selectate pentru a răspunde unor căutări cum ar fi: „Cât de familiarizat este omul de afaceri român cu etica în afaceri?", sau „Există coduri etice profesionale în cadrul societăţilor comerciale din România?", sau „La ce tip de motivaţie sunt mai sensibili manageri români atunci când discutăm despre implementarea eticii în afaceri în România?", sau „Cât de importante sunt cele două instituţii, Universitatea şi Biserica, în gândirea managerilor români, prima considerată importantă în privinţa educaţiei şi formării etice, cea de-a două în privinţa spiritualităţii şi moralităţii?". Reacţiile au fost numeroase, diverse, unele ample alte destul de restrânse.

Plecând de la imaginea creată de acest sondaj, consider că avem o bază de plecare în discuţia despre etica de afaceri în România. Managerii, în special cei mai tineri, sunt familiarizaţi cu termenii, alţii au ajuns la nivelul căutării şi dezvoltării eticii personale, iar alţii, şi o spun cu optimism şi satisfacţie, au o gândire etică şi aplică valorile şi principiile morale în instituţiile lor. Cea mai mare parte a intervievaţilor au oferit răspunsuri profunde, şi personal am mai apreciat şi faptul că şi-au luat timp să participe la acest chestionar. Consider că simpla participare reprezintă o parte din interesul pentru subiect.

Chiar dacă mediul de afaceri românesc este văzut deseori ca o luptă de gherilă, se întrevăd zone şi oameni care încep să fie interesaţi de implicarea socială, de planificarea etică pe termen lung, în detrimentul unui câştig neetic pe

termen scurt, şi de asemenea, medii favorabile încurajării creării unei mentalităţi etice. Spunând aceste lucruri, nu ignor realitatea dură existentă, ci mai degrabă accentuez nevoia şi urgenţa unei schimbări. Aceste schimbări pot deveni reale dacă plecăm de la necesitatea investirii în educaţia etică, de la nevoia creării unui profil etic al omului de afaceri român şi de la mutarea accentului de pe profit neetic pe termen scurt, pe profit pe termen lung şi pe responsabilitatea faţă de comunitatea locală, naţională sau chiar internaţională.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

10. Propuneri pentru corelarea gândirii etice româneşti cu gândirea etică occidentală.

Aş dori să încep aceste propuneri prin discutarea unui articol scris de Steven Grover şi Robert Moorman, în cartea *Ethical Dilemmas in management*. Aici este pusă în discuţie posibilitatea unui manager de a lucra cu integritate. La multele întrebări despre posibilitatea reală pe care o are un lider să reuşească în exerciţiul integrităţii, autorii răspund printr-o reţetă cu cel puţin cinci ingrediente[76]. Mai întâi discută despre onestitate, apoi despre fermitate, corelarea vorbelor şi faptelor, despre etica şi despre provocările managerului care-l stimulează şi-i întăresc experienţa. Sugestiile sunt foarte interesante, dar deseori suntem confruntaţi cu o temere: cât de eficiente sunt aceste metode, care pot fi uşor interpretate ca fiind simple reţete de succes, pentru oamenii de afaceri români? De cele mai multe ori, răspunsul la această întrebare condiţionează destul de mult sau definitiv rezultatul studiului. S-ar putea răspunde în multe feluri, fiecare răspuns având nota lui de subiectivitate. Am să încerc cel puţin două abordări ale acestei provocări, care pot fi considerate nişte tipare de gândire. Prima se leagă de un posibil răspuns negativ. În România nu merg aceste reţete, de tip american, mentalitatea românească fiind mult diferită, iar oamenii nefiind atât de emoţionali încât să primească o idee peste noapte şi să poată muri pentru ea. Parţial cred că această idee poate fi adevărată sau, mai bine zis, există ceva adevăr în acest tipar de gândire. Există o reticenţă de tip românesc la o abordare senzitivă. „Avem nevoie de fapte, nu de vorbe"

---

[76] *Ethical Dilemmas in Management*, edited by Christina Garsten and Tor Hernes, Routledge, 2009, New York, USA, pg 53. Articolul a fost scris de Steven L. Grover şi Robert Moorman. Stevem L. Grover este prodecan şi profesor de management la The School of Business, University of Otago, New Zealand. Robert Moorman este de asemenea prodecan în cadrul Business Programs at Creighton University şi director fondator la the Anna Tyler Waite Center for Leadership.

poate suna un slogan apropiat acestei concepţii. Cred că suprasaturaţia de vorbe a fost accentuată şi din cauza unui regim auster communist, care era expert în fabricarea vorbelor, a discursurilor, dar corigent la fapte. Însă, dacă privim în istoria românilor, există destul de mult entuziasm plecând de la faptele de vitejie ale lui Ştefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş şi pot fi amintiţi şi alţi mulţi postdecembrişti. Cred că acest tip de gândire este mai degrabă unul bazat pe necredinţă decât pe teama de incredibil. Un tip de gândire care, din confort personal sau poate economic, consideră că este mai eficient să nu încerce şi să nu câştige, decât să încerce şi să piardă. Posibilul succes este considerat prea mic în comparaţie cu marea dezamăgire a unui posibil eşec.

Al doilea tip de gândire este unul pozitiv. Care pleacă de la faptul că merită să dai credit unei idei şi că marile realizări ale omenirii au plecat de la ideii simple, unele nebăgate în seamă, altele contestate de-a dreptul. Acest tip de mentalitate poate dezamăgi printr-un rezultat nesatisfăcător, dar poate reuşi cu un minim de investiţie. Să dai credit unei idei necesită mai întâi o încredere în idee, apoi ideea necesită să fie dezvoltată la nivel de concept, apoi la un nivel sitematic pentru a putea fi aplicată, iar apoi aşezată într-un context cât mai funcţional cu putinţă, ca în cele din urmă să fie stimulată pentru a ajunge la realizare. Este un proces greu, care pleacă de la simple teorii şi care poate ajunge departe, fie departe de scopul propus, fie departe, adică, la ţinta propusă.

A da credit unei idei implică un risc. Dar, personal, cred că riscul merită să fie asumat. În puţine cazuri se fac evaluări de tipul: „Ce s-a pierdut pentru faptul că nu s-a aplicat cutare idee?". De obicei problema în evaluare se pune altfel: „Ce s-a pierdut prin aplicarea ideii?". Ambele abordări sunt mai mult restrictive decât evaluative. De aceea propun că să fie adoptat un alt tip de gândire: „Ce am putea câştiga dacă s-ar implementa ideea?". Această manieră de lucru este cea mai aproape de posibilitatea realizării.

Reîntorcându-ne la propunerea autorilor citaţi mai sus, aş dori să continui dezbaterea despre eficienţa aplicării acestor valori etice. Dacă discutăm despre onestitate, putem spune că managerii români au apreciat-o ca fiind calitatea cea mai importantă din cele discutate. Prin repetarea expresiilor cinste şi corectitudine, similare onestităţii, managerii intervievaţi au dat dovadă nu doar de cunoaşterea termenilor, ci de o anumită interancţiune cu aceste valori. Deci putem spune că managerii români intervievaţi au trecut testul onestităţii, cel puţin la nivel declarativ. Cel de-al doilea ingredient etic propus de autorii americani este fermitatea. Fermitatea reprezintă însuşirea de a fi ferm, dar nu se rezumă doar la acest aspect, ci se defineşte şi ca statornicie şi tărie morală. Aspectul moralităţii care reiese de aici este de evidenţiat în privinţa ţinutei morale pe care managerul trebuie să o aibă. Cum stau managerii români la capitolul stabilităţii morale? Pentru a fi stabil, trebuie să ai o bază. Această bază nu prezintă doar importanţă, ci şi condiţionalitate. Cu cât baza morală este mai amplă, cu atât individul este mai ferm în deciziile sale etice. Cei mai mulţi oameni de afaceri intervievaţi au dat dovadă, la nivel teoretic, de o bază a cunoaşterii etice, ceea ce este de remarcat, însă tăria morală poate fi observată în mod real în acţiunile şi în special în deciziile lor.

Cea de-a treia sugestie a autorilor discutaţi este corelarea faptelor cu vorbele. Această idee duce cu gândul la transparenţă şi autenticitate. Pentru a fi autentic nu trebuie doar să vorbeşti. Poate nu este de ajuns nici să faci ceea ce vorbeşti. Autenticitate necesită anumite convingeri, altfel corelarea artificială a vorbelor cu faptele devine o măiestrie a falsului. Atunci este de preferat o corelare insuficientă, dar bazată pe convingeri şi principii, decât o un fals ireproşabil.

O altă sugestie pe care Steven Grover şi Robert Moorman o oferă în cartea *Ethical Dilemmas in management* este despre etică şi provocările etice ale managerului. De ce are nevoie managerul de provocări etice? Idealul, în privinţa

etică, rămâne aplicarea unor principii în afaceri, fără presiuni din exterior şi cu mari satisfacţii interioare şi mari profituri. Realitatea este mult diferită, dacă nu cumva total diferită. Cel puţin pe termen scurt, managerul se confruntă atât cu dileme etice, cât şi cu provocări etice. Dilemele oferă două alternative contrare, însă provocările conţin mai mult decât dilemele, ele declanşează un proces ce determină finalitatea etică. În acest proces sunt cuprinse toate ingredientele discutate mai sus: aât onestitatea, fermitatea, cât şi autenticitatea. Provocările sunt cele care-i maturizează gândirea şi acţiunea etică a managerului prin întărirea experienţei.

10.1. Propuneri privind îmbunătăţirea eticii pentru managerii români

Ceea ce am discutat în capitolul anterior a fost o bază de plecare în discuţie de tip imitativ şi comparativ. De dată aceasta discuţia va pleca de la evaluarea gândirii managerului român, ţinând cont de studiul realizat, la creionarea unor propuneri care să îmbunătăţească gândirea etică a managerului român.

Ceea ce am remarcat încă de la începutul evaluării au fost limbajul şi cunoaşterea limitată a principiilor şi valorilor etice şi morale. Cel puţin la prima întrebare managerilor li se propunea enumerarea câtorva valori etice sau morale. Managerii au răspuns într-o majortatea covârşitoare: „cinstea şi corectitudine sau respectul". Au fost doar câteva excepţii, care au diversificat paleta valorilor. Limitarea la câteva valori poate fi interpretată şi sper că obiectiv, ca o insuficientă cunoaştere a valorilor. De aceea sugerez câteva valori morale fundamentale, cum ar fi:

- Binele, fiind definit ca eficacitate, succes sau bunăstare în afaceri şi care este condiţionat de mijloacele de realizare, vine în antiteză cu gândirea de tipul: „scopul scuză mijloacele". Binele în

gândirea filosofică este un obiect de studiu şi devine util unui scop sau unei fiinţe. Binele este considerat o valoare universală a umanităţii şi este remarcat ca fiind contrariul răului. Binele moral este caracterizat de acţiuni şi acte conştiente şi pur dezinteresate. Binele stă la baza societăţii umane şi devine o calitate a educaţiei etice, religiei şi culturii.

- Modestia, de cele mai multe ori imputată managerilor, este o calitate ce cred că este recomandată în mod corect românilor. Modestia devine o însuşire lipsită de îngâmfare şi în mai toate cazurile este un atribut al unei personalităţi mature conştientă de valorile, poziţia şi nivelul ei social, intelectual şi moral. Modestia, chiar dacă pare a fi pe cale de dispariţie, este prezentă în societatea românească şi chiar în afaceri caracterizată deseori ca fiind simplitate, opusă simplismului accentuând mai degrabă profunzimea gândirii, a trăirii. Modestia încurajează dezvoltarea relaţiilor sociale, chiar dacă deseori ea are şi aspectul sobrietăţii. Propun ca modestia să fie o caracteristică pe care managerii români să o dezvolte ca un atribut al personalităţii lor.
- Datoria morală este acea datorie nefixată în mod direct prin legislaţie, care include generozitatea, cinstea, respectul şi responsabilitatea faţă de cei din jur, evitarea răului şi urmarea binelui. Semasiologic vorbind, datoria morală este un imperativ categoric, dar care deţine şi aspecte ale satisfacţiei scrupulozităţii.
- Integritatea şi exemplul personal sunt alte două valori morale fundamentale. Integritatea, prin caracterul ei incoruptibil şi onest, necesită atât o bază morală puternică, prin realizarea întrepătrunderii cu valorile morale, cât şi dispoziţia de a te lăsa expus şi supus unui proces instantaneu de

evaluare. În ceea ce priveşte exemplul personal al managerului, acesta tinde să devină o forţa de schimbare a mentalităţii celor pe care îi conduce. Dacă România are o nevoie stringentă acum, este de a avea exemple remarcabile de ţinută morală. Managerii români pot fi ei înşişi, în contextul lor, exemple care pot fi remarcate ca purtătoare de valori morale.

Acestea sunt câteva dintre propunerile pe care le-am considerat ca fiind ingrediente necesare pentru perfecţionarea profilului etic al managerului român, într-o perioadă postintegrare, în care valorile etice şi morale se pretează a fi actuale şi sunt considerate necesare procesului de aliniere la standardele etice internaţionale. Ideile expuse pot fi considerate importante, dar nu adaptate. Există riscul neadaptabilităţii ideilor, însă acest risc cred că este atenuat de perspectiva generală, dar în acelaşi timp cu aspecte specifice, a multora dintre propuneri.

10.2. Sugestii pentru alcătuirea codului etic

Codul etic trebuie să menţină cele mai importante standarde de onestitate, consecvenţă în respectarea normelor morale şi regulamentelor de ordine interioară. El ar trebui să exprime idealurile, valorile şi principiile etice ale tuturor angajaţilor indiferent de nivelul managerial. Este important ca fiecare angajat să se raporteze la acest cod etic, fără a în cerca să aibă beneficii datorită poziţiei sale, sau datorită autorităţii companiei pe care o reprezintă. Codul de etică trebuie să prevadă atât norme obligatorii cât şi unele norme care devin de dorit în relaţiile cu alţi indivizi. Codul etic trebuie să identifice valorile şi misiunea de bază a companiei, să transmită obligaţiile pentru fiecare angajat, şi să fixeze şi să transmită standardele etice.

Sugestii pentru alcătuirea unui cod etic:

1. Este foarte important ca un cod etic al societăţii să urmărească cunoaşterea adevărului. Demersul în cunoaşterea adevărului devine important atât ca structură a demersului, metode folosite etc, dar şi ca dorinţa de adevăr în sine.
2. Aspectul colegialităţii este important de asemenea într-un cod etic, ţinând cont de faptul că acest cod se aplică unui colectiv de oameni care muncesc pentru urmărirea aceluiaşi scop. De aceea cred că orice argument este important în privinţa stimulării relaţiilor bune, a efortului de a crea o echipă. Acest spirit, de echipă, nu este important doar ca ideologie, ci poate deveni important în contextul interesului managementului pentru sporirea eficienţei.
3. Chiar dacă poate fi considerrată subiectivă, în cele mai multe situaţii, ideea de corectitudine trebuie să primeze într-un cod etic. Ea trebuie să se evidenţiieze printr-un spirit de dreptate, care să plece de la precizări clare ale codului etic, şi de asemenea reglementări concrete.
4. Importanţa confidenţialităţii devine certă în situaţii în care societatea luată în discuţie impune tăcerea în privinţa unui serviciu, unui produs, unui contract etc., cu referiri specifice care ţin de limitele ei în caz de ilegalităţi.
5. Integritatea devine poate cel mai important element al unui cod etic. Necesitatea integrităţii vine pe fondul importanţei unei acţiuni proactive de tratare a necesităţii impunerii etice. Aceasta vine în urma unei educaţii permanente şi a conştientizării beneficiilor ei pe termen lung.
6. Responsabilitatea socială şi faţă de mediu nu este doar un concept modern, ci devine stringentă în contextul agravării situaţiei globale de mediu. Cu privire la aspectul comunităţii locale, responsabilitatea devine utilă nu doar într-un plan de marketing, ci în special într-o

demonstraţie a preocupării faţă de ceilalţi dintr-o motivaţie caracterizată de noblețe.

7. Pe fondul preocupării excesive pentru politică, intervine necesitatea păstrării şi demonstrării caracterului apolitic al companiilor. Poate că unele dintre cele mai dure manifestări ale corupţiei se poate instala pe un fond economic protejat de sfera politică, de aceea cred că cele două trebuie să aibă trasee diferite.
8. De mai multe decenii, interesul pentru respectarea demnităţii şi drepturilor omului a sporit în cadrul lumii civilizate. România ar trebui să facă paşi rapizi pentru a se alinia la standardele europene cu privire la respectarea drepturilor omului. Din nefericire există din abundenţă hărţuirea sexuală, în special prin expresii cu sens sexual adresate femeilor, dar pot fi luate în calcul şi conflictele interetnice şi interreligioase.
9. Importanţa loialităţii faţă de scopurile primare ale companiei trebuie să fie acceptată şi preţuită de toţi angajaţi.
10. Se impune alcătuirea unei comisii de etică pentru o promovare suficientă, consultare în cazuri speciale şi o aplicare obiectivă a codului etic.
11. Codul etic trebuie să evidenţieze şi să încurajeze respectarea tuturor legilor în vigoare.
12. Experienţa şi competenţa trebuie să crească valoarea angajaţilor.
13. Prezenţa spiritului de echipă, reglementat prin codul etic, trebuie să îmbogăţească relaţiile între angajaţi.
14. Orice angajat, indiferent de funcţia sau autoritatea exercitate, trebuie să ţină cont de conflictul de interese, ce se poate manifesta în special atunci când ar putea fi influenţată de în adoptarea unor decizii personale, motivate de un interes material, direct sau indirect.
15. Relaţiile cu clienţii trebuie să ţină cont de aspectele legale şi de scopul firmei.
16. Codul de etică trebuie să reglementeze relaţiile cu acţionarii.

17. Relaţiile cu partenerii de afaceri trebuie să se bazeze pe onestitatea, legalitate şi respect;
18. Orice cod de etică trebuie să promoveze echidistanţa.
19. Un cod etic trebuie să stipuleze obligaţia fiecărui angajat de a raporta activităţile neetice şi ilegale.
20. Fiecare cod de etică trebuie să prevadă solicitarea în scris a unui angajament de respectarea a lui din partea fiecărui angajat.
21. Codul etic trebuie să se aplice întregului personal al companiei.
22. Un cod de etică ar trebui de asemenea să pună accentul şi pe politeţe, imparţialitate, competenţă.
23. În alcătuirea codului este indicat să se folosească un limbaj simplu şi clar, care să nu dea loc la interpretări ulterioare.
24. Într-un cod etic trebuie să fie stipulat şi dreptul la opinie a fiecărui angajat;
25. Utilizarea corectă şi cu responsabilitate a bunurilor firmei.
26. Toţi angajaţi trebuie să aibă dreptul la educaţie şi instruire.
27. Fiecare angajat are dreptul la afiliere sindicală.
28. Are dreptul de a-şi respecta convingerile personale.
29. Este importantă precizia înregistrării contabile.
30. Nimeni dintre angajaţi nu trebuie să fie victima unor denaturări de imagine sau profesionale.
31. Trebuie detaliat dacă se acceptă cadouri şi gratuităţi şi în ce condiţii şi, de asemenea, este necesară definirea lor.
32. Orice angajat are dreptul la asistenţă socială, medicală sau spiritual.
33. Codul etic poate conţine şi un regulamant cu privire la calitatea serviciilor prestate de către angajaţi.
34. Se recomandă întâlniri trimestriale pentru discutarea codului etic.
35. Atât trimestrial, cât şi anual comisia de etică trebuie să dea un rapot în faţă celor responsabili şi un sumar în faţa angajaţilor.

36. Codul de etică trebuie să reglementeze şi modul de folosire a tot ce înseamnă proprietate intelectuală.
37. Trebuie evidenţiat managementul riscului prin toate metodele şi mijloacele prin care este gestionată incertitudinea.
38. Este indicat ca comisia care alcătuieşte codul de etică să consulte şi un jurist, pentru consiliere juridică.
39. Codul etic trebuie să fie contextualizat, ţinând cond de specificul profesiei căreia I se adresează.
40. Orice cod de etic trebuie să fie prezentat fiecărui angajat, cu semnătura de luare la cunoştinţă, şi expus la loc vizibil, revenindu-se asupra lui periodic.

Codul de etică începe să prindă contur şi în România pe fondul interesului instituţiilor statului pentru a se alătura eforturilor UE de transmitere a perspectivelor etice. Consider însă, că este mai importantă o conştientizare morală personală decât un set de reguli de conduită, deoarece prin acest demers urmărim creşterea respensabilităţii morale a individului. Însă devine necesar să fie prezentate şi standardele de conduită etică în afaceri precum şi modul în care acestea ar putea fi implementate. Codul etic trebuie să transmită reguli cu privire la conduita indivizilor în situaţii concrete, care să-I ajute la îndeplinirea responsabilităţilor pe care le au de îndeplinit. Consider că aceste îndrumări pentru alcătuirea unui cod etic vizează instituţiile cu profil economic, în special pentru domeniul privat, dar un cod etic devine esenţial în orice instituţie politică, de asistenţă sociale, spitale, universităţi, asociaţii non-profit etc. Reglementarea unor reguli de comportament, neevidenţiate de sistemul legislativ, este importantă atât pentru imaginea instituţiei, cât şi pentru societatea civilă. Existenţa unui cod de etică de cele mai multe ori are beneficii clare pentru toate părţile implicate. Mai întâi, consider că un astfel de cod asigură drepturi clare, dar şi obligaţii angajaţilor. În cel de-al doilea rând, el

detensionează relaţiile aşezându-l pe fiecare angajat într-un context favorabil pentru un spirit real de echipă. Acest lucru reuşeşte să reducă implicarea managerului sau a unor peroane cu autoritate pentru a restabili relaţiile între angajaţi, ceea ce duce la reorientarea interesului către scopul primar al companiei. De asemenea deciziile luate corect din punctul de vedere al codului etic devin o afacere bună.

În concluzie codul etic devine o unealtă esenţială în aplicare eticii în afaceri. Atât tendinţele actuale, cât necesităţile relaţionale îl recomandă ca fiind o cale sigură spre succesul companiei.

10.3. Propuneri de reducere a corupţiei şi activităţilor neetice

Propunerile de reducere a corupţiei şi activităţilor neetice pot fi structurate în trei capitole: prevenire, educaţie şi implicarea masivă a mai multor grupuri şi instituţii. O parte dintre acestea pot exista deja într-un anumit nivel de aplicare, însă consider necesar evidenţierea lor într-un proces care trebuie să continue şi să-şi demonstreze eficienţa. România are nevoie de un ritm susţinut anticorupţie, dar şi de o lucrare de anvergură educativă, pentru a crea generaţii cu mentalităţi şi comportamente etice. România anilor 1990 este într-o continuă transformare, transformare ce nu poate avea o finalitate, doar dacă luăm în calcul un eventual eşec, care necesită o implicare continuă pentru alte şi alte generaţii. În acest capitol voi enumera mai multe propuneri de reducerea corupţiei, m-aş bucura definitiv, care sunt convins că pot contribui câtuşi de puţin reevaluării tehnicilor în lupta împotriva activităţilor neetice.

Propuneri:

1. creşterea nivelului de intoleranţa, a statului, faţa de corupţie;
2. crearea unor campanii de presă solide care sa ajute la transformarea corupţiei intr-un subiectilegal şi de maxim interes;
3. legislaţii date şi aplicate care să descurajeze economia subterana;
4. promovarea avantajelor deciziilor şi activităţilor etice;
5. implicarea mai multor entităţi, cu influenţă, care să promoveze importanţa eticii în afaceri (Universitaţile, Bisericile, Asociaţiile non-profit etc.);
6. stimularea scierii şi traducerii a cât mai multor cărţi, articole şi reviste care să prezinte importanţa eticii în afaceri;
7. susţinerea sistematică de seminare pe tema "etica în afaceri", în medii diverse (diferite grupuri sociale, etnice, religioase, de diferite niveluri intelectuale etc) pentru captarea interesului;
8. programe pentru conştientizarea populaţiei cu privire la economia subterană;
9. legislaţii date pentru a-i stimula pe contribuabilii corecţi;
10. reduceri ale cotelor de impozitit ai celor care respectă legislaţia şi se încadrează în termenul optim de plată;
11. transmiterea rezultatelor justiţiei în lupta anticorupţie, inclusii cu prezentarea în mass-media a celor care au fost condamnaţi;
12. realizarea, pe televiziune, radio, internet, a unor spoturi publicitarea prin care să descurajeze corupţia;
13. descentralizarea anumitor instituţii de supraveghere a activităţilor financiare şi economice, în care statul are un control total;
14. realizarea unor programe educative în rândul tinerilor, prin care să fie încurajaţi să aprecieze valorile morale;
15. introducerea din clasele de gimnaziu a unor materii ce prezintă avantajele unui comportament moral în viaţă;

16. creşterea gradului de conştientizare, în funcţie de publicul căruia ne adresăm, a unor pliante afişe, prin care să se accentueze dezavantajele susţinerii economiei subterane şi avantajele unui trai corect;
17. crearea a cât mai multor căi de comunicare, prin care cetăţeanul ar putea reclama anumite fapte lipsite de etică şi ilegale, prin asigurarea protecţiei totale a celui care anunţă;
18. reanalizarea legislativă şi scăderea anumitor impozite pentru a încuraja practicarea economică legală;
19. creşterea transparenţei în folosirea banilor publici;
20. creşterea salarilor, până la limita traiului decent, a persoanelor bugetare, expuse pericolului corupţiei;
21. regândirea sistemului medical din România şi reducerea mitei în acest sistem;
22. creşterea responsabilităţii în folosirea fondurilor europene nereturnabile;
23. eficientizarea instituţiilor de verificare pentru a descuraja afacerile ilegale;
24. creşterea receptivităţii organelor de control la exemplele care apar în mass-media;
25. realizarea unor spoturi publicitare în care apar persoane care au realizări financiare făcând afaceri în mod cinstit;
26. reducerea apariţiei pozitive în cadrul programelor media a unor personaje care au fost fie dovedite corupte, fie se află într-un proces în cadrul DNA;
27. gestionarea mai agresivă a declaraţiilor de avere a oamenilor politici;
28. realizarea unor rapoarte cu date exacte oferite cetăţenilor, despre cheltuirea împrumuturilor de la FMI;
29. alcătuirea unor comisii cu participarea specialiştilor UE, pentru evaluarea obiectivă a folosirii fondurilor partidurilor în campania electorală;
30. promovarea de modele etice, în special din nivelul educaţional;
31. accentuarea responsabilităţii Universităţilor în privinţa creşterii cursurilor care transmit valorilor morale;

32. creşterea responsabilităţii pentru comunitate;
33. crearea unei instituţii oficiale de promovare a eticii în afaceri, având rolul de consiliere şi gestionare a unor resurse şi fonduri;
34. creşterea responsabilităţii pentru mediu;
35. încurajarea folosirii unui limbaj decent (descurajând injuriile şi reducând hărţuirea sexuală);
36. realizarea unor deduceri din impozitiv pe baza prezentării bonurilor fiscale din cheltuielile realizate;
37. realizarea unui forum de discuţii şi de reclamaţii;
38. realizarea unui ghid de bune practici în afaceri;
39. realizarea unei reviste speciale "Etica în afaceri", pentru prezentarea articolelor şi cazurilor actuale, pozitive sau negative;
40. introducerea şi în programa scolară (în special în cadrul liceului) a unei materii despre etica în afaceri;
41. premierea firmelor care au un comportament exemplar etic şi promovarea lor;
42. realizarea unui cod etic în fiecare firmă, instituţie, şi orice altă organizaţie, inclusiv bisericile;
43. adaptarea comportamentului în afaceri la tendinţele europene în domeniul eticii;
44. crearea unei campanii în lupta împotriva crimei organizate;
45. conştientizarea populaţiei împotriva riscurilor "muncii la negru";
46. crearea unor manuale de tipul "199 de soluţii de a-ţi face o afacere etică", ca un îndrumar pentru cei care vor să se apuce de afaceri;
47. realizarea unor sondaje periodice privind nivelul aplicării eticii în afaceri şi căutarea unor noi soluţii la problemele semnalate;
48. crearea unei societăţii, excluzând implicarea statului,
49. crearea unei reviste ştiinţifice trimestriale în cadrul universităţilor de profil, pentru promovarea eticii în afaceri;

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ LIBRARY

Prin soluţiile enumerate doresc să atrag atenţia asupra luptei de anvergură care ar trebui dusă împotriva corupţiei şi activităţilor neetice. Această luptă devine mai puternică sau nu în funcţie de cât de expusă este persoana care evaluează. Realitatea este că mai devreme sau mai târziu această luptă ne va afecta pe toţi într-un mod destul de mare, depinde de asemenea de dorinţa fiicăruia de implicare. Aceste propuneri sunt unele la nivel personal, altele necesită impacarea unor forţe, guvernamentale, sau ale altor grupuri mari. Cu toate că există propuneri concrete deja în mediul de afaceri românesc, consider inclusiv aceste propuneri de mai sus, pot avea un rol important într-o realizare conştientă şi urgentă a eticii în afaceri.

10.4. Concluzie

Este foarte posibilă dezvoltarea etică a românilor dacă plecăm în discuţie de la cel puţin trei aspecte. Primul ţine de voinţa individului de a participa sau de a iniţia, în cercul lui de influenţa, valorile etice. Cel de-al doilea are de-a face cu dorinţa diferitelor grupuri de a promova valorile, dintr-o motivaţie intrinsecă sau datorită unor factori externi care impun aceste schimbări. Al treilea poate fi la un nivel mult mai mare ţinând cont de anumite zone de afaceri naţionale, guverne etc. Cert este faptul că etica în afaceri devine explozivă în dezvoltarea ei datorită corelării mai multor factori printre care: interesul internaţional pentru mediu, presiunile economice şi financiare pe fondul crizei economice, dorinţa firmelor de a se evidenţia în multitudinea de companii dornice de succes şi renume etc. Acestea pot fi mişcări mondiale de succes, dar care să nu fie vizibile sau să nu aibă impact la un nivel mai mic, de exemplu spaţiul românesc, cu aplicare în special în privinţa firmelor medii şi mici, autohtone. Propunerile expuse pleacă de la nevoi reale şi, prin studiile realizate, sper ca să aducă şi soluţii reale. Spaţiul economic românesc are nevoie de măsuri palpabile care să facă totuşi schimbări majore.

Managerii români trebuie să-şi coreleze gândirea la subiectele de actualitate ale domeniului eticii în afaceri şi să fie la zi cu noutăţile şi schimbările care au loc în acest domeniu. Multe dintre propunerile occidentale probabil că vor funcţiona destul de bine, însă în anumite situaţii, consider că trebuie găsite soluţii locale, plecând de la perceperea subiectului de către cei care se confruntă cu el. Managerii români trebuie să se apropie mai mult de o manifestare etică reală, caracterizată prin modestie, integritate şi exemplu personal şi să fie interesaţi de bine, de binele comunităţii locale sau internaţionale.

Fiecare firmă şi instituţie din România ar trebui să fie interesată de o aliniere internaţională în privinţa existenţei unui cod etic prin care, pe de o parte, să reglementeze situaţiile neetice existente sau cele care vor apărea, iar pe de altă parte, să capete o imagine favorabilă, care, potrivit timpului, necesită prezenţa unui astfel de cod. Studiul îşi propune să sugereze mai multe variante de cod etic, plecând de la exemplificarea a două dintre ele prezente deja pe piaţa economică românească, iar o altă variant, una personală, pentru a putea demara acest demers de realizare a unui cod etic.

În finalul acestui capitol doresc să propun mai multe modalităţi de reducere a corupţiei şi a activităţilor neetice. Multe dintre aceste propuneri sunt nefolosite încă, altele pot fi folosite într-o formă ori alta sau să fie apropiate ca nuanţă de cele propuse. Cert este că România trebuie să facă demersuri rapide pentru a nu-şi epuiza resursele oferite prin integrarea europeană şi să beneficieze încă de un oarecare capital de imagine existent.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

11. Concluzii

Etica în afaceri, un domeniu incontestabil actual, se remarcă prin importanţa ei la început de secol XXI, după ce în prealabil începe să-şi construiască drumul academic în ţările capitaliste. Acest drum devine important, chiar obligatoriu, în urma scandalurilor financiare din anii 1980-1990, precum şi începerii detestării mitei sau a contractelor ilegale, având rădăcini chiar mai vechi plecând de la preocuparea pentru problemele de mediu şi cele de drept civil din anii 1960.

Chiar dacă în aceşti ani România nu discuta subiectul eticii, rămâne pentru o perioadă destul de lungă, interesată mai mult de comunism sau, mai bine zis, sub influenţa comunismului, blocând astfel demersurile lumii civilizate către crearea unor medii de afaceri etice. Perioada postdecembristă, în mod natural, nu are puterea de a schimba preocupările neetice ale românilor, interesaţi mai mult de interesele economiei subterane şi de beneficiile ei, rămânând neutră din punct de vedere etic, ceea ce de fapt a însemnat o degradare continuă a gândirii şi acţiunii moralităţii românilor.

Consider că şansa construirii imaginii etice o constitue, în mare măsură, integrarea în Uniunea Europeană, înglobând atât oportunităţile contractuale cu firme din spaţiul de afaceri occidental, cât şi pur şi simplu expunerea României la un mediu economic nou, dinamic şi competitive, care necesită o orientare etică a firmelor româneşti pentru a se putea menţine în spaţiul european.

Pentru a găsi căi multiple de dezvoltare a eticii în afaceri, am realizat un studiu plecând de la ideea compatibilităţii eticii în afaceri cu anumite principii morale, promovate de teologie. Concluzia studiului arată că există anumite similarităţi ale eticii şi teologiei, în special în valori de tipul: dreptate, respect faţă de proprietate, aspecte ale

reglementării codului muncii etc. Există, în acelaşi timp, şi aspecte contrastante, plecând în special de la origini. În timp ce etica îşi găseşte originea în gândirea greacă, teologia îşi are originea în gândirea iudaică. Între aceste două tipuri de gândire, întotdeauna au fost diferenţe. Rezultatul studiului oferă oportunităţi noi de promovare a principiilor morale, dacă luăm în considerare faptul că România este o ţară preponderent creştină, având posibilităţi multiple de aplicare a valorilor morale, devenind astfel un posibil partener în realizarea profilului moral al cetăţeanului în general şi al omului de afaceri în special.

Etica îşi concretizează importanţa pentru mediul de afaceri şi prin studiul realizat în care au fost invitaţi 45 de manageri. Cele mai importante aspecte etice accentuate de răspunsurile chestionarului au fost: cinstea, respectul, corectitudinea, transparenţa, demnitatea etc. Interesul managerilor români pentru etica în afaceri este accentuat şi de răspunsul pozitiv cu privire la existenţa unui cod etic, necesar administrării corecte a relaţiilor de afaceri. Profilul omului de afaceri devine unul pozitiv în contextul interesului din ce în ce mai mare pentru domeniul eticii în acceptarea unui deziderat care de mult ar fi trebuit să fie considerat imperativ şi urgent.

Plecând de la provovarea eticii în afaceri am realizat şi alte două sondaje în mediul religios, primul fiind pe un eşantion de 100 de persoane, religioase practicante, iar cel de-al doilea având invitate personalităţi ale Bisericii. Din primul sondaj se pot observa referiri importante cu privire la posibilitatea realizării funcţionabilităţii între religie, Dumnezeu, credinţă şi morală şi etică. Sondajul are importantă dacă plecăm în discuţie de la importanţa pregătirii etice a societăţii. Pregătirea populaţiei poate influenţa într-un mod direct manifestarea etică, dacă luăm în calcul tendinţele societăţii occidentale de a pune accentul pe importanţa consumatorului.

În cel de-al doilea interviu, unul nominal, am invitat persoane care au fost influenţate în educaţia lor atât de teologie, cât şi de economie. Această abordare este de remarcat deoarece pe de o parte aduce o dovadă de credibilitate în materie economic, dar şi o dovadă a demonstrării abilităţilor etice în aspectele morale, cei mai mulţi fiind preoţi sau pastori. Cel de-al doilea interviu demonstrează implicarea anumitor bisericii în domeniul eticii în afaceri, în special prin seminare pentru membrii bisericilor lor care sunt şi oameni de afaceri sau a căror activitate se desfăşoară în mediul de afaceri. Personal, apreciez aceste iniţiative ca fiind unele relevante în acest domeniu, promovarea eticii devenind mai credibilă în zona religioasă, care pare a fi preocupată de valorile morale.

Este de evidenţiat că mediul de afaceri românesc devine din ce în ce mai interesat de etica în afaceri pe măsură ce descoperă importanţa aplicării eticii în afaceri. Acest aspect poate fi observat şi în studiul realizat pe o perioadă de trei ani, în care o societate comercială a aplicat principiile etice în activitatea ei. Valorile etice aplicate au fost diverse începând de la transparenţa financiară şi decizională, reapectul faţă de angajaţi, colaboratori, acţionari, clienţi până la nediscriminarea angajaţilor pe motive de religie, studii, etnie sau sex. Promovarea valorilor etice nu s-a oprit la nivelul angajaţilor, ea continuând cu un impact deosebit asupra ascultătorilor şi telespectatorilor, firma luată în discuţie având un profil audio-vizual. Reacţiile ascultătorilor nu au întârziat să apară, în special făcând referiri la calitatea programelor, la informaţia transmisă şi la modul transmiterii ei, la atmosfera din cadrul grupului, vorbind de cei care au vizitat societatea. Studiul confirmă importanţa dar şi aplicabilitatea valorilor etice şi poate încuraja şi alte societăţi comerciale să pună accentul pe etica în afaceri.

Consider că implementarea eticii poate căpăta o dinamică mult mai mare dacă domeniul politic ar pune un mai mare accent pe promovarea valorilor etice, plecând de la

exemplul personal până la deciziile majore luate într-un mod instituţional.

În concluzie, etica în afaceri rămâne pe un trend ascendent în România datorită influenţei factorilor externi, cum ar fi mediile de afaceri şi politice din alte ţări, dar şi interni, datorită influenţei oamenilor de afaceri, dar şi cei politici, cât şi datorită consumatorilor, a populaţiei în general. Necesitatea etică se impune atât pentru a crea o imagine etică în exterior, dar şi pentru a avea un mediu de afaceri funcţional şi credibil.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

12. Bibliografie

1. **Andrei Pleşu**-*Minima Moralia, elemente pentru o etică a intervalului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2005, ISBN 973-50-0902-1
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament: cu trimiteri* , Societatea Interconfesională din Republica Moldova, 2005, ISBN 9975-909-16-7
3. *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1997, ISBN 973-9130-88-7
4. *Biblia-ediţie de studiu Thompson*, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2002, ISBN 973-85124-8-4
5. *Biblia, Noul Testament*, Editura Gute Botschaft Verlag, Dillenburg, Germany, 1998
6. Biblia, *traducere Dumitru Cornilescu*, ediţia de studiu Thompson, ediţia a doua, Editura Universităţii Emanuel, Oradea, 2002, ISBN 973-85124-8-4
7. *Biblia,* traducerea Dumitru Cornilescu, Societatea Biblică Interconfesională din Republica Moldova, 2005, ISBN 9975-909-16-7
8. **Christina Garsten, Tor Hernes**, editors-*Ethical Dilemmmas in Management*, Editura Routledge, Marea Britanie, 2009, ISBN 13: 978-0-415-43760-8
9. **Christine Le Bihan**, *Marile probleme ale eticii*, Institutul European Iaşi, 1999, ISBN 973-611-043-5
10. **Crane Endrew, Matten Dirk**-*Business Ethics*, Oxford University Press, New York, 2007, ISBN 13: 978-0199284993
11. **Dan Crăciun**-*Etica în afaceri: o scurtă introducere*, Editura A.S.E., Bucureşti, 2005, ISBN 973-594-552-5
12. **Dan Crăciun, Vasile Morar, Vasile Macoviciuc**-*Etica afacerilor*, Editura Paideia, Bucureşti, 2005, ISBN 973-596-270-5

13. **Daniel Dăianu,** *Economia noastră: reformă şi integrare*, , Editura Compania, Bucureşti, 2004, ISBN 973-8119-95-2
14. **Dragoş Pătroi-***Evaziunea fiscală între latura permisivă, aspectul contravenţional şi caracterul infracţional*, Editura Economică, 2006, ISBN (10) 973-709-141-8
15. **Emil Cioran-***Singurătate şi destin*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991
16. **Gabriela Tigu-***Etica afacerilor în turism*, Editura Uranis, Bucureşti, 2003, ISBN 973-9021-89-1
17. **Gerhard Maier-***Matthaus-Evangelium, Hanssler*, Korntal, Germany, 1995, ISBN 3-7751-4014-X
18. **Henti Bergson-***Cele două surori ale moralei şi religiei*, Institutul European, Iaşi, 1998, ISBN 973-9148-11-5
19. **Ioan Rămureanu-***Istoria Bisericească universală*, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992, ISBN 973-9130-02-X
20. **Larry Julian-***God is my Ceo: following God's principles in a bottom-line world*, Adams Media and F+W Publications Company, Avon, USA, 2002, ISBN 1-58062-764-1
21. **Lloyd-Jones D. Martyn-***Studii asupra predicii de pe munte*, Editura Cartea Creştină, Oradea, 2003, ISBN 973-9317-47-2
22. **Ludwing von Mises-***Capitalismul şi duşmanii săi*, Editura Nemira, Bucureşti, 1998, ISBN 973-569-204-x
23. **Manuel G. Velasquez-***Business Etics-concepts and cases*, Pearson Prentice Hall, London, 2006, ISBN 0-13-201787-3
24. **Mary Murray Bosrock**, *Maniere şi obiceiuri europene de business*, Editura Meteor Press, Bucureşti, 2009, ISBN 978-973-728-386-3
25. **Michael, Novak-***Toward a theology of the corporation*, American Enterprise Institute, Washington, D.C, USA, 1981, ISBN 0-8447-3432-2

BCU TRANSILVANIA UNIVERSITY LIBRARY

26. **Nicolae Craiu**-*Economia subterană între "DA" şi "NU"*, Editura Economică, Bucureşti, 2004, ISBN 973-590-921-9
27. **O.C. Ferrell, John Fraedrich, Linda Ferrell**-*Business Ethics-Ethical Decision Making and Cases, 7th*, Houghton Mifflin Company, Boston, 2008, ISBN-13: 978-0-618-74934-8
28. **Oliver F. Williams, C.S.C., John W. Houck**-*The Judeo-Christian Vision and the Modern Corporation,* University of Notre Dame Press, Indiana, USA, 1982, ISBN 0-268-01200-8
29. **Ovidiu Nicolescu**-*Management comparat, Uniunea Europeană, Japonia şi SUA*, Editura Economică, Bucureşti 2006, ISBN 13 978-973-709-243-4
30. **Pado B.T. Scioppa**-*Eficienţă, stabilitate şi echitate: o strategie pentru evoluţia sistemului economic al Comunităţii Europene*, Oxford University Press, 1987
31. **Peter Singer,** editor-*Tratat de etică*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, ISBN 10: 973-46-0243-8
32. **Pierre Pestieau**-*L'Economie Soutterraine,* Hachette, Paris, 1989, ISBN: 2-01-014520-8
33. **Steven P. McGiffen**, *Uniunea Europeană-ghid critic*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", Bucureşti, 2007, ISBN 978-973-567-566-0
34. *The Bible: revised standard version,* American Bible Society, New York, 1952
35. *The Holy Bible*, 1984, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan
36. *The Holy Bible*, Bible Publishing House, Switzerland, 2002
37. *The Living Bible*, By Tyndale House Publishers, Whwaton, Illininois, 1971, ISBN 8423-2252-3
38. *The Living Bible*, Tyndale House Publishers, Wheaton, Illinois, 1971, ISBN 8423-2252-3
39. **Virgil Ionescu**-*Despre lux,* Editura Omega Press '93, Bucureşti, 1995, ISBN 973-96682-6-7

40. **Weber Max**-*Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, Humanitas, 2007, ISBN 9735003902
41. **William MacDonald**-*Comentariul biblic al credinciosului*, Editura Lampadarul de Aur, Oradea, 2004, ISBN 3-89397-389-3

Dicţionare şi Enciclopedii

1. *Advanced Learner's Dictionary*, Sixth edition, Oxford University Press, 2000, ISBN 0 19 431538 X
2. DEX '98 *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, ISBN 973-637-087-x
3. *Dicţionar biblic*, Editura „Cartea creştină", Oradea, 1995
4. *Encilopedia Bibliei*, Editura Logos, Cluj, 1996, ISBN 973-9212-06-9
5. *Enciclopedie de Filosofie şi Ştiinţe Umane*, Editura ALL EDUCATIONAL, Bucureşti, 2004, ISBN 973-684-561-3
6. **Florin Marcu**-*Marele Dicţionar de neologisme*, Editura Saeculum, Bucureşti, 2000, ISBN 973-9399-62-2
7. **Ion Bria**-*Dicţionar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981
8. NODEX, *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, 2002, Editura Litera Internaţional, ISBN 973-8358-04-3
9. *The American Heritage Dictionary of the English Language*, 4th ed., Houhton Mifflin Company, 2002, ISBN: 0618701737

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Alte surse citate:

1. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2269.
2. IOAN PAUL II, *Discurs la Audienţa generală* (4 februarie 2004), 3: *L'Osservatore Romano,* 5 februarie 2004
3. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.
4. Cf. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2424
5. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 35: AAS 83 (1991) 837.
6. Idem, 43: AAS 83 (1991) 846-848
7. Idem, 38: AAS 83 (1991) 841
8. PIUS XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 190-191
9. CONCILIUL VATICAN II, Const. past. *Gaudium et spes,* 63: AAS 58 (1966) 1084
10. Cf. *Catehismul Bisericii Catolice,* 2426
11. IOAN PAUL II, Enc. *Centesimus annus,* 42: AAS 83 (1991) 845-846

Resurse web:

www.allabouttruth.org
www.antievaziune.ro
www.capital.ro
www.creştinortodox.ro
www.dreptonline.ro
www.europeana.ro
www.financiarul.ro
www.insse.ro
www.interpol.int
www.ioanguradeaur.ro
www.wikipedia.ro
www.wikipedia.org
www.itmarad.ro
www.gandul.ro
www.info-ghid.com
www.europeana.ro

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

www.crestinortodox.ro
www.planning.org
www.romania.mentorendienst.org,
www.planning.org/ethics/ethicscode.htm
www.europarl.eu
www.europa.eu
www.curteadeconturi.ro
www.generali.ro

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B C U "M. EMINESCU" IASI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2001/5472
6

ISBN 978-973-749-974-5

www.editaraunIversitara.ro

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY